

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ**

**БАШКИРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. М. АКМУЛЛЫ**

ИЛҺАМ

**И ТВОРЧЕСТВО,
И ЧУДО-
ТВОРСТВО**

Өфө 2015 Уфа

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
БАШКИРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. М. АКМУЛЛЫ
Центр развития одарённости школьников
Факультет башкирской филологии
Институт филологического образования и межкультурных коммуникаций

ИЛҺАМ

Мәктәп укыусылары өсөн үткәрелгән «Илһам» семинарында
катнашыусыларзың ижади эштәре

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Творческие работы слушателей очной творческой школы –
литературной мастерской «И творчество, и чудотворство»

УДК 80+81'1+82.0
ББК 80+81+83.00
И44

*Печатается при поддержке
Благотворительного фонда «УРАЛ»*

Редакционная коллегия

Алибаев Заки Арсланович – кандидат филологических наук,
доцент, член Союза писателей РБ;
Рахимова Эльвира Фидановна – кандидат филологических наук, доцент;
Шуралев Александр Михайлович – доктор филологических наук,
профессор, член Союза писателей РФ и РБ;
Маслеников Дмитрий Борисович – кандидат филологических наук,
доцент, член Союза писателей РБ.

Илһам. И творчество, и чудотворство: творческие работы слушателей очных творческих школ – семинара «Илһам» и литературной мастерской «И творчество, и чудотворство», март, 2015 г. – Уфа: Мир печати, 2015. – 130 с.

ISBN 978-5-9613-0349-0

В сборнике представлены материалы работы слушателей творческого семинара «Илһам» и литературной мастерской «И творчество, и чудотворство», проводившихся в марте 2015 г. на базе факультета башкирской филологии и института филологического образования и межкультурных коммуникаций БГПУ им. М. Акмуллы при организационной поддержке Центра развития одаренности школьников.

Сборник рекомендуется школьникам, студентам, учителям башкирского и русского языков и литератур, истории, культуры Башкортостана.

УДК 80+81'1+82.0
ББК 80+81+83.00

ISBN 978-5-9613-0349-0

© БГПУ им. М. Акмуллы

«Илһам» канат нығыта

Илебеззә әзәбиәт йылы башланыу менән төрлө ойошмаларза, урындарза бихисап саралар үткәрелә, укыусы менән китап араһындағы күперзәр нығытыла. Халкыбызза алға карап йәшәү, киләһе көнгә өмөт менән бағыу борон-борондан булмышынаа һалынған. Шуға ла уның ауыз-тел ижадында ошондай күренеште яктырткан мәкәл, йомак һәм әйтемдәр бик күп. «Ояһында ни күрһә, осканда ла шул булыр» тигән бик тапкыр мәкәлде күз уңында тотоп, М. Акмулла исемендәге БДПУ-ла мәктәп йәшендәге балалар өсөн «Илһам» ижади семинары узғарылды.

Башкортостандың төрлө райондарынан 45 егет һәм кыззар азна буйы ижад серзәренә, тележурналистика үзенсәлектәренә төшөндө. Семинарзы ойоштороуға университет етәкселеге, балаларзың һәләтен үстәреу үзәге күп көс һалды. Укыусылар БДПУ-ның санаторий-профилакторийында бушлай йәшәһе һәм тукланды.

Лекциялар, оҫталык дәрестәре программалары балаларзың йәшен, кызыкһыныусанлығын һәм ижади эшмәкәрлеген күз уңында тотоп төзөлгәйне. Шиғриәткә арналған дәрестәрзә «Нисек шиғыр язырға?», «Нимә ул поэтик образ?», «Шиғыр структураһы» кеүек дәрестәр бик йәнле үтһә, тележурналистика буйынса «Нисек сценарий язырға?», «Нимә ул сюжет?» һәм башка бик күп темалар укыусыларзың күңелен яулап алды. Укыусылар теләге буйынса байтак кына ижади эшмәкәрзәр зә үз тәжрибәләре менән ихлас уртаклашты. «Ватандаш» журналының баш мөхәррире Азамат Юлдашбаев заман йәштәре, шәхес проблемаһы тирәләй диспут үткәрһә, шағирзәр Лариса Абдуллина менән Дамир Шәрәфетдинов З. Вәлиди исемендәге милли китапхана ла шиғриәт нескәлектәре һақында һөйләһе. Уларзың шиғри күстәнәстәре барыһына ла хуш килде. «Ағизел» журналының мөхәррир урынбаҫары Ә. Үтәбай, «Акбузат»-тың мөхәррире Т. Юлдәшева, «Аманат»-тың мөхәррир урынбаҫары Т. Казакаев, «Тамыр» телеканалы журналисы Р. Миндиярова, шағирә З. Беғишаевалар менән оҫрашыулар за эҙһез үтмәһе. Укыусыларзы кызыкһындырған һорауларзан тыш һәр оҫрашыу шиғри бәйге, сәсән оҫталығы кеүек матур йолалар менән үреләп барзы. Башкортостан языусылар ойошмаһының рәйесе урынбаҫары С. Ильясовтың тарихи романдары буйынса оҫталык дәрестәрендә балалар заман төпкөлдәренә сәйәхәт итте, тарихи шәхестәр һақында бай мәғлүмәт алды.

«Илһам» семинарының төп максаты укыусы йәштәрзә ижадка ылыктырыу, артабан улар менән системалы эш алып барыу ине. Шуға ла һәр кис уларзың ижады менән танышыу ғына түгел, ә тикшереү, тейешле кәңәштәр еткереү зә ойошторолдо. Бигерәк тә укыусылар бер-берәһенә ижадына бик ентәкле анализ бирзеләр, тәнкиттән дә куркманылар. Поэзия буйынса Баймак районынан Заһит Ғүмәров, Әлшәйзән Әлиә Хәйруллина шиғырзары юғары баһаланды. Йәш авторзың әсәрзәрендә хис тойғолар асылы, фекер тәрәнлегә лә һизелә. Ә тележурналистика буйынса Сибай гимназия-интернатынан Байрас Азаматов, Республика башкорт лицей-интернатынан Азат Хозайғолов һәм Дәүләкән районы Казанғол мәктәбенән Лилиә Миңлемөхәмәтова эштәренә етеүсә булманы. Был төркөмдә А.

Аскаровтың «Әсә» фильмы буйынса әңгәмә лә бик ойошканлык менән үтте. Етәкселәре доцент Э.Ф. Рәхимова һәр сараны йөкмәткеле итеп ойошторған.

«Илһам» республика семинары ижади һукмактарзың төрлөлөгөн, үзенсәлеген асыклап кына калманы, ә укыусыларға ошо өлкәлә ныклы азымдар яһарға хыял канаттар бүләк итте.

Зәки Әлибаев

«Илһам» семинарын ойоштороусы,
М. Акмулла исемендәге БДПУ укытыусыһы

Во второй части сборника предлагаются работы слушателей Очной творческой школы – литературной мастерской «И творчество, и чудотворство», проводившейся на базе ИФОиМК в марте 2015 г.

Руководители проекта – доктор филологических наук, профессор, член Союза писателей РФ и РБ А.М. Шуралев и кандидат филологических наук, доцент, член Союза писателей РБ Д.Б. Масленников.

ХИКЭЙЭЛЭР. ШИҒЫРЗАР.

*Азаматов Байрас,
Сибай гимназия-интернаты
укыусыһы*

Юрист тормошонан бер көн

Беззең юрист касан карама закондар һәм документтар менән эш итә. Уның эше бик үк еңелдән булмай, кағыз араһына батып хатта матур итеп иртәнге тамактыла ялғап өлгөрмәй. Сәләмәт торомош алып барыуы ла өстөнлөк күрә, ни булһа ла иртәнге зарядка көнө буйына һине дәртле энергия менән тулыландыра тигән уйза беззең герой. Эшкә юл тотканда уға урам буйында насар егет осрай, был символистик күренеш, бөтөн торомош дауамында ир-аттың конфликттарзы беләк көсө менән түгел, ә тел оҫталығы менән сисеү, үзе бер оҫталык, юрист тормошонда был талант айырыуса таныла. Артабан ябай рәсәй эшсәһе һүрәтләнә, һәр бер офис эшсәһе документтар язузан тыш, шәхси тормошона ла вакыт бүлә, ул да булһа, йә Бәйләнеш селтәрәндә ултыралар, йә иһә берәй уйында уйнап ултырыуы мөмкин. Әлбиттә, инде юристың төп эштәрәнең береһе ғәзәлектә һәм дөрөслөктә хөкүм итеү һәм бына судта ысынбарлыкты яклап сығып, күктәң етенсә катына менеп төшөп кайтып барғанда, йәнәһелә баяғы бәндәне оската. Юрист үз кәңәштәрән биреп насар, эштәрзән һәм кылыктарзан тотоп алып кала был егетте. Етди, ауыр, мәшәкәтле көндән һуң беззең герой тағыла кағыззар араһына сума һәм төплө уйға бирелеп өстәл артында ук йокоға тала...

Был хронометражда нәк юристың тормошонан бер көн алынды.

Киләсәктән сәйер зат (хикәйә-уйзырма)

Кояш кыззыра. Уның кызыу нурзариһан, эсә көндән касып, халык күлөгәлә урындарға ынтыла. Мин дә һалкын ер эзләп, ял паркына ашыктым. Ысынлап та, буш эскәмйәләр зә юк икән. Бәхеткә күрә, минең янда ғына эскәмйәлә урын табылды. Бер аз хәл алғас, йән-яғыма күз һалдым. Кемдәрелер йөззәрән эшләпә астына йәшереп, тәрән уйға талғандар, кайһы берзәре үз-ара әңгәмә корғандар, кемәһелер китап укыу менән мәшғүл, күрәһең, студент имтиханға әзерләнәлер. Янымда ғына ағас япрағының кыштырлауына һискәнәп киттем. Ағас төбөндәге сәйер кешегә күрәп, базап калдым. Башында гәзиттән эшләнгән пилотка, хатта уртаһына кызылдан йондоз төшөрөлгән, йөзөнә карағанда ир-ат һызаттарын тапһам, ә сәстәре катын-кызыккы. Каштары куйы, ә күззәре...ысынлап та, сәйер. Текләп караһан, күззәрән бесәйзекенә окшатырға була, әллә йәшел, әллә күк. Өстөндә киндер күлдәк, киндер ыштан, ә аяғында...Алтынға мансылған башмак. Был ни ғәләмәт, әллә күземә күренәме?! Кызыкһыныуымдың сигенә етеп, телгә килеп:

– Һин кем? – тип һораным янымда ултырған баяғы ят кешенән.

Сәйер әзәм берзә тартынмайса, туранан-тура миңә карап яуап кайтарзы:

– Киләсәктән килеп, һеззең заманда азашып калған йән әйәһе.

Был һүззәрзе мин шаяртыу кеүек кабул иттем, әммә ул берзә шаяртыуға окшамай ине. Ләкин миндә был әңгәмәне байытып, һораузар язуырырға булдым.

– Һы... Улай булғас, һөйлә әле, нисек ул беззең киләсәк? Башкортостан ни хәлдә?

Әңгәмәсем һис тә бошонмайса:

– Башкортостан юк... – тине.

Был һүззәрзән һуң аңым томаланды, тәнем семерзәп, әселе-һыуыклы булып китте. Калтыраныбырак:

– Нисек инде юк? Һин бит башкортса һөйләшеп ултыраң! тип уның һүззәрен мәғәнәһезлеккә тиңләнем.

«Кайза булырға мөмкин һуң Башкортостан» Ниндәй ахмаклык! Нимәгә мин был исәр менән һөйләшеп ултырам әле?» , – тип эстән генә кара көйөп куйзым.

Әңгәмәсем бер туктауһыз тәтелдәй бирзе:

– Теле бар, иле юк.

– Һы...Быны нисек аңларға? Йә, Башкортостанды коротоу кемдең көсөнән килә? Ә башка илдәр ни хәлдә?

– Башкортосан ғына түгел, хәзер донъяла бер ил дә юк. Кешелек үзенең өс төп мохтажлығын кәнәгәтләндерзе: беренсенән – акса, икенсенән – илдәр, өсөнсөнән – һуғыш...

«Ни эшләргә, артабан һөйләшеүзе дауам итергәме, әллә шым ғына ситкә тайырғамы? Кашаң, куркак тиер, ярай нисек булһала башлағас, азағына нөктә куйырға кәрәктер.»

Сәйер кеше был һүззәрзе тап үз күззәре менән күргән кеүек һөйләне. Әммә барыбер ышанманым, мөмкин түгел был, ул бик каты шаяра. Ватанымдың юкка сыкканын ишетеп, уға тағы һорау бирзем:

– Тукта, нисек килеп сыкты әле, ни сәбәптән, кемдең эше?

– Бер көн килде, кешелек ыза кисерә башланы, бөтөн ер байлыктары, эсәр һыу, тыналыр һауа, ашар азык бөтөү сигенә етте. Тап шул вакытта кешелек түбәндәгеләрзе аңланы: ниндәй генә дин тотһанда, кайһы милләттән булһанда, тире төсөнә иғтибар бирмәйенсә, ер шарының ниндәй төбәгендә йәшәүенә карамастан – бөтәбеззә бер дөйөм төшөнсәгә тура киләбез: без – Кеше, без – Кешеләр. Барыбыздың да тыуған иле– Ер шары, барыбызза бер Хозайзан яралған! Шул вакыт, бөтә кешелек кулға кул тотоноп, ысынбарлыктың айышына төшөнөп, касандыр «Мин башкорт!» йәки «Мин татар!» – тигән һүззәрзән баш тартып, киләсәккә «Мин – Кеше» – тип бер азым алға басты.

Ышанырғамы, юкмы? Әкиәт һымак тойолһа ла, дөрөс фекерзәр ине. Сәйер заттың телмәрен аңламағандай кыланып:

– Шунан...касан киләсәк һин бәйән иткәндәр? – тип төпсөндөм.

– Ундай тормош һинен язмышыңа янамай, әммә һинен балаларың, ейән-ейәнсәрҙәрәнә был заман заңы кағыласак . Әлегә йәшәйеш тарихка яй темптар менән үсешкән йәмғиәт исеме астында инеп каласак. Ә Башкортостанға килгәндә, республика каты ассимиляцияға бирелһә лә, бик шәп үсешә. Башкорт теле глобаль интернет селтәрәнә үтеп инде, зур мөмкинселекле сайттар барлыкка килде, социаль селтәрҙәр туған телебезгә тәржемә ителде. Телде пропагандалау максатында башкорт язмалар баһылған футболкалар, өс кейемдәре, үзенсәлекле аксессуарҙар сығарылып тора. Тизҙән уйынсыҡтар, заманса нәшер ителгән китаптар көтөлә, йылдан йыл башкорт телендә каналдар һәм телепроекттар арта, нәфис фильмдар төшөрөү индустрияһы үсешә, калаларҙа башкорт рухлы флешмобтар үтә. Ғөмүмән, Башкортостан заманменән йәнәш атлай... – тине һәм миңә китергә ваҡыт,– тип күзҙән юғалды.

Алыс күк көмбәҙенә караштарымды төбәп, уйҙарға баттым, күпме ваҡыт шул килеш ултырғанымды үзем дә һизмәнем. Һөйөндөрҙө лә, көйөндөрҙө лә минесәйер кеше менән әңгәмә.

Мин милләт киләсәгемә, әллә кешелектекеме? Нисек кенә булмаһын, уйланырға урын бар. Киләсәктә ни булырын күз күрер.

*Дилә Бадалова
Белорет районы Шығай урта
мәктәбе укыусыһы*

Бер кем дә, бер нимә лә онотолмай

Һуғыш... Был һүз һәр кешелә тетрәндергес тойғолар уята. Кызғаныска каршы, безҙең ил үз дәүерендә бик күп һуғыштар кисергән. Һуғыш ул касандыр булып, ә хәҙер юкка сыккан күренеш түгел. Ул реаль ысынбарлыҡ. Ер йөзөндә ул йә бөгөн, йә иһә иртәгә кабынырға ғына тора. Үзенән һуң һуғышбик күп корбандар, төҙәтә алмаслыҡ емеректәр һәм мәңге онотолмаслыҡ терәнгес кайғылар алып килә. Һуғыш бер кемдә лә аямай. Кешенән алып олоһона тиклемгә кешеләргә упкын эсендә калдыра. Кешелекте бәләкәй генә ваҡыт арауығы эсендә юҡ итә ала ул.

Бөгөн мин Бөйөк Ватан һуғышы тураһында язып үткәм килә. 1941 йылдың 22 июнендә немец халҡы Рәсәйгә һуғыш иглан итә. Ул биш йыл дауамында бара. Үзенә комһозлоғо аркаһында әллә күпме кешенең ғүмерен өзә, бәләкәй балаларҙы етем калдыра, Рәсәй илен емеректәргә күмә. Бөйөк Ватан һуғышында катнашкан әллә күпме ябай һалдат герой исеменә лайыҡ булалар. Минен якташтарым Шаһи Ямалетдинов, Зөбәй Үтәғоловтарҙың исеме халыҡ хәтерендә мәңге йәшәйәсәк. Улар һәм башка бик күп ябай һалдаттар үз тыуған илдәре өсөн аяуһыз көрәшәләр. Ысынлап та, Бөйөк Ватан һуғышында еңеү яулау өсөн күп көс түккән минең ватандаштарым.

Безҙең мәктәп Советтар Союзы Геройы Шаһи Ямалетдин улы Ямалетдинов исемен йөрөтә. Шаһи Ямалетдинов һуғышҡа 22 йәшендә генә алына. Ул Сталинград һәм икенсе Украин фронтындағы алыштарҙа

катнашкан. Барлык батырлыгы өсөн Советтар Союзы Геройы исеме бирелә. Бик мактаулы исем. Мин үземдең якташым менән ихлас күнелдән җорурланам. Уның исемен без бер вакытта ла онотарга тейеш түгелбез. Кызганыска каршы, бөгөнгө көндә егеттәр батырлык тигән төшөнсәне дөрөс аңламайзар. Миненсә, тыныс тормошта йәшәү ул оло бәхет. Һуғыш тигән һүззе өнөмдә түгел, хатта төшөмдә лә ишеткем килмәй. Ул һүз куркыныс, йән өшөткөс. Без, ХХІ быуат кешеләре, тыныслыктың кәзерен белеп, уны бозмаска тырышып йәшәһәк ине ул.

*Солтанова Дилә
Белорет районының Йөйәк урта
мәктәбе укыусыһы*

Тереклек уяна. (нәсер)

Ис киткес матур көн... Бөтә донъя тәбиғәттең язғы байрам шатлығы эсендә йөзә.

Киң яландар, уйһыу болондар, куйы урмандар – һәммәһе лә иркен һулыш алып йәшәрә башланы, бар тереклек йөзөндә яззың илаһи шатлығы балкый. Яңы ғына баш калкыткан умырзаялар артынса морон төрткән ал, кызыл, һары, зәңгәр, күгелйем сәскәләр яланды бизәйзәр. Аллы-гөллө күбәләктәр, үззәренен уйындары менән мауығып, бер сәскәнән икенсәһенә кунып, бер туктауһыз осалар. Уларға кушылып, тиктормас, эшһөйәр бал корттары ла, сәскә һуты менән тукланып, бөтә тирә-якты тултырып гөжләйзәр. Бөжәктәр, йылы көндәр етеүенә шатланып, қояш нурзаны астында кинәһеп, үлән диңгезе тулкынында қайнашалар. Каты һыуыктар үткәс, гүзәл төйәктәрен һағынып қайтқан йырсы һандуғастар, ала муйын қарлуғастар, буз турғайзар тәбиғәттең был гүзәл байрамында үззәренен моңло тауыштары менән бөтә донъяны яңы шатлыктарға күмәләр, уңайлы урын эзләп оя қоралар, бала сығаралар. Тегендә-бында үлән қыштырлап қала: һусары ла, терпәһе лә, ирләһе лә ем эзләпмә, әллә бары тик сәйәхәт қылыпмы, төрлө яққа юл тотә.

Бар тереклек уяна. Кешеләр зә уяһын ине. Тәбиғәткә қарата күрһәткән зыяндары, тыузырған хәүефтәре һақында уйланып уяһын ине.

Ат башындай бүләк (хикәйә)

Бәрей алмаштырған Әклимә ике қарбузды қултығына қыстыра алмай тышқа сығып китте. Қерпек қакқансы, ул қирегә табанын ергә лә тейзермәй йүгереп қерзе лә, әсәһе қайтқансы тип, торт әзерләй башланы. Шул вакытта күзгә сүп төшөрөүсә, әлегә тиклем йоқо һимертеүсә қесе һеңләһе Әнисә күзен тырнап асты. Әклимәһең ең һызғанып торт бешереп йөрөгәнән күргәс, Әнисәһең йөзә асылып китте. Апалы-һеңләһе булһалар за, уларзың айырмаһы ер менән күк һымак ине. Әклимә башы йомро, егәрлә, алма кеүек

кыз булһа, Әнисә төшкә хәтле йоко һимертергә, йондоз һанарға, бөлеш ауызына әйләнергә, йүкә сөйө кағырға яратыусы кыз икән.

Әнисә Әклимәгә:

– Һине кемдер тышка сақыра, – тип кәкре кайынға терәтте лә,апахы күззән юғалыу менән, тортты киһеп алды. Күзе буялған Әклимә каны кызып өйгә инде, киһелгән тортты күргәс, күзе дүрт булды, ауызын асты ла ябырға онотто. Ул Әнисәгә ер ярып кысқыра башланы. Әнисә, торттың әсәһенәң тыуған көнөнә икәнлеген белгәс, ер тишегенә инерзәй булды. Иҫ белеп, бер аз тыныслыкта торғас, ул һүз башланы:

– Әйзә, апай, тизерәк! Әсәй кайткансы өлгөртәбез без! – тип тегеләй-былай йүгерекләй башланы. Һеңлеһе шулай әс-бауырына инеп, “әйзә лә әйзә” тип ут капкандай йөрөй башлағас, Әклимә тортты яңынан эшләргә тотондо. Улар икәүләп торт кына түгел, ә өстәл тултырып бик күп тәмлекәстәр бешерзеләр. Күгәрсен һөтө генә юк ине бында!

Бына әсәләре лә кайтып инде. Өстәлдәге һыйзы күргән әсәләре, май кеүек иреп, кыззарын косағына алды. Шул көндән бирле Әнисә менән Әклимәнең араларынан ел дә үтмәй.

*Йәнгүзәл Аскарова
Белорет районы Йөйәк урта
мәктәбе укыусыһы*

Безгә йәнлектәр кәрәк! (фантастик хикәйә)

Урманға индем дә, аптырап калдым. Был ни хәл? Йәнлектәргә ни булған? Кемүзарзан йән-фарман касалар, кыуактар артына, ағастағы ояларына инеп йәшеренәләр. Бына күзенә ак-кара күренмәгән куян йылп итеп калды. Ана, купшы койроғон тегеләй-былай болғап, тейен дә ағас башына үрмәләй. Ә күззәрендә – куркыу. Бәй, хатта айыуы ла, бүреһе лә курка икән дә! Нәмә булған быларға? Юл буйлап тәгәрләй-тәгәрләй килеүсе терпене туктаттым.

– Нимә булды? Ниңә бөтәгез зә шул яктан касаһығыз? Ут сытканмы әллә? – тип һораным.

Терпе, кото осоп, тотлоға-тотлоға хәлдә һөйләп бирзе.

– Капыл ғына күк йөзә яктырып китте лә,күз асып йомғансы әллән ниндәй бер әйбер килеп төштө. Кыркылған ағас түмәренә окшап, йоморо. Үзенәң тишектәре бар. Шунан ниндәйзер тауыш таралды, һәм шул тишектәрзән кешеләр сыға башланы.... – тип һөйләй башланы ла терпе илап ебәрзе. – Минәң ағайым, атайым улар кулында, ә әсәйем юғалды.

Терпене сак-сак тынысландырып, ул һөйләгән кешеләрзе күрер өсөн, йәнлектәр каскан якка киттем. Бөтә аклан тирәләй йәйғорға окшаған ниндәйзер нурзар тулкынлана. Шым ғына ағас артынан күзәтәм. Аклан уртаһында тишек уйымдары эшләнгән тәрилкәгә окшаш зәңгәр предмет тора. Ә эргәһендә...йәп-йәшел кешеләр! Күз урындары төпкә баткан, баштарында

сәс урынына ниндәйзер дүңгәләктәр калкып тора, кулдары ла, аяктары ла озонорак. Калай куркыныс! Кулдарын алға табан һоналар за, сигнал тауышы ишетелһә, хайуандарзы ла, кошсоктарзы ла тартып кына алалар! Бәй, тәрилкә тирәләй әллә күпмә йәнлек ситлектә ултыра лаһа!

Капыл минең эргәмдә сигнал тауышы яңгыраны. Һиззеләр! Бына мин үзем дә һизмәстән уларға якыная башланым.

– Туктағыз! Туктағыз! Без һезгә ниңә кәрәк? Кем һез? – тип, үземдән тауышымды үзем танымайса, кыскырып ебәрзем.

Ни ғәләмәт, туктанылар. Безең телдә аңлайзар икән дөһә. Әллә мин уларса өндәштемме?

– Без– сит планета кешеләре. Куркма! Безгә кешеләр кәрәкмәй, безең планетаға йәнлектәр, коштар ғына кәрәк. Һезең йәнлектәрегезең ярзам һорағаны хакында нурзар аша ишеттек тә, үзебезгә алып кайтырға булдык, – тине йәшел кешеләрзең береһе, башлығы, ахыры.

Мин ышанмайынса йәнлектәргә караным. Ләкин уларзың берененә дә йөзөндә был урынды ташлап китергә теләгән шатлык әсәре тойманым. Улар бит йән-фарман каса ине...

Ситлектә ултырған Айыуға карап:

– Һез, ысынлап та, йәшәгән урынығыззы ташлап китергә теләгәйнегезме? – тип һораным.

Айыу:

– Безгә бында йәшәү ауырайзы. Безгә карата һунарзар йышайзы, бер туктауһыз машиналар уза, тапатып та китәләр. Тик китергә уйламағайнык..

Капыл Йәшел башлыктың көслә тауышы бүлдә:

– Теләмәһегез зә алып китәбез. Безең планетаға һез бик кәрәк!

Нимә эшләргә? Хәзер бөтә тере йәндәрзе алып китәсәктәр бит? Уларһыз безең урман нимә эшләр?

Капыл урман яңгыратып бар көсәмә һөрән һалырға тотондом:

– Кешеләр! Ярзам итегее-е-е-ез! А –а-а-!

... – Ни булды, кызым? Һаташаһыңмы әллә? – тигән назлы, кайғыртыусан тауышка, шыбыр тиргә батып уянып киттем. Төш булдымы был, өнмө?

*Дина Солтанова
Белорет районы Йөйәк урта
мәктәбе укыусыһы*

**Белемле барза телеңде тый
(мини-хикәйә)**

Ғәли быйылғы укыу йылы буйына йондоззар ғына һынаны. Укыу азағында буласак имтихандар уның ете ятып бер төшөнә лә инмәй ине.

Күззе асып йомғансы, имтихандар вақыты ла килеп етте. Башында ел уйнаған Ғәлигә бөтә предметтарзан да ат башындай “2”-леләр куйзылар. Ә ең

һызанып укыған Вәли «5»-леләр алып, май кояшындай балкып йөрөй ине. Быны күргәс, Ғәлиҙең күзе кыззы, һәм ул Вәлигә:

– Нимә донъяға һыймай йөрөйһең? – тип әйтте.

– Бына һиңә, иске ауыздан яңы һүз, – тине Вәли тыныс кына.

Бәрейгә алмаштырылған Ғәли Вәлиҙе ен урынына күрәп:

– Йомро баш – кауынбаш! Укытыусыларҙың арбаһына ултырып, шуларҙың йырын йырлап йөрөгән була! – тине.

– Юк– бар менән башымды ашама. Үзеңә кара: ата-әсәйеңдең йөзөн кызартып йәшәйһең, мәктәп ишектәренең кайһы якка асылғанын да белмәйһең, етмәһә, бында тузға язмағанды һөйләп тораһың. Һинең урыныңда булһам, бында теш кайрап торғансы, акылға ултырыр инем, – тине Вәли.

Ғәли был һүзәрҙән һуң ер тишегенә инерҙәй булды һәм Вәлиҙән ғәфү үтенде. Ошо көндән башлап, Ғәли ең һызғанып белем тауына үрләй башланы, ә Вәли уға ярҙам кулы һузды. Улар араларынан ел дә үтмәһлек яҡын дуһтарға әйләндеһәр.

***Физәлиә Салауатова**
Белорет районы Йөйәк урта
мәктәбе укыусыһы*

Баш ваткыс хикәйә (мини-хикәйә)

Бер көндө безгә, фразеологизмдарҙы кулланып, бәләкәй генә инша язырға куштылар. Минең был эште һә тигәнсе эшләп куйғы килде. Дәрестәр бөткәс, аяктарым ергә лә теймәй, керпек каккансы кайтып еттем. Өйгә керәү менән тәмле еһтәр танауҙы кытыкланы: әсәйем, телде йоторлок аһтар бешереп, мине көтә икән. Өһтәл артына ултырғас, тәмле бәләһтәр күз асып йомғансы юк булды. Шул сак мине йокко баһа башланы. Мин, сак кына күземде алдап алайым тип, урынға барып яттым. Дүрт сәғәт йоклағанмын! Ә хикәйә?! Күззе тырнап асыу менән хикәйә язырға ултырҙым. Мин баш баһып тәрән уйға баттым: нимә тураһында язырға? Шулай баш вата торғас, бер мәл телефон шылтыраны.

Трубкаһы алдым:

– Алло!

– Сәләм, Физәлиә! Хикәйә яздыңмы? Минең көнө буйы уйлай торғас, башым катты. – телефондың теге осонан әхирәтемдең тауышы иһетелде.

– Сәләм! Мин дә яза алмай ултырам...

Ййлап икенсе темаға күһеп киттек. Шулай бер сәғәткә яҡын ваҡытымды елгә осорҙом.

– Ярай, хикәйә язырға кәрәк, иртәгә дәрестә тиһек кәмәгә ултырабыҙ бит! – тип һаубуллаһтык.

Балтаһы һыуға төшкән кеше һымак тағы ла уйға калдым. Һәм бына ул – йәшен тизлегә менән башымдан уй үтеп ктте: хикәйә язырға йыйыныуым тураһында язасакмын. Һәм яздым да.

*Алһыу Ғәлиева
Мишкә районының 1-се Мишкә
дөйөм белем биреү лицейы
укыусыһы*

Әбейем тураһында

Донъяла шундай кешеләр бар: тормошобоз ниндәй төшөз, йәмһез булып ине улар булмаһа! Һауа кеүек кәзерле, һыу кеүек кәрәкле, ер кеүек ябай, икмәк кеүек бөйөк...

Ошо кешеләр менән безгә йәшәүе еңелерәк, тормошобоз күңеллерәк, яктырак. Улар безге курсалап, рухландырып, өмөтлөндөрөп алға етәкләй, улар менән кайғыларыбыз кәмей, шатлыктарыбыз арта. Бына ошондай кеше тураһында язаһым килә минең.

Безҙең бала сак күрше әбейе канаты астында үтте, сөнки ата-әсәйебез йыш кына эштән һуңлап кайтыр ине.

Безге караған Төпсөк әбейебезҙең холко безгә карата бигерәк йомшак ине-һөйөп-яратып кына йөрөттө. Өйөнән һәр сак яңы бешкән икмәк есә сыға-соландан бүлмәгә инәһең дә, тәмле хуш естән шунда ук ирейһең дә төшәһең!

Безге, «кәзерле кунактарҙы», Төпсөк әбей куйы һөтлө сәй, коймак, кәнфиттәр менән һыйлай...

Бала сакта уның яҙмышы менән кызыкһынырға артыҡ теләк тә, ваҡыт та булманы. Нисек йәшәгәндер, ниндәй уй-хыялдар күңелен елкеткән, нимәләр менән кызыкһынған – был һорауҙар бала сакта башка ла инмәгән. Күрәһең, безгә ул мәңге йәшәр кеүек тойолғандыр инде. Ләкин, миңә ун йәш булғанда Төпсөк әбейебез якты донъя менән хушлашып китеп тә барҙы.

Күп йылдар үткәс Төпсөк әбей – Хәлимә тормошо тураһында әсәйем һөйләне.

Бәләкәйҙән йәтим калған кыҙыкай үгәй әсә менән үсә. Үгәй әсә Хәлимәне гел ситкә қаға. Кәмһетелеп, тукмалып, аслыкта-яланғаслыкта үскән кыҙ бала бик йәшлэй ауыр эштәрҙе башкарырға мәжбүр була. Хәлимә 14 йәшендә колхозға эшкә инә – ололар менән бер рәттән һыйыр һауа башлай. Шунан ғына бер аз икмәккә туйып калғандай була.

Бөйөк Ватан һуғышы башланыр алдынан ул Мансур исемле егеткә кейәүгә сыға. 1942 йылда кыҙҙары тыуа, һәм шул ук йылды, әле балаһын һөйөп тә туймаған йәш атайҙы, фронтка алалар. Ул киткәс тормош ауырлаша. Аслы-туклы йәшәүҙән балалары ауырып үлеп китә. Хәлимә, балаһын һағынып, әллә күпме йөкһөҙ төндәр үткәргән, күпме йәш түккән..

Бер нисә йылдан Мансурға ла үлем хәбәре килә. Ул ваҡыттарҙы бик ауырһынып иҫкә ала Хәлимә...

Һуғыштан һуң тәүге йылдарза йәшәүзәре бик ауыр була. Бер баракта әллә нисә ғаилә йәшәй. Дөйөм казанда уртақ аш бешерәләр. Аш та түгел-өйрә. Эштән һуңлап кайтһаң –казан төбөндә шыр һыу ғына тороп кала. Шуны шыбырлатып эскән булаһың да, эсендә олоған бүреләрзе тыйырға тырышып, сак йоклап китәһең. Көнөнә бер һынык икмәк бирәләр. Һауынсылар елгә елберләп торалар-шундай ябыктар, кайзан көс килгндер кул менән әллә күпмешәр һыйыр һауырға. Бер тамсы һөт эсмәйенсә төкөрөктө йота-йота тырышып эшлэгәндәр. Кышкы һыуыктарза аяктарында йока ойок та резина итек, өстәрөндә – йокарып септәгә әйләнгән иске фуфайка, баштарында-йөнә койолоп бөткән шәл... Баш күтәрмәй эшләһәләр зә, шул тиклем гел аслы-туклы йәшәгәндәр. Улар өсөн кара икмәктән дә кәзерлерәк ризык булмаған.

Һағыштарын, өмөттәрән гел эсенә йыйып, уларзы күңел төпкөлөнә йәшереп-басып йәшәгән Хәлимә тормош ауырлыктарын күтәрә алмай бөгөлөп төшмәгән. Ғүмер буйы гел ауырлыктар күреп, кәмһенеүзәр – кайғылар кисереп йәшәгән Төпсөк әбейебез картайған көнөндә безгә-балаларға күңелендә булған назын таратқан, балаһына һөйләй алмаған әкиәттәрзе безгә һөйләгән, йырланмаған йырзарын безгә йырлаған.

«Ауыр булды балалар. Ләкин халкым өсөн йәшәнем, эшләнем, шуға – үкенмәйем. Кыуанып йәшәгез, сабыйзарым. Һез минең бәхетем булдығыз. Ғүмерзең һәр сәғәтенең, һәр минутының кәзерен белегез. Йәшәү-бәхет ул. Иманлы булығыз», – тип әйтә торғайны Төпсөк әбей.

Ошо һүзәрзе йыш искә төшөрә башланым мин. Ниндәй эшкә тотонмайым, нимә эшләргә йыйынмайым– әбейемдең һүзәрзе гел колак төбөндә. Һәр минутымды җайза менән үткәрергә, туғандарымды, яқындарымды һөйөргә, кәзерләргә, уларзы борсомаска тырышам.

Мин– йәшәйем! Мин– бәхетле!

Локманова Айлина

Ни өсөн эт менән бесәй дуҗ түгел?

Бик борон заманда эт менән бесәй бик татыу булғандар, ти. Улар бергәләп һунарға йөрөгәндәр. Нимә таһалар за, шуны уртақ бүлешкәндәр, ти.

Бер көн шулай урман кызырып йөрөгәндәрөндә уларға кеше оһраған. Кеше, уларзын дуҗлығына һокланып, эт менән бесәйзе үзенә хезмәт итергә сакырған. Теге икәү шатланып риза булғандар.

Шул көндән алып кеше, эт һәм бесәй татыу донъя көтә башлағандар. Кеше хужалык эштәре менән булышкан. Эт йорт-кураһны , мал-тыуарзы бик тоғро һаклаған, бесәй, өй эсендә бөхтәлек урынлаштырып, аш-һыузы, ризыкты сыскан кеүек кимереүселәрзән һаклаған, ти.

Тик бесәй бик хәйләкәр булған, ти. Кеше өйзә булмаған сакта, ул бик тәмле итеп һыйланырға яратқан. Һәр вақыт бик күпләп ит, һөт, каймак урлап ашар булған, ти. Кешегә бесәйзең был холко окшамаған. Уға асыуын

белдергән, ти. Бесәй уға: «Мин бит урлашмайым, вакытым да юк. Көнө буйы сыскандарзы бақтырып, хәлем бөтә. Күрәһенме, мин бәләкәй бит, ә эт – зур. Ул бик урлаша, һин минә бәлә яғаһын», – тип илап, кешене ышандырган, ти.

Шул көндө үк хужа этте урамға һыуыкка кыуып сығарған, ти. Ә үззәре бесәй менән өйзә калғандар икән. Эт быға бик кайғырған. Сығып кына китер ине – кешегә тоғро дуҫ булырға вәғәзә иткән, ти.

Ошо вакиғанан һун эт менән бесәйзен дуҫлығы бөткән, ти. Эт бесәйзе күрһә, йән-фарман кыуып алып сығып китә торған булған. Эттен асыуы хәзерге көнгә тиклем һаклана икән. Йоклап ятканында һаман да, бесәйзен был кылығын иҫенә төшөрөп, һиҫкәнөп уяна һәм өрөп-өрөп ала, ти.

*Ирназарова Әзилә
Стәрлетамак калаһының 1-се
лицей укыусыһы*

Ғаиләм-кәлғәм!
(эссе)

Мине бында яраталар,
Мине бында көтәләр,
Озак-озак уйлап китһәм,
Борсолошоп бөтәләр,
Без бөтәбез бергә– “без”,
Шуға күрә бергәбез.
Шатлык, бәхет менән үсеп,
Бергә-бергә бергәбез.
Ғаиләнең усағы – ата-әсәм косағы.
Ураксина Рәсимә.

Ғаилә-тәү карамакка йәмғиәттең ябай ғына күзәнәге. Әммә был төшөнсә артында кешенең шәхси бәхет һәм тулы канлы матур тормош һаҡындағы һыялдары ята.

Ысынлап та, йәмғиәттә ғаиләнән дә мөһимерәк нимә бар? Ил именлеген, ил тыныслығын, һиһәйәт уның татыулығын шул ук һау, күркәм ғаиләләр тәшкил итә бит.

Бер береңде күз һирпеп карауҙан аңлаған, йәнең– тәнең тарткан ирең менән парлашып ғүмер итеүҙән киммәтерәк, олорак бәхет бармы икән? Бәхеттең һигезе лә бит ошо, минең аңлауымса.

Ғаилә булғас, һауыт– һаба шылтырамай тормай. Әммә күп вакытта быға бәләкәй генә аңлашылмаусанлыкта сәбәпсе булырға мөмкин. Ниндәй генә хәлдәр булмаһын, без үзебезҙең ғаиләбез, ата-әсәйебез, туғандарыбыз өсөн өзөлөп, бер– беребезгә ярҙам итеп йәшәргә тейешбез... Сөнки тормошта бер үзең йәшәүе бик ауыр.

Хәзерге заман шарттарынан куркыпмы, әллә тормошка караштарын үзгәртеүҙәнме, бихисап йәштәребез буйзак йөрөүҙе хуп күрә. Ғаилә короузы иң аҙаҡкы планға куя. Әгәр зә кеше тормош корор алдынан кәрәкле

профессияға эйә булып, яраткан эш урынын табып бәләкәй генә булһа ла үз кыйығын булдырһа, әлбиттә, якшы күренеш. Тик был баскыска күтәреләү өсөн күптәр вакыттың, йәшлектәң үтеүен һизмәй зә кала. Һәр нәмәнәң үз мәле тигәндәй, йәш үтеү менән караш та үзгәрә. Эш, тормошто якшыртуу һылтауы менән ғаилә короу тағы артка кала бара.

Без бәтәбәз зә ғаиләлә тыуып– үсәп тәрбиәләнәбәз, ата– әсәнән күргән тәҗрибәнә үзләштерәбәз. Халкыбызга ғаиләлә булыуың өстөнлектәрә, уның мотлак бурыс булыуы тураһында мәкәлдәр бар. Мәсәлән, “Өйләнмәгәндең тамыры корор”, “Якшы ат бығауһыз йөрәмәс, алама атка тымау за теймәс”, “Арғымактың билгеһе – казы йыймас, ял йыйыр, егет билгеһе – катын алмас, мал йыйыр”, “Өйләнмәгәндең өйө булмас, өйө булһа ла иле булмас”, “Өйләнмәгәндән акыл һорамайзар”.

“Атанан күргән– ук юнған, әсәнән күргән – тун бескән” тип ололар юкка ғына әйтмәгәндәрзәр бит... Һәр бала үзенәң ата– әсәнәнә окшарға теләп үсә. Зурайғас улар һымак эшләп, зур кеше булғыһы килә... Мин дә әсәйемә окшарға теләп, әлегә вакыттан ук тырышып укып, киләсәктә, алла бирһә, зур кеше булып, үземдең балаларыма акыллы әсәй, тормош иптәшемә– уңған катын булырмын тип уйлайым. Сөнки “Ғаилә бәхетә– ождахтың үзә” бит ул!

Һүземдә йомғаклап, шуны әйтеп үткәм килә: “Ғаилә ул – беззәң таянысыбыз, беззәң терәгебәз һәм дә ышанысыбыз!” Үзебеззәң якындарыбыззы бер касан да кәмһетмәйек, рәһнетмәйек, сөнки “Ғаилә – ул беззәң кәлғәбәз!”

*Камилов Илшат
Волга буйы Федераль округының
Ишимбай кала Башкорт кадет
корпусы укыусыһы*

Сызамлыктың сиге бармы икән?

(Сталинград тамуғы минең карт өләсәйемдә иламаска өйрәтә)

Сталинград калаһы өсөн барған алыш-Бөйөк Ватан һуғышының иң канлы биттәрәненә береһе. Дәшһәтлә яу 1942 йылдың 17июленән алып 1943 йылың 2 февраленә тиклем дауам итә. Бында 300 меңлек дошман ғәскәрә тар -мар ителә.

Минең яраткан карт өләсәйем ошо Сталинград өсөн барған алыштың шаһиты.

Йыш кына мин бәләкәй сактан ук карт өләсәйем эргәһенә һыйынып кына ултырып, уның һөйләгән ысын– барлыкта булған хикәйәләрен ихлас күңелдән тыңларға яраттым, әле лә каникулға кайтһам, унан бер тарих һөйләтмәйенсә китмәйем. Ул бик мауықтырғыс, иҫте китәрлек итеп һөйләй. Шунан азак иҫем китеп аптырап ултырам, шулай за халык элек бигерәк тә Бөйөк ватан һуғышында, сызамлы һәм нык булған...

Бер вакыт ул һуғыш тураһында үзенәң хәтирәләре менән уртаклашты...

– Һуғыш башланғанда миңә ни бары ун алты ғына йәш. Атайым аттар көтә ине. Ауылдың иң якшы аттарын һуғышка озаттылар. Бына сират катын-кыздарға ла килеп етте. Ауылда көн дә илау-һыктау, кара мисәтле өсмөйөш хаттар килә. «Кызым, илебезгә төшкән бәләне бергә күтәрергә кәрәк, ғүмерең булһа әйләнеп кайтырһың», -тип ата-әсәйем фатиха бирзе.

Сос ата -әсәләр үзәрәнең кыздарын кейәүгә биреп котолоп калдылар.

Сентябрь айы ине, көн йылы, еңел генә кейенгәнбез. Башкортостандың төрлө райондарынан йыйылған кыздар юлда 22 көн барзык. Сталинградка етеүебеззе хәбәр иттеләр. Төшһәк ,тамук төслө, бөтә донья кап -кара күмер. Күземде йомдом да ,сәскәләргә күмелгән тыуған ауылымды күз алдына килтереп, илап ебәрзем. Кыздар араһында иң йәше мин инем. Асыктык, һыу юк. Совет һалдаттары иң мөһим объекттарзы сигенгәндә шартлаткан икән. Кайза карама бомба, снаряд сокорзары. Ямғыр ваҡытында йыйылған күләүектәрҙән һыу эсәбез. «Волганан эсергә ярамай», -тинеләр, меңәрләгән кеше батып үлгән. Без мина, бомба калдыктарын сокорзарға ташыйбыз. Нык арыта, һак кына ситкә барам да һыктап-һыктап илайым. Миңә «илак Фәризе» тип исем тактылар. Кайһы бер кыздар касырға маташа, ләкин уларзы яңынан тотоп килтерәләр. Иң кыйыны фашист һалдаттарының һөлдәләрен ташыу булды. Ярай улар озон ботинка кейгән булған, шуның баузарын сисеп һөйрәйбез.

Аяк кейеме юк, ағастан аяк кейеме эшләп бирзеләр, уны ла һаклап кейергә кушалар. 1944 йылдың йәйе етте, тиф ауырыуы таралды. Сәсте кыралар, бик күп кеше үлә башланы. Ауылда минең сәсемә һокланалар ине, әле кырып ташланылар. Тағы ла һығылып-һығылып илайым, сәсемде йәлләйем. Уныһы бетләгәйне шул. Ситтән кеше беззе күрһә, концлагерҙан сыккандар, тиер ине моғайын. Сөнки баштарыбыз такыр, үзебез ябык, коро һөйәккә калғанбыз. Өс йөз грамм кукуруз икмәге бирәләр, һыкһаң һыуы сыға. Бик күп кыздар үлеп калдылар. Без өс якташ кыз иртәнсәк уянғас та үлмәнемә икән ,тип бер-беребеззе һәрмәп карайбыз. Әйзәгез, кыздар үлмәскә тырышайык, тип һүз бирештек. Бының өсөн өсөнөсө сменаға төндә ашханаға бәрәңге әрсергә барабыз. Туң бәрәңге кабағын алып кайтып, утта кыззырып ашайбыз. Без астан үлмәһен өсөн безҙән өлкәнерәк апай кеҫәһенә гел тоз һалып йөрйөнө, тоз ялаһаң, эс тула асыктырмай. Тоз ялағандан һуң снаряд сокоронан ушлап һыу эсәбез. Кешегә ғүмер бирелгәс, бирелә икән. Ун алты йәштә генә ошо тамукка килеп эләккән кыз, бер йыл үткәс сыныктым, кеше кыйынлыктарға иллә сызай икән. «Ай-һай, Сталинград тамуғы Фәризеңә лә иламаска өйрәтте», -тип кыздар минән көлөләр. Тимәк, тыуған яктарға алла бирһа, иҫән-һау әйләнеп кайтыу өмөтө көндән көн арта барзы. Мин тыуған ауылыма 1947 йылда ғына әйләнеп кайттым. Кара тупрағыма ятып, ерзе косаклап-косаклап иланым...

Иҫән-һау балалар үстөрөп, ейәндәр менән бүләсәләр менән кинәнеп йәшәйем. Хозай тәғәлә халыкты ак икмәктән айырмаһын, доньяла тыныслык булһын, йәш быуын доньяның кәзерең белһен ине. Тырыш булығыз, ауырлыктан куркмағыз. Тыуған ерзе күз караһы кеүек итеп һаклағыз , ти минең яраткан карт өләсәйем.

Мөгжизәле ер

Борон-борон заманда йәшәгән ти әбей менән бабай. Уларзың Азат, Йән, Йылға, Тау, Моң, Һауа һәм Бәхет исемле улдары булған.

Бер көн әбей менән бабай улдарын һунарға озаткан.

Былар китеп баралар, китеп баралар, караһалар һауала бөркөт осоп йөрөй ти. Атам тиһәләр, кош:

– Зинһар, атмағыз, мин һезгә ярзам итермен, – тигән.

Егеттәр ары киткән. Бара торғас, бер урманға еткәндәр. Алдарына бүре килеп сыға:

– Зинһар, миңә теймәгез. Минең дә ярзамым тейер, – тигән.

Бара торғас, һунарсылар кола яланға килеп сыға. Йырақта бер байзың һарайы күренә, шунда барырға була былар. Килеп еткәс:

– Эй, бай, был буш ерзәр кемдеке? – тип һорайзар.

– Минеке, ә нимәгә ул һезгә?

– Был ялан буш калырға тейеш түгел!

– Нисек инде?

– Ул матурлыкты боза.

– Ә һез уны ни эшләтергә уйлайһығыз?

– Мөмкин булһа, матурларға ине.

– Шулаймы ни? Әгәр зә өс шартымды үтәһәгез, бәлки, бирермен.

Егеттәр ризалаша.

– Беренсе теләгем: болоттарзан өстәрәк нимә бар икәнән белеп килегез.

Һауа менән Йән бөркөттә эзләп таба һәм байзың теләген еткерә.

Бөркөт:

– Төндә базлап янған йондоззарзан башка бер нимә лә күрмәйем, – тип яуа биргән.

Уландар байға бөркөттөң һүзен еткерә. Бай:

– Икенсе теләгем: урманда кеше күрмәгән йәнлек бармы икәнлеген белеп килегез.

Һунарсылар бүрене эзләп китә.

Бүре байзың һорауына былай тип яуап бирә:

– Донъяла һизгер, йылғыр, осло күзле кеше заты бар. Уларзан бер нәмәнә лә йәшереп булмай.

Егеттәр байға бүренең дә һүзен еткерәләр.

– Өсөнсө теләгем: минең баксамда ташка кылыс казалған, шуны тартып алығыз! – ти бай.

Был эште батырзар икенсе көнгә калдыра һәм байзан кунып сығырға рөхсәт һорай. Баштарын мендәргә терәү менән тәрән йокоға тала улар. Иртән торһалар, эргәләрендә кағыз ята, беренсе булып уны Азат күреп кала. Унда “Кем кылысты таштан сығара, шуға Акбузат бирәм, әммә...” тип язылған.

Кағыздың азағы йыртылған була. Азат баксаға сыға ла, таштан кылысты тартып алыуы була, капыл юкка ла сыға. Туғандары юғалғас, батырзар бик нык кайғыралар. Бөтә шартты ла үтәген өсөн бай уларға буш ерзәрен бирә.

Юғалтыу һағышын басыр өсөн күмәкләшәп эшкә тотона егеттәр. Йылға батыр көн буйы буш урында йылға ағыза, Тау батыр тау өйә, һауа һауаны тазарта, Йән үлемгә дусар булған йәнлектәрзе терелтә, Моң тәбиғәткә – моң, ә Бәхет ергә бәхет тарата. Буш яткан ергә йән инә, сылтыр-сылтыр йырын йырлап йылғалар аға, кош-корт моңло йырын һуза, көтөү-көтөү йәнлектәр гүзәл ергә ынтыла.

Ете көндән һуң көтмәгәндә Азат кайтып төшә. Ул Акбузатка атланып, кешеләргә азатлык, ирек тормош биреп йөрөй икән. Шунда ғына туғандар язуың асылына төшөнә. Был вакиғанан һуң батыр егеттәр әбей менән бабайзы ошо хозур тәбиғәтле урынға күсереп, бергә-бергә татыу, бәхетле тормош көтә. Ул урын бына бөгөн без йәшәгән саф һыулы йылға-күлдәре, ғорур таузары, йыр-моңо, тәбиғәте, сикһез матурлығы менән дан казанған ирекле Башкортостан икән. Ошо ерзе һаклау беззең мөкәддәс бурысыбыз, кескәйзәр. Шуны бер вакытта ла онотмайык!

*Мөфтәхитдинова Эльвина
Шишмә районының Шишмә
касабаһы гимназияһы укыусыһы*

Назлыгөл
(Әкиәт)

Абдулла исемле бер кешенәң ике катыны һәм һәр катынан ике кызы булған, ти. Берененәң исеме Назлыгөл, икенсәһенәң Фаягөл икән. Ул ике кызын да тигез яраткан.

Өлкән катыны үлеп киткәс, кесе катыны үзенәң кызы тураһында ғына кайғырта башлай. Уның кызы тәмле ашай һәм матур кейенә, ә үгәй кызы иртәнән кискә тиклем эшләй.

Абдулла Назлыгөлдә йәлләй, тик ярзам ғына итә алмай, сөнки катынынан курка.

Бер көндә Абдуллаға бер азнаға күрше ауылға китергә тура килә. Үгәй әсә шул ук көндә Назлыгөлдә кыуып сығара.

Назлыгөл урманға табан юл ала. Ул урманда үзенә ағастан ышык эшләп ала һәм уның янындағы ерзе эшкәртә. Якшы кешеләр уға ярзам итәләр. Һарыктар асрай башлай. Тиззән уның баксаһында бәрәңге, кишер, сөгөлдөр өлгөрә башлай.

Урмандан йыш кына кабан сускалары сығып баксаны туззырып китәләр. Бер көндә кабан сускаларының тауышын ишетеп, кызыккай уларға йомшак кына итеп өндәшә:

– Кабан сускалары! Әгәрзә һеззең ашайһығыз килә икән, – өлгөргән йәшелсәләрге генә ашағыз, йәш үсентеләргә теймәгез, улар бит әле үсмәгән.

Кабан сускалары уның һүзәрәнә колак һалған һәм ошо көндән бирле Назгөлдөң баксаһын башкаса туззырмағандар.

Ә бер көндө буре килеп ингән. Бүрәнән куркып һарыктар зык купкан. Был тауыштарзы ишетеп Назлыгөл:

– Бүре, әгәрзә һин һарык артынан килгәнһең икән, иң зурыһын ал, бөләкәс бәрәстәргә теймә. Уларзың бит үсәһеләре бар.

Бүре урманға киткән. Тик бер төндө яңынан килә һәм ауызынан нимәлер төкөрә.

– Өс көндән һуң ошо ергә кара ер һал, ә ете көндән һуң алып куй, – тип әйтәлә күззән юғалған.

Назлыгөл бүрене тыңлай. Ете көндән һуң ерзе ала һәм унда бер өйөм алтынды күреп кала. Ошонан һуң уға көн күреүе күпкә еңелерәк була башлай.

Абдулла өйөнә кайтып кызының юклығын белгәс бик кайғыра. Бер көндө уларзың йорттары янына бер зур карға осоп килә лә һәм былай тип каркылдай:

– Каррр, каррр... кара һандык ал һәм кызыл һандык ал, Назлыгөлдөң алтыны артынан бар!

Быны үгәй әсә ишетеп аптырай һәм карғаны кыуып ебәрә. Ә иренә : «Кара һаплы көрәк һәм кызыл һаплы көрәк ал, кызыңды ерләргә бар», – тип әйтә. Абдулла бик кайғыра һәм иртән иртүк көрәктәрзе алып урманға кызын эзләргә юл тотта. Барып еткәнсе илай. Назлыгөлдөң исэн-имен булыуын күргәс, ул үз күзәрәнә ышанмай, шатлығының сиге булмай. Назлыгөл менән Абдулла шатлыктан рәхәтләнеп илайзар.

Өйөнә кайткас, бәхетле атай кеше Назлыгөл тураһында барыһына ла һөйләп ишеттерә. Ә Үгәй әсә, байлык тураһында ишеткәс, уның йөрәгендә көнсөллөк тыуа. Ул шул көндө үк Фаягөлдө урманға алып китә, уға йорт төзөй, һарыктар кыуып алып килә. Улар икәүләп ер эшкәртәләр һәм йәшелсәләр ултырталар. Үсәтеләр күренәү менән, кызын калдырып кайтып китә.

Төндө йәнлектәр урмандан сығалар. Фаягөл уларзы әрләй, тик кыуып ебәрергә курка. Уның көсһөзлөгөн күреп йәнлектәр которалар һәм тиззән баксанан бер нимә лә калмай.

Азақ, һарыктарзың есенә бүре лә килә. Ул һәр төндө килә башлай. Фаягөл куркышынан ни эшләргә белмәй. Бүре бөтә һарыкты ашап бөткәс, өйгә инә. Кызыкайзың кото оса һәм куркышынан йөрәге ярылып йән бирә.

Икенсе көндө Абдулла катыны менән йәшәгән йорт янына карға осоп килә һәм былай тип каркылдай:

– Каррр, каррр... кара һаплы көрәк һәм кызыл һаплы көрәк ал, кызыңды ерләргә бар!

Катын карға алдай тип уйлай һәм уны кыуып ебәрә. Ире кайткас былай тип әйтә:

– Кара һандык һәм кызыл һандык ал, кызыңдың алтыны артынан бар.

Абдулла ышана, һандыктар алып катыны менән урманға китәләр. Тик йорт эргәһендә тынлык була, мал-тыуар за юк. Атай кеше бөтә ерзе эзләргә керешә. Үгәй әсә туп-тура йорт эсенә керә. Ул кызын күреү менән йығыла.

Ошо хәлдәрзән һуң Назлыгөл атаһы менән икәүләп донъя көтә башлайзар.

**Ниғәмәтуллина Әзилә
Нуриман районы Павловка
мәктәбе укыусыһы**

**Куркак куян нисек итеп батыр булған
(әкиәт)**

Борон-борон заманда йәшәгән, ти бер куян. Ул бөтә нәмәнән дә курккан. Кош осоп үтһә, куянкай кыуак астына каскан, сыскан йүгереп үтһә, кайза сапканын белмәй йүгергән. Күбәләктән дә, ел искәннән дә курккан.

Бер вакыт куянға был куркаклығы үзенә лә окшамай башлаған. Бына ни эшләргә икәнән ул белмәгән? Куян тал кыуағы астына инеп ултырған да, үзен-үзе йәлләп илай башлаған. Шул сак тал кыуағына бер турғай килеп кунған, куянкайзы күреп, хайран калған.

– Һин, куянкай, ниңә илайһың?

– Әй, турғайкай, мин бит куркак куян, нисек куркыуымды еңергә, мин белмәйем. Минең батыр булаһым, бөтә йәнлектәргә лә ярзам итәһем килә.

Был турғай ябай булмаған, ул тылсымлы кош булған. Ул куянға:

– Урмандың иң караңғы, иң куркыныс ерендә бер кишер үсә. Ул ябай кишер түгел, ә тылсымлы, кем уны ашай, шул урманда иң батыр хайуанға әүерелә, тип әйткән.

Куянкай бик куркак булһа ла, үзенә куркаклығын енеп, кара урманға юл тоткан. Күпме барғандыр, ниһайәт, бараһы еренә барып еткән. Уға бөтә йәнлектәр зә ярзам иткән: кемдер йылға аша сығырға, кемдер кара урманды үтергә.

Куркаклығын еңеү өсөн көрәшкәндә, куян үзенә бик күп дуҫтар тапкан.

Бына ул яп-якты нурзар менән балкыған болонға килеп сыжкан, шунда үсеп ултырған тылсымлы кишерҙе ашап, үзәндә батырлык хистәре артыуын тойған.

Куян бөтә йәнлектәргә лә ярзам иткән. Шуға күрә уны бөтәһе лә яраткан, ихтирам иткән. Шул көндән башлап урманда бер йәнлек тә куянға куркак тип әйтмәгән.

**Тимербаева Регина
Стәрлетамак калаһының
1-се лицей укыусыһы**

Башкортостандың халык шағиры Рауил Бикбаевка асыҡ хат

Һаумыһығыз, Рауил Төхфәт улы!

Без укытыусыбыз менән әзәбиәт дәресендә «Халкыма хат» поэмаһынан өзөктәрҙе өйрәнәп кенә калманык, ә уны тулыһынса өйрәнәп, язылыу тарихын да белдек. Был поэманы языуға һезгә бер таныш булмаған кыздың хаты сәбәп була. Был кыз үзенә, урыс телендә язылған хатында, башкортса бер һүз зә белмәүе, быға кем ғәйепле тигән һорау куя. Һәм һез был хатка, айырым кешегә генә исемләмәй, ә бөтә халыкка өндәшәп шиғри хат менән яуап бирәһегез.

...Тамырыңды уйлап ғорурланам,
Бөгөнгөңдө күрәп хурланам.

Поэма 1989 йылда языла. Әлбиттә был ваҡыт тураһында мин күрәп бер нәмә лә белмәйем, сөнки миңә әле 15 кенә йәш. Поэманы өйрәнгән ваҡытта без түбәндәге юлдарға тап булдык һәм беззә бик күп һораулар киләп тыуы.

... Ни мәғәнә гөлдәй бакса төзөү,
Ул баксаны яман кый алһа,
Тиҫтерҙәрә араһында бала
Башкорт булыуынан,
Сыуаш булыуынан,
Мари булыуынан оялһа?
***

... Күпмә бала туған телкәйендә
Әлифба ла таний белмәһә...

Нисек инде үзендә башкорт булыуындан оялырға? Нисек инде әлифбаны танып белмәскә? Мин үзем кала кызы, ә тамырҙарым Башкортостандың иң зур, матур башкорт ауылы Сәйетбабаға барып тоташа. Калала тыуып, урыс мәктәбендә беләм алһам да мин саф башкорт телендә һөйләшәм. Без сиңыфташтарым менән беренсе кластан алып башкорт телен өйрәнәбез, шиғырҙар ятлайбыз, ошо телдә йырҙар йырлайбыз. Өйзә лә, урамда ла, мәктәптә лә бер кемдән оялмайынса башкорт телендә һөйләшәбез.

Был поэма язылғандан һуң егерме алты йылға яҡын ваҡыт үтәп киткән. Рауил ағай, ошо арауықты күзаллап һез халыкка бөгөн нимә тип өндәшер инегез? Теге таныш булмаған кыздың һорауларына бөгөнгө көн күзлегенән сығып нимә тип яуап бирер инегез? Ә мин һезгә шиғыр юлдарын ошолар итеп үзгәртә инем:

...Тамырыңды уйлап ғорурланам,
Бөгөнгөһөн күрәп һокланам!!!

Хөрмәтле Рауил Төхвәт улы, һезгә ныклы һаулыҡ, ижади уңыштар теләп башкорт телендә һөйләшәүсә, ғорур башкорт кызы Регина.

*Хәсанов Азамат
Учалы калаһы 5-се урта
мәктәбе укыусыһы*

Гүзәл Башкортостаныбыз – изге төйәгебез

Һәр кемгә үз тыуған яғы йөрәгенә бик якын һәм кәзерле. Кайза ғына йөрәмә, ниндәй генә матур ерҙәрҙе күрмә, күңел барыбер тыуған якка тартыласак, сөнки бында тәбиғәт тә матурыраҡ, кешеләре лә һәйбәтерәк, һауаһы ла тазарак. Тыуған як – ул минең өсөн яраткан ғаиләм, тыуған өйөм, йәшәгән калам ғына түгел, тыуған як минең өсөн – гүзәл Башкортостаным.

Башкортостан – батырҙар төйөгө. Халкыбыз азатлығы өсөн көрәшкә күтәрелгән Алдар батыр, Караһаҡал, Батыршалар, каһарман Салауатыбыз, Бөйөк Ватан һуғышында тиңһеҙ батырлыҡтар күрһәткән ватандаштарымы генерал Шайморатов, Миңлегәле Ғөбәйзуллин, Шакирйән Мөхәмәтйәновтар – барыһы ла Башкортостаныбыҙға тыуып, Башкортостан, Тыуған ил тип баштарың һалғандар.

Башкортостан – изге ер. Бына нисәмә йылдар инде төрлө милләт вәкилдәре безҙә татыу ғүмер кисерә. Башкорттар элек-электән кунаҡсыллығы менән билдәле булған. Ә инде төрлө халыҡтарҙы үз куйыңыңа һыйындырыу, дуҫлыҡта, берҙәмлектә йәшәтеү өсөн изгелек тигән сифат иң мөһимелер, моғайын.

Башкортостан – мөғжизәләр иле.

Башкорт балы. Бик күп илдәрҙең ғалимдары безҙең соләк балы кеүек балды килтереп сығарырға тырышып караһалар ҙа, булдыра алмайҙар. Сөнки бал ҡорттары бындай балды тик безҙә генә үскән бик һирәк осрай торған сәскәләрҙән йыялар.

Курай. Башкорт халкының аһ-зарың да, шатлыҡтарың да үз моңо аша сағылдырған, безҙең урмандарҙа үскән кырлы курай. Париж сәхнәһендә Ишмулла Дилмөхәмәтов үсеп ултырған курайҙы киҫеп алып уйнап ебәргәс, үсәмлектән шундай моңло көй сығыуына ышанмай, хатта кешеләр курайсының ауызын астырып карағандар, ти бит.

Шүлгән таш мәмерйәһе. Был мәмерйәһе күргән, уның эсендә булып караған кешеләр икеләнмәйенсә әйтә алалыр – бында бик-бик боронғо кәбиләләр йәшәгән, һәм уларҙың үзҙәренә генә хас академиялары булған.

Янғантау. Мал көтөп йөрөгән көтөүсә ямғыр астында кала ла, бер ағас эргәһендәге соҡорға төшөп ята һәм... йоклап китә. Уянһа, үзе лә аптырай: уның кул– аяҡтары бөтөнләй һыҙламай, ә соҡорҙан шундай йылы пар килә. Шунан һуң ғына кешеләр ер астынан күтәрелгән парҙарҙың дауалау көсөнә әйә икәнлеген белеп калғандар. Ә хәҙер Янғантауҙа бөтә Рәсәйҙә берәү – «Янғантау» шифаханаһы урынлашкан.

Красноусол минераль шишмәләре. Аз ғына майҙанда төрлө минераль матдәләргә бай 250 шишмә урғылып сығып ята. Һәм уларҙың һәр кайһыһы дауалау сифатына әйә. Бында бөтә Рәсәйҙә билдәле “Красноусол” курорты эшләй.

Салауат Юлаев һәйкәле. Башкорт халкының батыры, шағиры, ғорурлығы – Салауат Ағизел ярында Өфөгә килеүселәргә әллә кайҙан сәләмләп ҡаршылай. Бейеклегә буйынса ла, ауырлығы буйынса ла бындай һәйкәл Европала берәү генә. Милләттәштәреңдә һаман да алға әйзәүеңдә дауам ит, Салауат!

Урал батыр эпосы. Башкорт халкының тормош энциклопедияһы ул – Урал батыр эпосы. Яуызлык һәм изгелектен көрәшкә, кешелектән, тәбиғәттән мәңгелеген рәсәу-эпосыбыззы мөгжизәләр рәтенә индерзе.

Һигезенсе мөгжизәне ниңәләр билдәләү каралмаған. Ләкин минең өсөн һигезенсе мөгжизә – тыуған калам – Учалы. Тазалығы буйынса һәр сак алдыңғылыкты бирмәгән, гөл-сөскәләргә күмелеп ултырған калам мөгжизә түгелме ни? Калабыз үзенең юбилейын билдәләгән йылда бигерәк тә күркәмләнде – балалар майзансыктары төзөһөндәрме, ял һәм мәзәниәт паркын матурайтһындармы, яңы фонтандар төзөһөндәрме – былар барыһы ла безгә бында йәшәүе рәхәт булһын өсөн эшләнелә.

Донъялар тыныс түгел. Әле тегендә, әле бында халык бер-береһе менән тынышмай ығы-зығы куптара. Шул ук кешеләр тәбиғәттә аяуһыз кыра. Тәбиғәт тә яуапһыз калмай: әле һыу басыузар, әле ер тетрәүзәр, әле цунамизар – көн дә тиерлек ниндәйзәр афәттәре булып кына тора.

Безең Башкортостаныбызза тыныс. Төрлө милләттәр талаш куптармай, бер-береһен кәмһетмәй. Тәбиғәтебез аяуһыз катастрофалар ебәрмәй. Кыйынлыктар килеп тыуһа, хөкүмәтебез зә, халык та бер-береһенә ярзамға ашыға. Шуға ла кешеләр, һезгә өндәшәм: Башкортостан тигән изге ерзә йәшәү бәхете тейгән икән, бер-беребезгә лә, беззе уратып алған тәбиғәтебезгә лә миһырбанлы булайык, мөгжизәләребеззе бер касан да юғалтмайык.

***Шәрәфетдинова Миләүшә
Әбйәлил районы Аскар мәктәбе
укуысыһы***

Әмир сукуһы

Ауылдан 4 сакрым алыслыкта яткан бер төбәктә „Әмир сукуһы” тип йөрөтәләр. Әлек был урынды „Бажай сукуһы” тип атағандар.

Әмир ике апаһы менән урманға утынға барғанда, көслө ел сығып китеп, ямғыр һәм борсак яуа башлай. Әмирзе апайзары кайтарып ебәргән. Көслө ел өс кенә йәшлек малайзы осороп алып китә лә, Бажай тауына алып барып һала. Апайзары эзләп-эзләп таба алмағас, ауыл халкы кулға-кул тоношош Әмирзе эзләргә сыға. Өс көн эзләйзәр, ләкин ул табылмай.

Үлән үсеп, кымызлык буйға еткәс, кешеләр Бажай сукуһына кымызлыкка йөрөй башлайзар. Шул вакытта Әмирзең һөлдәһен табып, Бажай сукуһы эргәһенә күмәләр.

Шунан бирле Бажай сукуһын „Әмир сукуһы” тип йөрөтә башлағандар.

(Аскара ауылында йәшәүсе Мырзабулатова Бикә Ғиниәт кызынан язып алынған.)

Исмәғил койоһо

Элегерәк Аскар ауылында Исмәғил исемле бер кеше йәшәгән. Йәй көндәренәң берендә ул атын еккән дә, ауыл осондағы йылға буйлап китеп барған. Был йылғаға төрлө яклап ер астынан сыжкан шишмәләр кушыла. Ошондай бер шишмәненәң эргәһендә тәрән койо була. Исмәғил карт бара торғас, аты шул койоға бата башлай. Атын коткарам тип, ул үзе лә бата. Шунан алып ауыл кешеләре был койоно „Исмәғил койоһо” тип атай башлаган.

(Аскар ауылында йәшәүсә Ғәбизуллин Сабирйән Абдуләхәт улынан язып алынған.)

Кәзәһуйған яланы.

Аскар ауылының бер яланын „Кәзәһуйған яланы” тип йөрөтәләр. Унда беззәң ауылдың байтак кешелә бесән эшләй. Революцианан һуң, Совет власы урынлашқас, кулактар урмандарза қасып йәшәгән. Ауыл кешеләренәң кәзәләрен урлап, һуйып ашай башлағастар, был ялан „Кәзәһуйған яланы” тип исемләнә. Ул ерзә күп төрлө ағастар үсә. Мәсәләң, кайын, миләш, имән, карағай. Кәзәһуйғанға күрше генә Карагүз яланы бар.

(Аскар ауылында йәшәүсә Шәрәфетдинова Сәрүәр Зәкир қызынан язып алынған.)

Бөйөк еңеү

Еңеү!

Ут әсендә кандар қоя-қоя,
Һалдаттар бит һине яулаған
Иле, халқы, ғәзиз ере өсөн,
Кемдәр, кайза башын
һалмаған?!

Т.Йосопов

Һуғыш! Кәһәрле был һалқын һүззе ишетев менән йөрәктәр қысыла, меңәрләгән әсәләрзәң күз йәше күңелде өтөп алғандай, ғонаһһыз сабийзарзың йөрәк өзгәс ауазы мейеләрзе телеп үткәндәй. Ғәзиз иле, ата-әсәһе, балалары, бөтә кешелек өсөн йәнен аямай ут әсенә ташланған яугирзәр күз алдынан үтә. Уларзың яу ораны йөрәккә килеп бәрелә, күңелде тетрәтә.

Һуғыш!.. Күпме кешенәң ғүмерен қыйзы, күпмеһенәң бәхетен селпәрәмә килтерзе, күпме сабийзы етем қалдырзы, күпме халықты кан илатты!.. Юқ, быларзы исәпләп тә, барлап та бөтөп булмай. Бөтә Ергә ябырылған афәтте бизмәнгә һалыу мөмкинме ни?! Ошо ғәрәсәттә иблис қолдарының мәкерле қоралына ғаршы тора алған халық қына һуғыш килтергән қазаларзың ни тиклем аяныслы, ни тиклем яуыз икәнлеген аңлайзыр. Кәләш алып сағында қулдарына қорал алған ил-азаматтар, һөйгәнен иркәләр мәлендә генә нескә индәренә ауыр нужда йөгөн йөкмәгән һылыузар, быуындары ла нығып өлгөрмәйсә буразнаға басып, һабан тотқан балалар ғына беләлер уның бар михнәттәрен, қазаларын, яфаларын... Ләкин бирешмәнә ғорур халқыбыз. Бөтә ауырлықтарзы еңеп, илебезгә, еребезгә еңеү язын килтерзе, қара дошманды үз ояһында дәмбәсләнә.

Бөгөн байрам! Бөгөн Еңеү байрамы!.. Ошо көндө кан түгөп яулаған яугирзэрзең йөззэрэндә һағыш катыш нур уйнай, күззэрэндә якты һәм тыныс киләсәккә өмөт саткылары сағыла. Дан һезгә, ветерандар!

Мәңгелек дан!.. Еңеү байрамында һеззең исемегез изгелек һәм тыныслык байрағы булып балкыһын!

Бөйөк Ватан һуғышы, иң шанлы, иң данлы осорзарзың береһе булып, ил тарихында мәңгелек урын алған.

Минең фекеремсә, вақыт үтеү менән уның әһәмиәте һис тә кәmemәс, арта ғына барыр. Быйыл Бөйөк Еңеүгә 70 йыл тула, фашист илбасарзарын кыйратыу беззең илебеззең хәрби кеүәтен генә түгел, ә халкының рухи ныклығын, берзәмлеген, Ватанына тәрән һөйөуен һынландыра.

Бөйөк Еңеүгә минең ғаиләм һалған өлөш тә зур. Карт олатайзарым һуғыш яландарында ятып калған, ә өләсәйем тылда ауырлыктар күргән. Олатайым һәм өләсәйем бер касан да атайзарын күрмәй, „Атай” һүзен әйтә алмай үскәндәр. Һуғыш афәте ауылымдағы бер өйзә лә урап үтмәй. Беззең Аскара ауылынан 100-зән ашыу ир-егет яуға киткән һәм яртыһы яу яландарында ятып кала. Бөгөнгө көндә, ауылымда бер ветеран да тере түгел. Әммә һыуык окоптарза бар һаулығын юғалтып, яу яраларынан, ауырыузарзан Еңеүзең 70 йыллығын күрә алмай үлеп калған һуғыш һәм тыл ветерандарын без онотмайбыз. Улар беззең якты киләсәгебез, бәхетле бала сағыбыз, зәңгәр күк һауабыз, тыныслығыбыз өсөн һаулыктарын да, ғүмерзәрен дә йәлләмәгәндәр.

Ә тылда эшләгән инәйзәр, өләсәйзәр Еңеүгә үз өлөштәрен индереп, басыузарза ауырлыктар күреп, Еңеүзе якынайттылар.

Етем калдык, атайзарзан булды донъя китек-коток

Ас та булдык, тук та булдык,

Көлтә ташып әүен һуктык.

Киләсәк быуын! Мин һезгә өндәшәм, 27 миллион кеше корбан булған, мең дүрт йөз ун һигез көн буйы барған тарихтағы иң зур кан койғос дәһшәтле һуғыштың эземтәләрен онотмайык. Бөгөнгө Еңеүзең бер күзендә шатлык булһа, икенсе күзенән канлы йәштәр аға. Тормоштоң, тыныслықтың кәзәрен белеп, тырышып уқырға, илебеззең лайыклы граждандары булып үсәһе генә кала безгә.

Мин киләсәктә буласак ғаиләмде нисек күз алдыма килтерәм

Кейектәрзең үз өндәре була,

Кошсоктар за кора үз ояһын.

Кеше лә бит үзе төзөп ала,

Ғаилә менән йәшәр донъяһын

Ғаиләм-кәлғәм – үзе серле донъя,

Өйтерһең дә ожмах косағы.

Атай-әсәй фәрештәләр булһа,

Без балалар-тылсым әйәһе.

Татыу булһаң, тормош йәмле була,

Аштар тәмле, йәшәү күнелле,
Берзәм эшләп, гөрләп йәшәүзәре.
Ошо үзе бәхет тәгелме?

Ғаилә... Йөрәк түрәндә урын алып тора был тылсымлы һүз. Ғаилә – ул ике язмыш бергә кушылып, сәңгелдәктә әсәһенәң әлли-бәлли көйнә бәүеләп яткан сабыйзан башлана. Ғаилә – олатай, өләсәй, атай, әсәй һәм балалар...

Һәр ғаилә-айырым бер дәүләт тиззәр, мин дә үземдәң ғаиләмдә бәләкәй генә бер дәүләткә тиңләп инем. Беззәң ғаиләлә биш кеше: әсәйем, атайым, Илдар ағайым, Нәфисә апайым һәм мин. Донъялағы иң яқын, кәзерләләрзән-кәзерле кешем, ер йөзөндә тик берәү генә, ул-минәң әсәйем.

Әсәй! Ниндәй яғымлы, матур һүз ул. Күпмә наз, илаһи сафлыҡ бар был һүззә. Бөтә кешегә әсәй бик кәзерләләр, моғайын. Ул эшсән, оло йөрәкле, изге күнелле, йомшак һүзле. Ауыр вақыттарзә таяныс эзләп тә, урғылып торған шатлыҡтарыбыззә ла уртаклашырға һиңә йүгереп барабыз. Уның кулының килмәгән әше юк. Ул барлыҡ эшкә лә ошта, эште еренә еткереп эшләргә ярата: тәмле итеп бәләштәр, аштар бешерә. Ә ғаиләбез башлығы атайымдың кулынан килмәгән әше юк. Атайым минәң көндәлек эште лә урын еренә еткереп тикшерә. Һәм беззән дә ошоно талап итә. Апайым менән ағайым тырышып укыйзар, күпте белергә, өйрәнергә тырышалар. Ә инде үземә килгәндә, мин бөтәһенә лә өлгөрөргә тырышам.

Без күмәкләп йыйылғас, тәбиғәт косағына сығырға яратабыз. Минәңсә „Бәләкәй дәүләтебеззәң” барлыҡ уңыштары ла беззәң татыу, берзәм булыуыбыззә. Без ауыр минуттарзә бер-беребезгә ярзам кулы һузабыз, шатлыҡлы минуттарыбыззә бер-беребез менән бергә булешәбез.

Ә инде киләсәктә, алла бирһә, минәң буласак ғаиләм дә үзе бер дәүләт булып тип уйлайым. Балалар өйзә йәмләп, өйгә тағы ла йылылык өстәп тороузарына иманым камил. Мин үземдәң ғаиләмдә, ғаиләгә йәм һәм тәм биреүсә өйзәң йылы усағын һаклаусы буларак, мин тыныслыҡты булдырырға тырышыр инем. Килеп сыккан мәсьәләне ғаилә менән йыйылып бергә сисер инем.

Ғаиләм менән күп итеп йәшелсә-емеш үстәрер инек. Сөнки, беренсенән балалар хезмәткә өйрәнһә, икенсенән бергәләп эшләүзәре үзе бер ғүмер.

Мин үземдәң киләсәк ғаиләмдә тап үзем үскән ғаилә кеүек үк корасакмын. Сөнки, тормош һабактарың мин үземдәң ғаиләмдән күрәм.

Айзирә Шәйхетдинова
Р. Ғарипов исемендәге 1-се
һанлы гимназия-интернаты
укыусыһы

Әгәр зә Салауат тере булһа...

Һәр бер милләт халқының үзенәң данлыҡлы батырзәре, бөйөк шәхестәре бар. Улар үз халқының йолаларын, ғөрөф-ғәзәттәрен яқтыртып торалар, рухтарың үстәрәләр.

Башкорт халкының данлыклы батыры булып милли геройыбыз Салауат Юлаев тора. Ул каһарман батыр, сәсэн, шағир-импровизатор ғына булмаған, үзенң халкы, ере, иле өсөн көйөп йәшәгән, үз ғүмерен корбан иткән кеше. Туған халкының азатлығын яклар өсөн Бүгәсәүгә кушылып яу сапкан каһарман ир-ат. Үзе сит илдә һәләк булып калһа ла, тыуған еренә уның йырзаны, шигырзаны, исеме мәңгегә кайткан.

Ә хәзерге көндә Салауат батыр кеүек халкын кайғырткан егеттәр калғанмы икән? Хәзерге йәштәр күбәһенсә үз максаттары, үз “кесәләре” өсөн эшләйзәр. Һәр кем халкым тип янып йәшәмәй.

Бына әгәр зә Салауат тере булһа... Был һорау өстөндә мин бик күп уйланып, ошондай фекергә килдем: әгәр зә Салауат батыр тере булһа, беззәң Башкортостаныбыззағы хәлдәр икенсерәк барыр ине. Әлегә көндә урмандар, ерзәр һатыла, тәбиғәтебезгә зыян килтергән Кроношпан төзәлә, казылма байлыктар сит илгә озатыла. Эш урындары аз булғанлыктан, күп кешеләр сит илдәргә акса эшләргә китәләр. Шунлыктан башка милләт халкы илебеззә басып алып килә, телебез, милләтебез ян-яктан басыла, кысырыклана. Үз еребезгә хужа булмай, килмешәк булып йәшәйбез түгелме? Күпме үзебеззәң акыллы кыззаныбыз , улдарыбыз бар, ләкин ни эшләптер икенсе милләт кешеләре идаралыкта тоталар. Бына Әхмәтзәки Вәлиди Туғанды, Шәйехзада Бабицты алып караһак, улар йәш сактан ғилемгә ынтылып, башкорт халкын белемле итергә, Башкортостанға автономия яуларға тырышып, халкы өсөн янып-көйөп йәшәгән шәхестәр. Ниңә һуң хәзер беззәң халкыбыз киләсәккә шундай ғәмһезлек менән карай? Ниңә улар “йоклап яталар”? Ни эшләп без ата-бабаларыбыз кан койоп яулап алған еребеззә башкаларға бирергә тейешбез!? Салауат тыныс кына ошо хәлдәргә карап тормаһ ине. Әх... Салауат тере булһа, тыуған еребеззә улай эзәрлекмәстәр ине, башкорттарзың тоғро башлығы булып, башкорт милләтенә рухын күтәрер, телебеззә байытыр, – үстәрер ине.

Ә без ошондай хәлгә калғанға үзебез ғәйепле түгелбезме ни? Телебез юғалтыу өстөндә торғанда, ни эшләп без кул каушарып ултырабыз һуң? Кайза беззәң илебеззә һаклар Салауат рухлы егеттәребез? Кайза һез Салауат токомдары? Ишетәһегезме? Кайза һез?

Ғайсин Динар
Волга буйы Федераль округы
Ишимбай кала Башкорт кадет
корпусы укыусыһы

Башкортостан

Башкортостан – гүзәл ерем,
Серле тәбиғәтле төйәгем.
Һөйәм һине, мөгжизәле илем,
Һин тип тибә минең йөрәгем.

Ғорур Урал таузың итәгендә
Балкып яткан алтын еркәйем.
Курай моңон тыңлап киләсәктә
Сәскә атыр йәшел гөлкәйем.

Мин бәхетле ошо матур ерзә
Тыныс тормош менән йәшәйем.
Башкорт канлы, рухлы кешемен мин
Ғорурланып һине мактаймын.

Һин уяттың миндә һөйөү хисен
Тәбиғәткә, тыуған еремә.
Киләсәктә балкып йәшәр өсөн,
Көс дәрт бирзең, илем, һин миңә.

Мин яратам һине, Башкортостан!
Һине данлап йырзар йырлайым.
Һызылып аткан алһыу матур таңда
Һандуғастай булып һайрайым.

Ғорурланам, илем, һинең менән,
Һин бит көслө, батыр, матур ил.
Һинең өсөн яуға, йән аямай,
Сығып сапкан куркыу белмәс ир.

Салауат һәм Алдар батырзарзың -
Арысландар һине һаклаған.
Иле өсөн йәнен бирер булып,
Бер вакыт та батыр куркмаған.

Ошо ғорур, рухлы батырзарзы
Биш бармағым кеүек беләмен.
Киләсәктә Башкортостан өсөн
Улар кеүек батыр булырмын.

Рәми Ғариповка

Күңеле киң, ә уйзары озон,
Үзе бөркөт кеүек булғанға.
Халкын яклап, каршы сыккан
Түрәләргә, комһоз йәндәргә.

Яраткан ул гүзәл тыуған илен,
Башкортостан өсөн борсолған.
Иле өсөн йәнен бирер булып,
Һауаларға, үргә ынтылған.

Бала сакта хисле булып үсә,
Тик ызалай ауыр тормошта.
Әммә кайғыларға бирешмәйсә,
Бар көсөнә ярһып көрәшә.

Халкым күңелендә уның даны,
Шиғырзаны балкый һәр вакыт.
Бөркөт кеүек ине Рәми, тиеп,
Бөгөн белә уны бар халык.

Халкыбыздың асыл улы булған,
Илен һөйгән, халкын яклаган.
Башкорт рухын, телен һаклап,
Аманатын безгә калдырган.

Бөтә Башкортостан белә уны,
Исләй әле ошо көнгәсә.
Уның шиғырзаны, кобайыры
Бер укыуза йәнгә гәм һала.

Көз

Ниңә күнел моңһоулана?
Әсем боша гел генә.
Сөнки, донъяны һарғайтып,
Безгә алтын көз килә.

Тынды урман, коштар китте.
Көндәр инде һыуынды.
Һау бул хәзер, йәй мизгеле,
Сөнки укыу башланды.

Кояш күңелде йылытмай,
Һандуғасым һайрамай.
Көз булды тип йәй мизгеле,
Йөрәгем тынғы тапмай.

Көз зә матур, алтын мизгел
Уңыш бирә йыл һайын.
Көз – ул үзе бер ғүмер тип,
Йырлап тора ак кайын.

**Бер тигәс тә ни яман?
кобайырына эйәрәп**

Бер тигәс тә ни яман?
Бер үләнһез ер яман.
Ике тигәс тә ни яман?
Исәрек булһаң, шул яман.
Өс тигәс тә ни яман?
Өлгөр булмаһаң, шул яман.
Дүрт тигәс тә ни яман?
Данһыз булһаң, шул яман.
Биш тигәс тә ни яман?
Болғак булһаң, шул яман.
Алты тигәс тә ни яман?
Атай һүзен тыңламай,
Ғонаһ кылһаң, шул яман.
Ете тигәс тә ни яман?
Етем баланы мысқыллап,
Көлөп калһаң, шул яман.
Һигез тигәс тә ни яман?
Һимез булһаң, шул яман.
Туғыз тигәс тә ни яман?
Тура барған юлыңдан,
Боролоп китһәң, шул яман.
Ун тигәс тә ни яман?
Уңған кыззы ялкау иргә
Кейәүгә бирһәң, шул яман.
Ун бер тигәс тә ни яман?
Ут-һыу кисеп, халкың өсөн,
Көрәшмәһәң, шул яман.
Ун ике тигәс ни яман?
«Урал батыр» эпосын яттан
Белмәһәң, шул яман.
Ун өс тигәс тә ни яман?
Үзенәң халкын яратмаған,
Һакламаған ир яман.
Ун дүрт тигәс тә ни яман?
Үз ереңдә һаклай алмай,
Дошманға бирһәң, шул яман.
Ун биш тигәс тә ни яман?
Урманда йөрөгән йәнлектәрзе
Бикләп куйһаң, шул яман.

Яугир егет – ил күрке

Илгә дошман килгәндә,
Куркып калыу ярамай.
Илең өсөн корал алып,
Һуғыш һин, йән аямай.

Яугир егет – ил даны,
Тыуған еренең йәне.
Дошмандарзы кыйраткан
Башкортондоң ораны.

Яу килгәндә батырға,
Калкан булған Уралым.
Дошман өсөн уктан осло,
Куркытырлык коралым.

Эй Уралым – төйәгем,
Үз халкымдың өйө һин.
Курай моңон тараткан ер.
Һине яратамын мин.

Мин – кадет

Ғайсин Динар буламын,
Данлы Бөрйән башкорто.
Алдар батыр токомонан
Ишембайдың кадеты.

Һүз бирәмен халкыма
Милләт рухын һакларға,
Рәсәйзең йөзөк кашы –
Башкорт илен якларға.

Мәңге тере хазина –
Кары һүзе халкымдың:
Әкиәттәре, легендаһы,
Мәкәле һәм эпосы –
Хайран итә, арбай мине
Сәсәндәрзең йор теле.

Һала улар илһам күңеләмә,
Зиһенемә – затлы уй – фекер:
Йөрәк кағып тыуа шиғырзарым,
Халкым рухы булып тулкынып.
Мөлдөрәмә тулһа күңелкәйзәр,
Урғылалыр йыры халкымдың.

Ғелметдинов Динар

**Миәкә районының Елдәр урта
дөйөм белем биреү мәктәбе
укыусыһы**

Акмулла

Мифтахетдин Акмулла
Бигерәк акыллы булған.
Ғалим, языусы ла,
Төрлө якка булдырған.

Тыуған йортонан киткән,
Ситтә күп нужда күргән.
Казактарзың балаларын
Акыллы, белемле иткән.

Буш вакытта шиғырзарға,
Уйзарына бирелгән.
Шиғырзарза муллаларзы
Яманлаган, әрләгән.

Дөрөслөктөң яғында
Гел булған ул – Акмулла.
Әммә тирә-яғында,
Көнләшеүсе күп булған.

Үзе ситтә үлһә лә,
Беззең өсөн ул исэн.
Шиғырзары безгә лә,
Бик тә кәзерле икән.

*Азнабаева Алһыу
Ейәнсура районы Исәнгол ауылы
башкорт гимназия-интернаты
укыусыһы*

**Карға һәм һандуғас
(Мәсәл)**

Бейек ағаслы йәмле урманда
Моңға ғашик һандуғас йәшәне.
Тирә-якка шатлык таратырға,
Моң өстәргә ул теләне.
Йәйге көндәрзә танды каршылап,
Бар донъяға йырын йырланы.
Баһыузарзы гизеп, ауылдарза йөрөп,

Һайраны ла ул һайраны.
Кыш көндәре йылы якка осто,
Әсе көндә кояшта уйнаны,
Ямғыр яуһа, саф һауаға кинәнде,
Хатта елгә лә ул кыуанды.
Барыһы ла яратты һандуғасты,
Бик күп булды уның дустары,
Тик карға ғына уны иҫәр тине,
Яман көлдө, өстән караны.
Кара карға йәшәне каркылдап,
Уйын – көлкөнән бәхет тапманы,
Кышын һыуыкта туңып йөрөһә,
Йәйен әсенән йонсоно.
Дуҫ-иштәре булманы карғаның,
Булманы якын туғаны.
Тик һайысқан ғына кайһы сакта
Килде уға хөсөт һатырға.
Кеше уны дошман тип белде,
Күрмәнеләр унан якшылык,
Ә карға, бар йәнлекте хурлап,
Карғаны ла һаман карғаны.

...

Шулай йылдар үтте...

Карғаның тормошо моңһоу, күңелһез, һағышлы...
Ә һандуғас һаман да шат йәшәй,
Һаман яңғырай уның йырзаны.
Һайысқан да, карға ла
Бер урманда тыуып-үскән,
Икеһе лә башлы, канатлы;
Тик ниңә һуң береһе бәхетен таба,
Ә береһе бәхетен тапманы?

...

Барыһы ла, дуҫтар, үз кулыбызза,
Үзебез һайлайбыз юлды,
Карғалай мөмкин насарлык кылырға,
Һәм күрерһең һин тик насарзы.
Йәки һайла һин икенсе юлды,
Сәс бәхетте тирә-якка,
Вақыты еткәс, уңышын урып,
Йәшәрһең һин тик шатлыкта!
Шулай, дуҫтар, был донъяны
Коткарыр тик якшылык,
Яуыз уйлы бәндәләргә
Был тормошта тик хурлык.

*Әхмәтшина Әзилә
Өфө калаһының № 26 һанлы
мәктәбе укыусыһы*

Өфөм

“Тыуған яктың әреме лә татлы”
Таныш һәр бер ағас— кыуағы.
Сит ерзәр зә бер-ике көн булһаң
Һағынаһың тыуған каланы.

Яратамын, Өфөм-гүзәл калам,
Йорттар, урамдарың, уттарың.
Күззәр яуын алған матурлығың,
Ғорурлығы һинең халкыңдың!

Башкортостан

Башкортостаным— күз нурым,
Һинең менән ғорур мин.
Һиндә тыуған күпме батыр
Тәбиғәтең бик матур.
Күпте күрзең, күпте кисерзең,
Бирешмәнең— һәр сак ғорур һин.
Тырышамын һинең өсөн мин,
Киләсәгең булһын кайғыһыз!

**Ғимәзиева Карина
Стәрлетамак районының
Первомайск мәктәбе укыусыһы**

Илһам көтөп ултыра ти...

Илһам көтөп ултыра ти,
Өстәл янында шағир
Ниңә килмәй уға ул һаман,
Бәлки шағир ғәйепле?

Миңә нимә булды тип,
Үзенә һорау бирә
Яуабын таба алмай
Эзләнеп тик ултыра

Дүрт тәүлек үтте инде,
Ә ул һаман уйзарза
Хәлһезләнгән, бойоккан
Карашы түбән йүнәлгән

Ултыра әзиб көнө төнө
Йәлләп куям мин уны
Әйткәм килә бойокма тип,
Илһам килә бит вакытһыз

Кайза киткән уның Илһамы,
Бәлки икенсе шағирға?
Башы кайнай кеүек,
Уйланыузар йыйылғас

Ышаныс булһа үзендә,
Килер ул бер вакыт.
Илһам юк тип һин башка
Кайғырма шағир бушка!

Зәйзуллина Диана

Кошсок

Көз көнөндә без
Урманга барзык.
Унда бик матур
Кошсокто күрзек.

Кошсок талпына,
Канатын йәйә.
Бөтәһен күреп,
Белгәһе килә.

Кошсокто озак
Карап торзок без.
Кайтып киткәндә
Һау бул,тинек без.

Тиззән был кошсок
Зур юлга сыгар.
Тыуган ягын һагынып,
Унда ла йырзар.

Ғәлин Линар

Кыш

Бына кыш етте
Карзар яуалар.
Балалар тауза
Сана шыуалар.

Карзар күп яуһа,
Ергә лә рәхәт.
Тыныс йоклар ул,
Әйтеп зур рәхмәт.

Кышкы тәбигәт
Матур, иҫ киткес
Шул матурлыктан
Айырмаһын һис!

*Ижбаева Азалия
Нуриман районың Красная
Горка мәктәбе укыусыһы*

Тәүге кар

Тире-як ап-ак булды
Гөрләп яузы тәүге кар.
Өлкәндәр зә, балалар за
Уға бик шатландылар.
Тиззән инде кыш етер,
Көндәр зә һалкынайыр.
Яңы йылды каршыларға
Өйрәнербез яңы йыр

Дуһым

Кара ғына сәсле ул
Сибәркәй кыз – Әзилә.
«Матурым, акыллым», – ти
Әсәһе уны һөйә.
Уңған кыз ул Әзилә,
Укыуза ла бик зирәк.
Якшы дуһ һәм ярзамсыл,
Ундай кыззар бик һирәк.

Минең олатай

Минең олатай батыр булған,
Бөйөк һуғышта ул катнашкан.
Йән аямай һуғышкан
Һәм дошманды еңеп сыжкан.

Минең олатай батыр кеше!
Минең дә булғым килә уның ише.
Ул дошманды еңгән батыр
Юктыр унан көслә яугир.

Инде етмеш йыл узып бара,
Әммә онотолмай бер нимә лә.
Беззең олатайзар мәңге йөрәктә
Күпме йылдар узып китһә лә!

*Карамова Лиана
Нефтекама калаһының 13-сө
мәктәбе укыусыһы*

Тыуған ергә гел ынтылам
Тыуған ерем Яңы Кабан
Китһәм дә йырак юлдарға
Йөрәк үз далама.

Душтар менән уйнап – көлөп
Бейеп –йырлап үскән ауылыма.
Йәйгә китһәм дә кунакка
Көзгә тарта кире душтарға.

Атай,әсәй кырына
Без һөйгән укытыусылар янына
Кабандың көзгө алтын урманына
Һап-һары япрак йыйырға.

Коштарзың һуңғы йырын тыңларға
Һау булығыз тағы кире кайтығыз.
Әйтеп калырға

Ауылы өмөт бағышлармын
Үскәс тә кире кайтырмын.

Коштар моңон тыңлар
Кире кайтығыз тип калырман.

Кирәйева Фирүзә
Миәкә районының Елдәр урта
дөйөм белем биреү мәктәбе
укыусыһы

Акмулла әле лә иҗән!

Йәтим үскән, интегеп,
Ул кайғылар күп күргән
Йәшәүең кыйынлығы
Ғүмер усағы һүнгән.

Ләкин, шуға карамастан
Тырышкан бар көсөнә.
Үскәс, балалар укыткан
Көндөзөн һәм кисен дә.

Үзе яһаған ултырғыс
Һәм арбаһын атына.
Үз атына ултырып
Кайткан тыуған яғына.

Әле уны, Акмулланы,
Бөтөнөһә лә белә.
Дәрестә шиғырын укып,
Рәхмәттәрен белдерә!

Миңнуллина Люциә
Благовещен районының
Осиповка мәктәбе укыусыһы

Беззең ауыл

Беззең ауыл бигерә матур
Зур түгел ул, кес кенә
Унда бик күп кеше йәшәй
Кайғы белмәй һис кенә.
Уртаһында уның мәктәп
Беззә бар клуб, почта ла
Магазиндарында тәм-том
Тулып тора кәштәлә

Мәктәбебәз шаулап тора
Укый унда күп бала
Уңышына балаларзың
Ата-әсә кыуана
Көндә йөрөйбөз без клубка
Бейеүзәр өйрәнергә
Йәйен туп тибеп уйнайбыз
Килегез һез күрергә.

Кыш

Тәбиғәттең тынып калған сағы,
Киткән бит ул, татлы йокоға
Уянмай ул әле язға саклы
Бөтә донъя сихри тын ғына.
Ябалаклап карзар яуа,
Бейей бейей улар осалар
Урмандағы ғорур нараттарзы,
Зифа кайындарзы косалар.
Ап-ак юрған, каплаган ер өстөн,
Көзгөләй ялтырай йылғалар,
Шаулашып, гөрләшеп, кыуанып
Тау шыуабыз без – балалар!

Укытыусым

Минек беренсе укытыусым,
Һез һәр сак күңелемдә.
Тәүге язып укыған хәрефтәр,
Истә әле бөгөн дә.
Хәтирәле көндәр истә һаман
Илһам бирәһегез янымда,
Якты, матур мизгел булып
Йәшәгез һез, һаман да.
Рәхмәт һиңә укытыусым,
Зур юлдарға сығарзың
Белем, акыл, кәңәш биреп,
Бәхеттәр һин юраның!

Нурияхметов Мансур

Без исләйбез...

Без исләйбез, барығыззы –
Һәр-бер яуза ятып калғанды,

Анлайбыз: яулап алыу еңеүзе –
Нисек ауыр булғанды.

Без исләйбез, барығыззы –
Оло йөрәкле баланы,
«Булышам!» – тип, һәләк булғанды,
Күрәлмәйсә рәхәт донъяны.

Ауыр вакыттарза бит
Балаһы өсөн әсә йәшәгән,
Көслө, гүзәл заттар
Нимә генә күрмәгән!

Без исләйбез, барығыззы -
Олатайзы, атайзы,
«Мин дә каршы торам» – тип
Һуғышка киткән ағайзы.

Бик күп йылдар үттә хәзер
Ошо ауыр мәлдәрзән.
Без исләйбез, барығыззы,
Күрәбез һеззә төштәрзә...

Һин үзең киттең...

Кайзальыр китеп кенә -
Янымдан ғүмерлеккә юғалдың –
Тәү танышкан кайынды косоп
Яңғызын мин тороп калдым...

Киттең... Киттең миннән һин,
Әммә түгел алыска, бында ғына
Калдырдың йәлләмәйенсә
Ел – ямғыр араһында...

Онотолорһың әле, тигәйнем,
Үс итеп йәшәргә уйланым,
Онотолманың шул, һинһез булмай
Ошоно аңланым тағы иланым.

Янымда һин тораһың икән тип
Дерт итеп төштән уяндым,
Як –я ғыма кабат караһамда
Янымдан һине тапманым...

Күпме һаташырға була – тинем,

Онот йөрәк! Етте!
Минем парым түгел ул -
Үзе бит теләп китте...

Булғаныңа рәхмәтлемен!

Һауаларзағы коштарзай һайрар инем,
Булһа әгәр тауышым,
Аҡ болоттарзай ағыр инем
Еңел булһа ине язмышым.

Һине оноторзай көсәм булһа
Онотор инем, бик теләем,
Һөйөүемде аңлатыр өсөн,
Һиңә низәр генә әйтәйем?

Йырзар ғына йырламаным,
Бушка булды шул һүззәрем,
Һине күргән һайын йылмайам
Йәшәү көсө бирә, ошо күззәрең!

Шатланам, һөйөнәм мин
Барлығыңа ошо донъяла,
Булғаның өсөн генә лә
Рәхмәтлемен мин, Хозайға!

Әсәй кәзерлем!

Һәр адым һайын көс бирә,
Әсәй, һинең йылы һүззәрең,
Йәшәрзәй көс калмағанда,
Ышаныс өстәй, һинең күззәрең.

«Түз балам» – тип, талғын ғына
Башымдан һыйпағанда,
Йөрәктән көс табам мин
Киләсәк ымтылыуға.

Һин йылмайһаң, әгәр
Барыр юлым яктыра,
Нур һибеп гел генә,
Әсәй, булсы һин янымда!

Һинең кеүек гүзәл,
Түземле булырға тырашам,
Рәхмәт барһы өсөн кәзерлем,

Өзөлөп hine яратам!!!

Кустыма!

Бөгөн hin кустым
Баһаһың аяк оло тормошка,
Киләсәк укыу йылдарың
Үтһен әйзә, тик уңышта!

Укыуы еңел түгел – тип,
Кабатлайым һиңә тағы ла,
Мәгәр, шулай за тырышһаң
Аңлап та, еңеп тә була барында!

Һиңә кәзерлем, без ышанабыз,
Зур өмөттәр бағлайбыз,
Беренсе сентябрь байрамы менән
Һине кайнар котлайбыз!

Халкым батырзарына!

Йырак илдәрзә ятып калды
Халкым, ерем батырзары,
Тыныс ғүмер бүләк иткән өсөн
Рәхмәт һезгә, халкым батырзары!

Күпме кандар түгелгән
Куркыныс һуғышта,
Батырзарым ятып калған
Күрәлмәйсә тыныс тормош та.

Бүләк иттегез безгә
Киләсәккә якты тормош!
Шулайза, батырзы ла
Йәлләмәгән шул был һуғыш...

«Рәхмәт һезгә!» – тимен
Баш әйеп алдығызза,
Ныклы һаулык, озон ғүмер һезгә,
Халкым батырзары, барығызға!
Һағынам һинен, искиткес
Ялтыраған зәңгәр күззәрзе,
Берзә булмай йәшәп һинһез
Һағынам һинен һүззәрзе.

Юғалырға – тигән дә юлыңдан
Берзә онотманым әле мин,
Теләмәһәң дә, иҫемдә минең
Мәңгегә калырһың һин!

*Хәсәнова Азалия
Нефтекама калаһының
башкорт гимназия укысыһы*

Беренсе ямғыр

Тып-тып итеп тамсылап,
Беренсе ямғыр яуа.
Әллә ниндәй якшы хистәр
Тултырып йәнгә бара.
Үзенсәлекле хистәр
Ул безгә алып килде.
Һәр бер кеше ямғыр бөткәс:
– Мин бәхетлемен! – тине.
Якты кояш апай сыкты,
Сәсте йылы нурзарын.
Якшы бер хәтирә калды,
Үтеп киткәс был ямғыр.

Тормош

Тормош ул – бер тамсы,
Тиз генә тама торған.
Кешенең ғүмерендә
Бер тапкыр була торған.
Юкка ғына әйтмәйзәр бит:
“Тел булмай ул, бер генә”.
Нисек кенә әйтмәһәң дә,
Аңламай бит кешеләр.
Әйтәһем килә һезгә
Бына шундай бер кәңәш:
Тормошто һез һаклағыз!
Тормошто һез бозмағыз!
Булыр әле был һүззәр
Киләсәктә бик кәрәк.
Һезең тормошоғозза,
Якты, матур бер терәк

Шәрәфетдинова Миләүшә

Бакса

Бик күп тәмле витамин
Үсә беззең баксала,
Ин дә аша туйғансы,
Кәрәк түгел акса ла.
Шалкан, кишер, помидор,
Еләк, сейә, карағат —
Гөрләп үсә бөтәһе
Якшы итеп карағас.

Мин бәхетле

Колас йәйгән тыуған төйәк,
Урау-урау юлдар аша
Үрләһәм дә үрзәреңә-
Мин бәхетле.
Ғәзиз ерем һиндә
Әсе тирем түгә-түгә
Буразналар ярам әгәр-
Мин бәхетле.
«Йәшәгәс һин янып, дөрләп йәшә.»
Йәшәгәс һин янып, дөрләп йәшә
Кешеләргә нурзар таратып.
Был донъяла якты эзең калһын
Исләһендәр һине яратып.
Тырышып укыу, күпте белеү
Бөгөнгө көн талабы
Бушка үтмәһен ғүмерең
Ғәмһез булыу яраймы?
Ата-әсәң өмөтөн акламаһаң
Тап төшөрһәң керһез күңелеңә
Ни мәғәнә «йәшәйем тип»
Оран һалһаң якты донъяға
Кәрәк бул һин илеңә,
Кәрәк бул һин халқыңа,
Ауыр сакта кулыңды һуз
Янда торған дуһыңа.

*Базалова Дилә
Белорет районының Шығай
мәктәбе укыусыһы*

Һуғыш ...

Һуғыш бара бөгөн
Украина ерендә.
Алып килә кешелеккә
Оло кайғы һәр көн дә.
Ауыл, кала балалары
Илайзар һис тынмайса.
Ә һуғыш йота кешене
Йәшен-картын айырмайса.
Ниңә кәрәк булды икән
Был кан-койош, яуызлык?
Тукта, әзәм, акылыңа кил!
Килһен ергә тыныслык!

Яз килде ергә

Мин караным күккә.
Кояш йылмая безгә
Күңелле, иркәм, йөрәктә.
Хистәр тулкыны уянған.
Барлык күңелемдә.
Йәшәү рәхәт икән
Донъя уянған мәлдә.
Тыуған ерем гүзәл минең
Һин булғанға янда, йәнкәйем.
Язғы көндә йәм өстәйһең,
Берзән-берем, бәгеркәйем!

*Бондарь Милена
Белорет районының Шығай
мәктәбе укыусыһы*

Весна

Долгожданная весна
Наступила вдруг она.
С юга птицы прилетают
И на речки льдины тают.
Всё кругом запахло свежом,
Дует теплый ветерок.
На горе блестя снегом
Тополь стоит одинок.
Солнце ярко освещает

Всё кругом даря тепло.
Сердце биться начинает
И течет по жилам кровь...

Мамочка

Мамочка моя родная
Дорогая и святая,
Всей душой люблю тебя
Говорю я не шутя.
Ты ночами не спала,
Всё ждала уснули я,
Тихо песенку мне пела
До утра со мной сидела.
А когда болела я,
Мама, мамочка моя,
Не куда ни уходила,
Мне чай она варила...
Я хочу сказать «Спасибо!»
Мамочка тебе за всё.
Ты всегда была красива
Я люблю тебя, ты всё!!!

Мои мечты

О Боже, всемогущий ты
Услышь слова мои, мечты
Мне очень грустно быть одной
Ведь рядом никого со мной.
Я с детства стала сиротой
И всё не знала где покой
Найти хотела я родных
В могилах их нашла одних.
Мне не хватало маменьку мою
Я думала о ней всю жизнь свою
И папеньку ночами вспомнила
Какой он был я ведь не знала.
В моих мечтах творились чудеса
Вишнёвый сад и речка у крыльца
А на столе лежат блины
И мама смотрит у плиты.
Мой папенька усталым видом
Идёт домой не торопясь
А я с весёлым шумом криком
Встречаю у двери крутясь.
Стол с мамой мы давно накрыли

На всё вокруг глаза закрыли
Мы бурно все чаи гоняли
И о другом не вспоминали.
Там во дворе ночи бывали
Темны и очень нас пугали
Но я была спокойна в те минуты
Ведь рядом мама каждые секунды.
Вдруг тут меня и осенила
Что сильно замечталась я
Я эти сны тоской убила
И нет здесь счастья для меня.
Я не нашла здесь никого своих
Здесь места нет и для меня
И тут летают души лишь моих
Живи ведь этот мир лишь для тебя
Как жалко но моим мечтам не сбыться
Им всё равно придется раствориться
И мне бы надо успокоиться одной
Ведь никогда не будет никого со мной.

Полюбила тебя

Когда то, дома сидя , я мечтала,
Мечтала одна, с тоскою в душе.
Забитая в угол я молча кричала,
И с каждым днём становилось всё хуже.
Я думала, что никто не поможет
Всё, умерла! И нет уж меня.
Ночная тьма, меня вот-вот задушит...
Но вдруг, однажды, повстречала тебя.
Понравился ты, полюбила я сильно,
Теперь я мечтаю только о нас.
Но бури снежные, покрывая обильно,
Написали поэтому давно уж о нас.
А нет, всё не так уж и плохо
Обратил ты внимание на меня.
И стал называть своею «крохой»,
Я уже не могла просто жить без тебя!

Голубь

У окон моих больничных,
Голуби всегда сидят.
Много у них пород различных,
Только кормушки здесь не весят.
Если б умела рисовать я,

Как художники знатные.
То на чертила бы этого голубя,
И облака те прекрасные.
Так что приходится просто
Молча, смотреть и сидеть.
Да и уже, всё как то взросло,
Остаётся только реветь.
Можно, конечно, телефон от зарядки,
Отключить, взять, подождать.
Когда появятся голуби – самки
Сфотографировать или же семечки дать.
Да, успела, вот так радость,
Голубь то смотрел сюда.
Семечки не стал, как странно
Жалко был один, да, да.

Йәйге кис

Йәйге кис. Төштө каранғы.
Йондоззар балкыша, миңә юл якты.
Бер узем ултырам капка алдында
Тулған ай йылмая миңә күк йөзөндә.
Тып-тын ауыл. Коштар йоклай.
Касан таң ата инде?
Мин нимәлер таба алмай
Тешләп тартам еңемде.
Нисек белдерергә был хисте?
Нисек уны аңлатырға?
Ғүмереңдә күрмәй йәйге кисте,
Ашыкма хин мәхрүм калырға.

*Михеев Дмитрий
Ишембай калаһының кадет
корпусы укыусыһы*

День победы (к 70-летию Великой Победы)

День победы – это главный день.
Этот день когда врага сразили.
И фашистов грозное гнездо
Воины России разорили.
Дорогой ценой далась Победа
Сотни тысяч полегло солдат.
По России гордо монументы
В память о героях всех стоят.

А те которые вернулись,
С тяжелой грустью говорят о ней...
Войне что обернулась,
Слезам для детей и матерей.
Помним мы и поклоняемся Вам!
Как жестоки были времена.
Не забудем подвиг никогда!
В сердце нашем Ваши имена!

ДЕДУШКА

Вот на свете есть мужик военный
И характер просто отменный
Сильный он, непобедимый
Очень добрый и правдивый
Это конечно же мой Дед
Без него мне нет побед!

*Сәлихов Рәстәм
Мәсетле районының
Х.Я.Фәткуллин исемендәге
Дыуан-Мәсетле муниципаль
төп дөйөм белем биреү мәктәбе
укыусыһы*

Еңеү язы

Тағы ла яз.
Йокоһонан уяна ер.
Битләүзәрзән һуңғы карзар
Илай-илай ирей.
Кар артынса баш калкытыр
Йәшел кыяктар.
Сут-сут йырлап һәр төрлө кош
Еремде мактар.
Окшамакан быйылғы яз
Башкаларына.
Етмешенсе Еңеү язы
Баш каға бына.
Беззең быуын һуғыш утын
Шөкөр, күрмәне.
Һалдат үлдә иле өсөн
Ерен бирмәне.
Булмаһын ерзә һуғыштар,
Яумаһын уттар.
Һуғыш көсәп ярылмаһын

Снаряд һәм туптар.
Булмаһын ерзә һуғыштар,
Түгелмәһен кан.
Балаларзы курсалайык
Дәһшәтле уттан.
Тыныслык булһын һәр ерзә,
Планетабызза.
Байрам итәйек Еңеүзе
Тыныс табында.
Тағы ла яз. Еңеү язы.
Тыуған еремдә.
Шатлык йыры урғып сыға
Беззең күңелдә.

**Хәйруллина Алиә
М.Боранғолов исемендәге
Раевка башкорт лицейы
укыусыһы**

Бөйөк шағирға
(Рәми Ғариповка бағышлана)

Ыжғыр кыштың бер көнөндә,
Колхозсының өйөндә
Донъяға килгән бер йән,
Эскән һыуы – Йүрүзән.
Ата-әсә, өләсәйзәр
Һайлағандар исемдәр.
Озак кәңәшләшкәндән һуң:
«Рәми!» – тиеп әйткәндәр.
Аркауылын һөйөп үскән
Тәбиғәт косағында.
Елдең дә есен тойған ул
Илһамланған сағында.
Ете синыф тамамлағас,
Ул Өфөгә юл тоткан.
Рәсәй «йөрәгенә» барғас,
Юғары белем алған.
Теле ярзам иткәнме,
Иле ярзам иткәнме...
Рәми язған шиғырзарын-
Күңелдәге уйзарын.
Иленә ауыр сактарза
Йөрәгенә кан һауған.
Һынмаған тик уның рухы
Илен һәр сак данлаған.

Телде һөйөргә өйрәтә
Уның һәр бер шиғыры.
Ил маһирлығын күрһәтә
Әсәрзәгә яугиры.
Ун һигез йәштәгә егет
Журналға шиғыр бирә.
Мең туғыз йөз иллелә
«Ленин»ы донъя күрә.
Ябай кеше тураһында
Бер вакыт онотмаған.
Колхозда ла эшләгән ул,
Ялкау кеше булмаған.
Күпме казаныштары
Юкка тороп калмаған.
«Башкорт халык шағиры»
Исемен ул яулаған!

Берзәмлектә – көс

Тыуған ерем, тыуған Башкортостан
Һине мин танийым йырактан.
Сәләмләйем һине йыр йырлап,
Һиңә генә уны бағышлап.
Нисә милләттә үзендең,
Балаларым ти(е)п атаның,
Хәзер инде мул ерзәрең –
Бөтәбеззең бөйөк Ватаны.
Аллы-гөллө сәскәләргә
Күмелгән яландарың.
Шифа биреп күңелдәргә
Сылтырай йылғаларың.
Күңелдәрем талпыналар –
Сит ерзән кайткан сакта.
Икһез – сикһез далаларзан,
Йөрәк ашкынып кайта.
Дуслык, берзәмлек – зур көс бит,
Онотмайык, туғандар!
Ата – баба васыятын
Башкарайык, уландар!

Акмуллаға эйәрәп

Акмуллаға эйәрәп,
уның һүзенә,
«Башкорттрым, укыу кәрәк!» –
Ти, ул һәр кемгә.

Шул һүззәрзе иҗегеззә
Гел тотор кәрәк,
Шул һүззәргә ышанып,
Таянып йәшәр кәрәк.
Һыуык, ыжғыр бурандарза
Балалар йыйып,
Береһе калмай урамдарза,
Тирмәгә һыйып,
Акмулла башлаған һүз,
Данлы, акыллы карһүз.
Акмулланың һүззәре –
Хас фәрештә көйзәре:
Уйлап йәшәй белеү безгә
Һәр вакыт кәрәк,
Акыллыкка һәм сафлыкка
Ынтылһын йөрәк.
Назанлыктың коло булыу
Берзә кәрәкмәс,
Укымышлы бер вакыт та
Яман һүз әйтмәс.
Акмулланы уратып
Алған кайғылар.
Шул рәттән күргәндер
Ул үлгән ярлылар,
Ғәләм назанлығын күреп,
Янған йөрәге,
Сикәһендә арткан уның
Сал бөртөктәре.
“Назанһың һин, халкым!” – тиеп,
Ташлап касмаған.
Иленә һәм халкына
Ул тоғро калған.
Бөйөк ерзә тыуып үскән
Беззең бабабыз.
Халык менән күргән хәсрәт
Беззең атабыз.

Өй

Өй – якты, серле донъя,
Ул бигерәк киң даръя,
Өйзә мин әйттем: «Әсәй!»,
Һәм шунда бағтым тәпәй.
Әйтте миңә өләсәй:
«Өйөңдө ташлап, балам,
Һис китә күрмә кырға.

Төшөр башыңа бәлә,
Карға кеүек сөм-кара.
Ә һин йәшә тәм белеп,
Өйөңдөң кәзерен белеп.»

Атайыма

Сәләмәт бул, атай, гел шат йәшә,
Минәң өсөн оло бер теләк.
Озак йәшә, гел шундай шәп бул,
Һин бит, атай, миңә бик кәрәк!
Һинәң өсөн атың сәсәкә-гөлдәр,
Тыныс булһын көндәр һәм төндәр.
Йырлы булһын бөтә ғүмерең,
Ташламаһын һине киң күңелең!

*Солтанов Денис
Р. Ғарипов исемендәге 1-се
һанлы гимназия-интернаты
укыусыһы*

Мостай ағай – үлемһез шәхес

Көззәр етте, коштар за хушлашты,
Һузу-һуза моңло көйзәрен.
Мостай ағай янып ижад итте,
Илһамланып көнөн, төндәрен.
Кемдең генә күңелен яуламаған,
Кемде генә уйландырмаған?
Уның әсәрзәре һәр милләттең
Йөрәк түренән урын алған!
Оло инәй кәнәш биргәндәй,
Ә Үлмәсбай шаярып көлгәндәй,
Акйондоз, Мәрәһим етәкләшеп,
Мөхәббәт тауына менгәндәй...
Коштар китте, оскан кеше кеүек
Китһәң дә һин беззе калдырып.
Прометейдың утылай ижадың
Күпме йөрәктәргә нур һалды.
Ошо изге нур рухында
Тәрбиәләнер балалар тағы.
Мостай ағай – ул үлемһез шәхес,
Мәңге йәшәр уның ижады.

Көз йыры

Бала сактан таныш
Мостай әсәрзәре.
«Өс таған», «Үлмәсбай»,
«Беззең өйзөң йәме».
Укыйбыз, үсәбез,
Тормошто уйлайбыз.
Юлдарға сыкканда,
Йырзарын йырлайбыз.
Бәхетлелер илем
Мостайы булғанға.
Халкының язмышы –
Азашмас юлдарза.
Осорған коштары
Иңләй илем күген.
Һаклап осор улар
Туған халкым күген.
Милләтем йондозо –
Бөйөк шағир Мостай!
Ишетәһегезме?
Алтын көз дан йырлай!

ЖУРНАЛИСТИКА. РЕПОРТАЖДАР.

*Азаматов Байрас
Сибай гимназия-интернаты
укыусыһы
(проект етәксеһе
Ә.Р. Алдырханова)*

КАРА ЭТТЕҢ БӘЛӘҢЕ – АҚ ЭТКӘ

Дәрестәр бөткәс, өйгә кайтырға ашыккан Әминә Рәхмәт кызын директорға сапырзылар. Директор бүлмәһендә XI синыфтан ике укыусы менән етәкселәре ултыра ине.

– Әминә Рәхмәт кызы, ғәфү итегез, һеззе борсорға тура килде. Ун беренселәрзә бөгөн дәресегез нисек үттә? – тип сәйер һорау менән мөрәжәғәт иттә мәктәп директоры Укытыусы яурын һелкеп:

– Нисек тип ни, кәзимгесә... Хәйер, янығызза укыусыларым, дәрес хакында улар за һөйләй ала, – тине арыған йөзөн йәшерер өсөн.

Директор берсә укытыусыға, берсә укыусылар менән синыф етәксеһенә алмаш-тилмәш карап алды ла:

– Кызғаныска каршы, улар һөйләгәйне лә... – тип туктап, ауыр көрһөндө лә һүзен дауам иттә, – шуның буйынса сапырзык та инде. Һез – тәжрибәле, талапсан, заманса карашлы укытыусы, һәр дәресегеззең бай йөкмәткеле, кызыклы үтеүен беләбез. Тик бөгөн укыусыларығыз кәнәғәтһезлек белдерә бит әле. Директор синыф етәксеһенә, «хәзер һин дауам ит», тигәндәй серле караш ташлауға, тегеһе, шуны ғына көткәндәй, бер тында тезеп һалды:

– Әминә Рәхмәт кызы, бөгөн нишләптер минең укыусыларымды дәрес буйы эткә тиңләгәнһегез. Ун беренселәр өсөн был ғәрлек бит! Укытыусы йәшен тизлеге менән дәрестең һәр этабын күз алдынан үткәрзе.

– Рауил Бикбаевтың «Халкыма хат» тигән поэмаһынан өзөктө ярты синыф ятламағанһығыз, тәғәйен баһаларзы куйырға журналды Фәрит алып кил әле.

Тегеһе теләр-теләмәс кенә сирылып, күршеһенә төрттө, уныһы каршылашып маташты.

– Эт – эткә, эт – койрокка, тигәндәй, бер-берегезгә сәғәт уғын бороп ултырыу килешә торған эш түгел. Фәрит, староста буларак, тиз генә һин барып алып киләһең инде. Имтиханда был шиғыр бар. Шуға күрә ятлағандарға – якшы, ятламағандарға насар билдәләре куйырға тура килер. Һуңғы осор ялкаулана башланығыз, – тип Әминә Рәхмәт кызы укыусыларзы каты ғына шелтәләп алды.

Урынынан кузғалған Фәриткә янында ултырған Хәлил:

– Тапманым, тип алда ла куй, йәме – тип бышылдауын ишетеп, йәнә токанды ла китте.

– Хәлил, имтиханда ун дүрт шиғыр, шуның береһен дә ятламаның. Етмәһә, дуһынды бозоклокка котортаһың. Йыл буйы концерттан концертка, конкурстан конкурска йөрөп, мәктәпкә призлы урын алып кайтаһың, тип гел генә башыңдан һыйпап тороп булмай бит. Тормошта артист булып йәшәү өсөн дә белем, акыл кәрәк. «Эт йүгерәген төлкө һөймәс», тип әйткән боронғолар. Мин генә түгел, башка укытыусылар за дәрәскә әзерләнмәүеңә зарлана. Үзең ниндәй талантлыһың, укыуза ла өлгөрөргә кәрәк. Улым, һиңә әйтәм, килеңем, һин тыңла, тигәндәй, барығызға ла кағыла был. Ғайса Хөсәйеновтың «Ваҡыт» исемле парсаһында: «Ваҡытка үзең хужа булмаһаң, ваҡыт һиңә хужа булыр», тигән акыллы һүҙҙәрен онотмағыз...

Мәктәпте тамамлауға ла, имтихандар тапшырыуға ла бик аз ваҡыт калды. Эт яманы буранда котора, тигәндәй, имтихан бурандары яҡынлаша, которорға ярамай. Йәгез, теманан ситләшеп киттек, дәресте дауам итәбез. Үткәнендә без Рауил Бикбаевтың «Һыуһаным, һыузар бирегез!» поэмаһын укынык, ә хәҙер йөкмәткеһе буйынса кыскаса анализ язабыз һәм дәрәс аҙағында тапшырабыз. Тағы иҫгегезгә төшөрәм: был әсәр зә имтиханда бар. Белемләләр «һә» тигәнсә эшкә тотондо, ә «сокор елкәләр», алан-йолан каранып, кемдәндәр күсерәү сараһын эзләне. Хәлил Гөлгөнәнең қолағына нигер шыбырланы һәм кыҙың шәп-шәп кенә язып тегегә шылдырыуын күҙәткән укытыусы түҙмәне:

– Эт яллаған – кисеү кисмәс. Хәлил белемәң юк икән, кеше белеме һиңә кисеү аша сығырға ғына етә... Гөлгөнә һиңә күсертеп ярзам итмәй, ә ярзан этә. Ул күккә күтәрелер, ә һин ярзан назанлык төпкөлөнә батырға әзерһеңме? – тип уның аркаһынан тупылдатып һөйөп китте. Каланан йөрөп укыған Таһир ике-өс һөйләм язған эшен һондо:

– Апай, зинһар өсөн, «икеле» куймағыз инде. Теге ней... атайым «икеле»не күрһә, скутер алып бирмәйәсәк...

– Белмәгәнгә ялған билдә куя алмайым, эткә һары май килешмәй, шуны ишеткәнәң бармы? Хозай Тәғәлә ғәзел юлдан барырға, хәләл ризык ейергә, хәрәмдән йырак булырға куша, етмәһә, имтиханда мин генә түгел, өсәү ултырабыз. Ул сағында ни эшләрһең? Бер сая кыҙ:

– Апай, һиңә имтихан да имтихан тип куркытаһығыз, башкалар биргәнде без зә бирербез әле. Бүтәндәр Алланың кашка тәкәһе түгелдер бит.

– Беренсенән, ул ниндәй тупаслык, ә? Икенсенән, куркытырға йыйынмайым. Барыбер яуаплырак карарға кәрәк. Кайһы берәүҙәр бөтөнләй әзерләнмәй, шуға күрә «эт артында – койрок, түрә артында – бойорок», тигәндәй, мин бөгөн укытыусы-түрә ролендә барығызға ла имтиханға ныклап әзерләнәргә бойорам.

– Бына бит кем укыған, шуларзың күз асып йомғансы анализдары ла әзер.

...Дәрестең һәр детален күҙҙән ыскындырмай иҫкә төшөргәндән һуң, Әминә Рәхмәт кызы үзе лә һизмәстән йылмайып куйзы.

– Балаларға тәрбиә булһын тип, дәрәс һайын халкыбыҙың асыл өлгөләре – мәкәл-әйтемдәрҙе кулланам. Мәкәлле һүз – акыллы һүз, тигәһ. Бөгөн эт тураһындағы мәкәлдәр тура килгән, күрәһең, – тине үзен бер зә ғәйепһез тойоп.

– Ғәзинур Ғәлимович, ысын, беззең апай дәрес һайын бик мәғәнәле мәкәлдәр куллана, – тип һүзгә кушылды өндәшмәй генә ултырған Вәсилә. – Ысын, шулай. Бик шәп фекерҙәр, мәкәлдәр, хатта кайһы берҙәрән мин көндәлегемә лә теркәп барам. Ышанмаһағыз, бына карағыз. Вәсилә йәһәт кенә сумкаһынан бер дәфтәр килтереп сығарҙы ла асылған биттән ашығып укый башланы:

– Һөйләгән – акыл сәсә, тыңлаған – акыл йыя. Директор ике кулын өстәлгә шапылдатып һалды ла һыны катып көлдө:

– Их, һез, артистар! Бушты бушка аузарғансы, акыл йыйығыз! Синыф етәксегә ауызын турһайтып урынынан һикереп торзо:

– Ну, Ғәзинур Ғәлимович, улай ғәзел түгел! Тимәк, минең укыусыларым эт була инде, шулаймы?

– Әйе лә. Без эт балаларымы әллә? – тип Зилә Әминә Рәхмәт кызына тишерҙәй итеп караны ла, яклау эзләгәндәй, етәксегә янына һырынды. Әминә Рәхмәт кызына. Шәп укытыусының һәйбәт һөҙөмтәләренә ул ғына түгел, башкалар за көнләшеүе, аяк салырға тырышып, төрлө сәбәп эзләүҙәрән һәм бөгөн дә синыф етәксегенә күптән теш кайрап йөрөүен директор белә. Үзе лә башкорт теле укытыусыһы буларак:

– Эт айға карап өргәндән айзың нуры китмәс, тигәндәй, етер һезгә сүптән сүмәлә яһап йөрөргә! Һез бит укытыусы, укыусыларға ниндәй үрнәк күрһәтәһегеҙ? Барығыз, эшегеҙ менән булығыз! – тине директор каты ғына.

– Их, һин, Зилә, болғак! Синыфты оятка калдырып йөрөйһөң, бындай этлегендә белгән булһам, инмәс инем. Әминә Рәхмәтовна, беззе, зинһар, ғәфү итегеҙ, һезең бер ғәйебегеҙ зә юк. Бына бит, кара эттең бәләһе – ак эткә...

Вәсилә кинәт иренен тешләне. Ә директор йәнә рәхәтләнеп көлдө, уның бындай ихлас итеп көлгәнән күргәндәре юк ине.

– Йә, ярай, кабинетты бушатығыз, юкһа тағы әллә күпме эткә бәйлә мәкәлдәрҙе иҫкә төшөрөрбөз, барығыз! Зилә, тукмалған эттәй, укытыусынан алда лап-лоп басып, тайыу яғын караны. Әминә Рәхмәт кызы директор бүлмәһенән сығып барғанда өләсәһенәң әйтемен иҫенә төшөрҙө:

– «Эт этлеген итер, итәк-еңеңде йыртыр», тукта, ә ниңә этте яратмаһка, ул бит хужаһына тоғро йән эйәһе. Киләһе дәрескә ошо темаға инша яздырырға кәрәк, былай булғас», – тигән уй менән тағы ла эткә бәйлә мәкәл-әйтемдәрҙе иҫенә төшөрә-төшөрә иншаға тема һайланы. «Илгә бирһең ашыңды, ил кәзерләр башыңды, эткә бирһең ашыңды, эттәр һөйрәр башыңды». Кызык, былар – мин тапқан мәкәлдәр, ә укыусылар ниндәйҙәрән табыр? Ул дәрес бөгөнгөһөнә карағанда ла кызығыраҡ булып, ахырыһы...

(Ә.Р. Алдырханованың «Кара эттең бәләһе – ак эткә» хикәйәһе буйынса киносценарий).

**Хозайғолов Азат,
Республика башкорт лицей-
интернаты укыусыһы
(проект етәксегә
Т.М. Исламова)**

УЯН ХАЛКЫМ, КУЗГАЛ, МИЛЛӘТЕМ!

Мин – үзгәртеп королған замананан һуң тыуған XXI быуат балаһы. Тарих менән кызыкһыныу, илһөйәрлек, милли рух кеүек төшөнсәләр миңә ата-бабаларымдан күскән. Шуға күрә мин үз халкымдың тарихында булған хәл-вакиғаларҙан ситтә калырға тейеш түгелмен.

Бөгөнгө көндә мине иң ныҡ уйландырғаны – ул тел проблемаһы. Мәктәптәргә туған тел дәрестәрен кыскартыу, бәләкәй ауылдарҙа белем усактарын ябыу күренештәре йөрәктә әрнетә. Ошо проблемалар тураһында Республика башкорт лицей-интернаты укыусылары һәм уҡытыусыларының фекерҙәрен һорап үтәйек.

Башкорт теле һәм әҙәбиәтенән Республика олимпиадаһы призы – Усманов Нургиз.

– **Нургиз, башкортлокто сит илдәргә танытып йөрөүсә, халкыбыҙдың киләсәген кайғыртыусы шәхестәребезҙән кемдәргә беләһең?**

– Мәсәлән, милләтебездә матур эштәре менән күтәрәүсә Эльбрус Ниғмәтуллин, Динис Шәфиҡов, игеҙәктәр Хәбир һәм Сабир Сөләймәновтарҙы белмәгән кеше һирәктер. Улар – билдәле спортсылар. Рингта милли башкорт кейемендә сығып, бөтәһен дә хайран калдыралар. Шундай шәхестәр өлгөһөндә безҙең быуын тәрбиә алһа, башкорт булыуынан оялыусылар һаны күпкә әзәйер, милләттәштәребез араһында телдә өйрәнергә теләмәүселәр һаны кырка кәмер ине, тип уйлайым.

Безҙең лицейҙа Мифтахетдин Аҡмулла исемендәге Башкорт дәүләт педагогия университетының студенттары башкорт теле һәм әҙәбиәте буйынса практика үтәләр, тәҗрибә туплайҙар. Шулай уҡ һорауҙар менән уларға мөрәжәғәт иттем.

– **Безҙең лицейҙа һеҙ практика үтәһегеҙ. Уҡыусылар башкорт теле менән кызыкһыналармы?**

– Әйе, кызыкһыналар. Лицейҙа мин 2-се йыл практика үтәм һәм бында эшләүе миңә бик окшай. Балалар башкорт теле һәм әҙәбиәте дәрестәренә ихлас күңелдән, әүзем йөрөйҙәр. Урыс телле уҡыусылар араһында ла башкортса матур итеп һөйләшеүселәр бар. Без уларға өстәлмә дәрестәрҙе алып барабыҙ.

– Уҡыусыларҙа башкорт теленә һөйөү уятыу өсөн, уларға тәһәфүстәргә башкорт йырҙарын тыңлатабыҙ һәм башкортса фильмдар ҡарайбыҙ. Шулай уҡ дәрестәргә кызыклы һәм фәһемле итеп үткәргә тырышабыҙ.

Кыҙғаныска ҡаршы, туған телгә ҡарата битарафтар һаны көндән-көн арта бара.

Была тура ла уҡыусылар нимә уйлай икән? 9-сы синыф уҡыусыһы Нәзәрғолов Сыңғыздан һорап китәйек.

– **Сыңғыз, туған телгә битарафлыҡ кайҙан килә, тип уйлайһың?**

– Телгә битарафлыҡ дәүләт яҡлауы аз булыуынан киләләр. Сөнки башкорт мәктәптәре ябыла, дәрестәр һаны кәмей. Әгәрҙең башкорт телен “модаль” итеп куйһаҡ, битарафлыҡ кәмер, тип уйлайым.

Беззең лицейза төрлө төбәктәрзән килгән укыусылар бар. Шуларзың береһе – 7-се синиф укыусыһы Улиәхмәтов Нурислам. Ул Қазақстанда йәшәгәндә укырға йөрөгән мәктәбе тураһында һөйләп китә.

– Мин, Улиәхмәтов Нурислам, Қазақстан Республикаһының Алма-ата калаһында 10 йылға тиклем йәшәнем. Унда укығанда, һәр иртә уң кулыбыззы йөрәк тәңгәленә куйып, Қазақстандың гимнын йырлай торғайнык. Шулай ук, китапханаға барып, казак языусыларының китаптарын ала торғайнык. Хатта рус әзәбиәте дәрестәрендә лә казак шағирзанының, языусыларының рус теленә тәржемә ителгән әсәрзәрен укый торғайнык. Класс сәғәттәрендә казак телендә кинофильмдар карап, улар буйынса фекер алыштык. Етәкселәр зә, укытыусылар за мәктәптә казак телендә генә һөйләшегез, тип әйтә торғайнылар.

Башкортостанға килгәс, мин бик аптыраным! Һәр бер кеше үз тыуған еренәң патриоты булырға тейеш, ә бөтә башланғыстар туған телендә белеүзән, хөрмәт итеүзән килә, тип уйлайым. Башкорт телен дә, казак телен дә һәм башка телдәрзә лә белергә кәрәк, сөнки ни тиклем күберәк телдәр беләһең, шул тиклем һинәң үсешәң дә якшы буласак.

(Нурислам һөйләүендә Рәми Ғариповтың “Туған тел” шиғыры).

Туған тел

Мин халкымдың сәскә күңеленән
Бал кортондай ынйы йыямын,
Йыямын да – йәнле ынйыларзан,
Хуш есле бер кәрәз коямын.
Шуға ла мин беләм тел кәзерен:
Бер телдән дә телем кәм түгел –
Көслә лә ул, бай за, яғымлы ла,
Кәм күрер тик уны кәм күңел!..
Халкым теле – миңә хаклык теле,
Унан башка минәң илем юк;
Илен һөймәс кенә телен һөймәс,
Иле юктың ғына теле юк!
Әсәм теле миңә – сәсэн теле,
Унан башка минәң халкым юк,
Йөрәгендә халкы булмағандың
Кеше булырға ла хакы юк!

Илһөйәрлек, телһөйәрлек төшөнселәре һәр балаға ғаилләлә ата-әсә тарафынан башлап һалынырға тейеш. Ошо хакта һөйләшеү өсөн лицейза озак йылдар тәрбиәсә булып эшләүсә Хәмизуллина Сәүиә Рафик кызына мәрәжәғәт иттем.

– Ғаилләлә катнаш никах, уның телгә йоғонтоһо тураһында бер нисә һүз әйтеп китһәгез ине?

– Мәсәлән, минәң апайым – башкорт, ире Украинанан килгән. Ә балалары Зубков Дима Николаевич башкорттар менән тик башкортса

аралаша, урыстар араһында рус телендә матур итеп һөйләшә. Кешенең ниндәй телдә һөйләшеүе ғаилә тәрбиәһенән киләлер, тип уйлайым. Апайым Дима тыуғандан бирле уны Динислам тип йөрөттө. Уның менән гел башкортса аралаша. Ә атаһы менән русса һөйләшә торғайны. Улы 2 телде лә бына тигән белә.

Миненң йәнде әсендергәне – башкорт теленең дәүләт һәм асаба халык теле буларак юкка сығарыла барыуы. Шул проблемалар хақында Республика башкорт лицей-интернатының башкорт теле һәм әзәбиәте уҡытыусыһы Абдуллина Аида Миңнулла кызы менән әңгәмәләштек.

– Бөгөнгө көндә тел мәсьәләһе беззе бик нык борсой. Йылдан йылы безең мәктәпкә уқырға килеүсә балалар араһында телде белмәүселәр һаны арта. Төп сәбәбенә килгәндә, балаға кескәй сактан ук әсә теле һалынмай. Ҡызғаныска ҡаршы, күп ғаиләләрҙә, баланың теле русса асыла, яйлап-яйлап уның ҡолактары ябыла, үз мөхитенән ситләшә һәм үзенең ғәзиз теле, моңо, көйө уға ят күренешкә әйләнә. Шуның һөҙөмтәһе булып, тәрбиәһезлек, ғөрөф-ғәзәттә, йолаларҙы белмәү, олоно оло итмәү, кесене кесе итмәү күренештәре тамыр йәйә. Кешенең теле уның яҙмышын да, киләсәктә тормошон да билдәләй, уның ғаиләһенә лә йүнәлеш бирә. Дөйөмләштереп әйткәндә, бөтә нәмә ғаиләлә һалына, шунан һуң, әлбиттә, мәктәптә үстөрелә. Мәктәпкә телде белеп килгән баланы шәхес итеп үстөрөү күпкә еңел.

Бик яҡшы фекерҙәр яңғыраны. Ошоларҙан сығып, мин башкорт телен яратырға, башкортса һөйләшергә, башкортса йырҙар тыңларға, Башкортостандың тарихы менән ҡызыкһынырға саҡырам.

Уян халкым, ҡуҙғал, милләтем!

*Минемөхәмәтова Лилиә,
Дәүләкән районы
Ҡазанғол мәктәбе уҡыусыһы
(проект етәксеһе
Сәлимйәнова Р.А.)*

БАШКОРТ ХАЛКЫНЫҢ МИРАСЫ

Укыусы: Борон-борондан башкорт халкы тәбиғәт канундарына буйһонор булған. Әзәмдең һәр азымы, ниәт-максаттары әүәл-әүәлдән канундарға яраклаштырылған. Улар һәр кешегә фарыз, тип иҫәпләнгән. Бына шул йоланы аткарыу, тизәр. Фольклор – халыктың уртаҡ ижад һөҙөмтәһе, күмәк кешенең ижад емеше. Зур ғалимдар, бөйөк яҙыусылар һәр ваҡыт халыҡ ижадын юғары баһалағандар, унан өйрәнергә, уны йыйырға һәм һаҡларға саҡырғандар. М.Горький ошо хакта былай тип яҙып ҡалдырған: «Халыҡ ижадын белмәй тороп, хезмәтсән халыктың ысын тарихын белеп булмай.» Шуның өсөн безең мәктәп уҡыусылары фольклорҙы һаҡлап алып ҡалыу өстөндә зур эш алып баралар.

Укыусы: Халыҡ йырҙары – бабаларыбыз тарафынан ҡалдырылған иң ҡәҙерле һәм ҡиммәтле мирастыр. Халыҡ йырҙарының гәүһәр һәм яҡуттарҙан

киммәтле булғаны өсөн дә уларға әһәмиәт бирергә кәрәк. Йырзар йәшәүгә дәрт биргән, күнелде елкендергән. Уларзы юғалтмәскә тырышырға кәрәк.

(«Бейеүсе» халык йыры башкарыла).

Укыусы: фольклор әсәрҙәрендә боронғо халықтың донъяға карашы, тарихы, көнкүреше, ғөрөф-ғәзәттәре, төрлө йолалары, йәш быуынға тәрбиә биреү тураһындағы караштары, бәхетле тормош тураһындағы өмөттәре, хыялдары һәм киләсәккә ышанысы сағыла. Халык аңының, донъяға карашының шиңмәс поэтик мирасы булған фольклор бөгөнгө көндә тарих, һүз сәнғәте, этнография кеүек фәндәр өсөн сығанак ролен үтәй. Мин, тамырым менән башкорт кызы буларак, “Урал батыр” эпосын тулығынса ятлап сыктым.

(«Урал батыр» эпосынан өзөк һөйләнә.)

Укыусы: Башкорт халкының мәзәни мирасы бай. Ул – быуын-быуындан килгән хазинабыз. Башкорт халык бейеүҙәрендә үз милләтебезҙең рухы сағылған. Уларзың күп төрлөлөгө барыһын да таң калдыра.

(«Курай сәскәһе» бейеүе башкарыла).

Укыусы: халык акылын, тәжрибәһен үзенә туплаған фольклор әсәрҙәре элек быуаттар буйы йәш быуын өсөн язылмаған закон, әхлак кодексы булып хеҙмәт иткән. Боронғолар һүзен һәр бер быуын изге аманат итеп һаклаған һәм киләсәк быуынға тапшырған. Һәр кем ата-бабаларзың тарихын, боронғо батырзар тураһындағы легенда һәм йырзарзы якшы белергә, уға хөрмәт менән карарға тейеш.

Бына ошондай киммәтле мирас булғанға безҙең мәктәптә уны йыйыу, филми яктан эшкәртеү эшенә зур иғтибар бирелә.

Без – башкорт халкының киләсәге. Шуның өсөн йола-канундарзы киләсәк быуынға еткерергә тейешбез.

*Корамшина Айһылыу,
Учалы районы Комсомол
мәктәбе укыусыһы
(проект етәксәһе
Г.З. Вилданова)*

ЧЕМПИОНДАР ТӨЙӘГЕ **(Репортаж)**

Учалы районы Комсомол урта мәктәбе укыусыларынан: «Ниндәй спорт төрө иң яратканығыз?» – тип һорауы урынһыз. Улар бер тауыштан: «Өстәл теннисы», – тип яуап бирәләр. Физкультура укытыусыһы Ғәйнуллин Айтуған Фәйзулла улы етәкләгән түнәрәккә мәктәп балаларының яртыһы тиерлек йөрөй. Ошо спорт төрө буйынса был мәктәп спортсыларына Учалы районында ғына түгел, күрше сит өлкәләрҙә, хатта республикала етеүселәр юк.

Республиканың 10 тапкыр чемпионкаһы, Республиканың йыйылма командаһы ағзаһы Элина Әминева тап бында тәрбиәләнде. Хәҙер ул Өфөләге статистика колледжында белем ала. Ләкин мәктәп укыусылары араһында

чемпиондар әле лә етәрлек. 9 класс укыусыһы Әхмәтшина Лилиә хәзер үз йәштәштәре араһында райондың күп тапкыр чемпионы, Республиканың 3 призеры. Уның бер туған һеңделәре Әлиә менән Зилиә лә апаларынан калышмай. Улар күп тапкыр район чемпионы исеменә өлгәште. Зилиә – 2014 йыл чемпионы. Әлиә – быйылғы чемпион.

Әзизколов Сино, Сәғитов Рәсул, Раянов Илдус – район чемпиондары. Быйыл Сино өстәүенә Силәбе өлкәһендә чемпион исемен яулаган.

Силәбе, Екатеринбург өлкәләренә спорт клубтары һәр ваҡыт был егет-кыздарҙы ярышҡа сығырып тора. Ә улар һынатмай, һәр выкыт мизалдар, грамоталар менән кайта. Ярыштар даими үтәп тора. Мәктәптә линейкала мәктәп спортсыларына һирәк мизал тапшырылмай үтә.

Учалы тау байыктырыу комбинаты был мәктәп укыусыларының бағыусыһы булып тора. Комбинат спортсыларға өр-яңы заманса өстәлдәр, спорт кейеме, ракеткалар алып бирҙе. Өлкән ағайҙарҙың балалар тормошонда спорттың урынын аңлауы, әлбиттә, кыуандыра. Сәләмәт тәндә – сәләмәт рух. Спортсыларға яңы үрҙәр, яңы еңеүҙәр!

Махсус “Тележурналистика” конкурсы өсөн Учалы районы Комсомол мәктәбенән Корамшина Айһылыу.

*Моратова Зәриә,
Р. Ғарипов исемендәге
Башкорт республика гимназия-
интернаты укыусыһы
(проект етәксеһе
Кайбышева А.Х.)*

РӘМИ РУХЫ – КҮҢЕЛДӘРЗӘ

(Талғын ғына көй яңғырай).

Алып барыусы: Халкыбыҙдың яраткан шағиры, хаклыҡ, ғәзеллек байраҡсыһы, илем, теләм, халкым, тип янып-ярһып йәшәгән Рәми Ғарипов безҙең арала күптән юҡ. Шағир ғүмере бик кысқа булһа ла, ижадының яҙмышы бәхетле һәм озон ғүмерле буласағы бөгөн бер кемдә лә шик тыуырмай. Был фильмдың максаты – шағирҙың бай мираһы көндән-көн халыҡ күңеленә яқынайыуын, исемен лә көндән-көн юғарыраҡ күтәреләүен иҫбатлау, дәлилләү.

(Көй алышына. Гимназия ихатаһына инеү.)

Алып барыусы: Рәми Ғарипов исемен йөрөткән 1-се Башкорт республика гимназия-интернаты – быға асыҡ миҫал. Гимназия 1994 йылдан бирле Рәми Ғарипов исемен йөрөтә. Гимназияға инеү менән безҙе стелла каршы алып тора. Унда бөйөк шағирҙың «Кеше» шиғыры язылған:

(«Кеше» шиғырынан өзөк һөйләү).

Кеше кешеләргә кәрәк булһын,
Бер кайҙа ла артыҡ булмаһын!
Эшләгәндә янып эшләһен дә,
Ял иткәндә көлһөн, илаһын!

... Шундай бай, бәхетле итеп күрәм
Киләсәктең бөйөк кешеһен!

Алып барыусы: Артабан бара торғас, без Рәми Ғариповтың бюсын осраттык. Уның тарихы ниндәй икән?

(Укыусы бюст тураһында һөйләй).

Рәми Ғарипов бюсы 1997 йылда шағирзың 65 йыллығына арнап гимназия-интернат заказы буйынса эшләнә. Авторы – БР-зың Рәссамдар союзы ағзаһы, БР-зың һәм РФ-тың атказанған рәссамы Н.А.Калинушкин. Бюсты асыу тантанаһында шағирзың катыны Н.В. Ғарипова, БР-зың Языусылар союзы рәйесе Р.Т. Бикбаев, шағир Т. Йосопов һәм башкалар катнаша.

Алып барыусы: Гимназияға инеп барғанда, электрон таблола ла Рәми Ғариповтың «Туған тел» шиғырынан өзөк язылған.

(Укыу йорто эсенә инеү).

Алып барыусы: Укыу йортоноң йөрөгөндә урынлашкан башкорт теле һәм әзәбиәте кабинеты ла Рәми Ғарипов исемен йөрөтә. Бында шағирзың көндәлектәре, үзе укыусы булғанда сығарған «Сигнал» газеталары, китаптары, фотолары күрһәтелгән.

(Башкорт теле һәм әзәбиәте укыусыһы Кайбышева Альбина Хәсән кызынан интервью алыу; артабан дәресте Рәми Ғарипов шиғыры менән башлау, уны анализлау, әңгәмәләшеү күрһәтелә)

Алып барыусы: Рәми рухлы балалар был гимназияла бихисап. Гимназия-интернатта йыл һайын республика кимәлендә бөйөк шағирыбызға арнап «Ғарипов укыузары» исемле фәнни-ғәмәли конференцияһы үтә. Унда төрлө райондан килгән укыусыларыбыз, шағирзың тормош юлын, ижадын ентекле өйрәнөп, фән өлкәһендә тәүге азым яһай. Был йәһәттән башкорт теле һәм әзәбиәте, тарих укытыусылары зур тырышлык күрһәтә.

Йыл да үткәрелгән Рәми Ғарипов шиғырзанын һөйләү марафонында ла укыусылар әүзем катнаша. Быйыл да унда 70-кә яқын укыусы катнашты. Укыусыларзы, йылы усақ янында йыйған кеүек, бергә туплаусы был сара инде бер нисә йыл эсендә традицияға әүерелде.

Гимназия эсендә 1994 йылдан алып башкорт теле һәм әзәбиәте өлкәһендә ижади фекерләгән, яқшы һөзөмтәләргә өлгәшкән укыусыларға һәм Рәми Ғариповтың ижадын мәңгеләштереүгә үз өлөшөн индергән языусы-шағирзарға бирелгән премия булдырылды. Был укыу йылында ул Фәйез Үзәнбаевка һәм Нәғим Шәриповка тапшырылды.

(Лауреаттарзан интервью алыу. (Рәми Ғариповтың шиғырзанын һөйләү, кадрзанын күрһәтеү).

Авторзың үз тауышы менән укыған шиғырын тыңлау. (Р.Ғарипов. “Шиғриәт”)

Ысынлап та, шул тиклем рухлы, илһамлы балалар булғанда, Рәми рухы ла буласак! Ул бөгөн халкым күңелендә мәңгелек һәйкәл булып йәшәй һәм йәшәйәсәк!

(Артабан кадрзарза Рәми Ғарипов исемен йөрөткән тукталыш, шағирзың музейзаны, “Февраль. Буран” спектакленән өзөк, республика

кимәлендә үткән марафондан кадрлар күрһәтелә. “Бәхет һәр сак һуңлап килер кунак» йыры менән тамамлана).

*Бәхтийәрова Айгөл,
Учалы районы Комсомол
мәктәбе укыусыһы
(проект етәксеһе
Г.З. Вилданова)*

ЕТМЕШ ТӨРЛӨ ҺӨНӨР ЗӘ АЗ

(интервью)

Һаумыһығыз, хөрмәтле тамашасылар. Һезҙе «Кызыклы осрашыулар клубында, тапшырыуың авторы мин – Айгөл Бәхтийәрова, сәләмләйем. Безҙең бөгөнгө кунағыбыз Учалы районы Комсомол урта мәктәбенең тарих укытыусыһы Шәһиев Фәнүр Фәнит улы.

Фәнүр Фәнитович, белеүебезсә, Һез Башкорт дәүләт университетының башкорт филологияһы факультетын тамамлағанһығыз. Нисек тарихсы булып киттегез?

– 5 класта тарих фәне инә башлағас, археология күңелгә яткан ине, зурайғас, археолог булырға хыялландым.

9-10 класстарға уҡығанда археологик казыныуларға катнашырға тура килде. Кызғаныска каршы, мәктәптән һуң тарих факультетына инә алманым, армия сафына алдылар. Азак филолог һөнәрән үзләштерзем. Шулай за, икенсе һөнәрәм тарихсы булды.

– Учалылар араһында Һез төбәкте өйрәнеүсә буларак билдәләһегез. Хатта үз ауылығыз тураһында китап бастырып сығарҙығыз. Ошо китабығыз тураһында бер-нисә һүз әйтеп китегезсә.

– Бала сактан ауыл тарихы, ер-һыу менән бәйлә легенда-риүәйәттәр тыңлап үстем. Азак архив материалдары менән кызыкһына башланым. Зур ғына күләмле эш булып киткәс, китап бастырырға булдым. Ул китапта Һәйтәк ауылы боронго замандарҙан алып хәҙергә көнгә тиклем һүрәтләнә. Тәбиғәт, ҫайҙалы казылмалар, арзаклы шәхестәр, халыҡ иҫәбе бирелгән, төрлө кушымталар менән тулыландырылған. Ауылда йәшәгән һәр ғаиләнең тиерлек 9-10 быуынлыҡ туғанлыҡ ептәре күрһәтелгән.

– Тыуған ауылығыз Һәйтәктә һәйкәл асыуы ойштороусы, һәйкәлдең проект авторы Һез булдығыз. Был ниндәй һәйкәл һәм ул нимәне кәүҙәләндерә?

– Һәйкәл Һәйтәк ауылында 2014 йылдың 10 июнендә асылды. Уҡ һәм йәйә итеп эшләнгән. Уқтың канат яктарында 1812-1814 йылғы һуғышта катнашкан 24 Һәйтәк ауылы яугиренең исем-шәрефтәре язылған. Атылырға торған алтын башаклы кара уҡ һуғышка китеүселәрҙе кәүҙәләндерә. Һәйкәлдең озонлоғо 6 метр, киңлеге 7 метр.

– Һезҙең хобби – сатирик шиғырлар язу. Дөрөсмө? Безгә уҡып ишеттермәһегезме?

– Буш ваҡытта пародиялы юмор менән мауығам: шиғырлар, йырлар,

мәкәлдәр, пьесалар язам. Язғаным Үзәк басмаларза басылып тора. Бер нисә миһал:

1. – Армияла һәйбәт ашатарлармы?

– Әйе. Хатта кала артығы.

– Нимә кала һуң?

– Лавр япрағы!

2. -Касан кәләш алдың, Ғәли?

– Исләмәйем. Акыл ултырмаған ине әле!

3. – Һөйгән кызыма шыршы астына бүләк һалдым – “ОРБИТ”.

– Ә ул?

– Һаман да эзләй. Тайга зур бит!

– Әлегә вакытта ниндәй уй-хыялдар менән йәшәйһегез?

– Пародиялы йырзарымды йырлаһалар, “Кривое зеркало” стилиндә язылған пьесаларымды сәхнәгә куйһалар ине – шул хыялым. Төрлө фильмдарзы “Гоблин” стилиндә башкортсаға тәржемә итеп биргәндә бик шәп булыр ине.

– Учалы ере казылма байлыктарға бай, тизәр. Улай ғына түгел, Учалы ере бөтмәс-төкәнмәс таланттар иле лә ул. Уларзың береһе менән без бөгөн таныштык. Хөрмәтле Фәнүр Фәнитович, әңгәмеgez өсөн зур рәхмәт.

Киләһе осрашканға тиклем һау булығыз.

*Әхмәтшин Ғәзизйән,
Республика башкорт лицей-
интернаты укыусыһы,
(проект етәксеһе
Т.М. Исламова)*

БӨЙӨК ВАТАН ҺУҒЫШЫ ВЕТЕРАНЫ ИШБЕРЗИН СӘҒИТ ҒӘТИӘТ УЛЫ МЕНӘН ОСРАШЫУ (интервью)

Бөйөк Ватан Һуғышы йылдан йыл алыслашһа ла, уның шандауы һаман беззең күнелдәргә тынғы бирмәй. Утлы йылдарзы үз иңендә татығандарзың күңеленә таштай һеңеп калған ул осор бөгөн дә истрәненән сыкмай.

Һеззе Һуғыш ғәрәсәтен үз иңендә күтәргән Бөйөк Ватан Һуғышы ветераны олатайым Ишберзин Сәғит Ғәтиәт улы менән осрашыуға сақырам.

– **Олатай, Бөйөк Ватан Һуғышы башланғанда нисә йәштә инең?**

– Ун ете йәш тулып, ун һигезгә киткәс, мине армияға алдылар.

– **Кайһы ерзәрзә булырға тура килде?**

– Беззе тура Тоцкий лагерена алып барзылар. Унда биш ай әзерлек үткәс, кырк өсөнсө йылда фронтка киттек. Курск дуғаһында Һуғыш башланғанға тиклем, шунда хәрби позицияларға урынлашып, әзерләһеп торзок. Әгәр зә

немецтар беззең позицияларзы өзөп китһә, уларзы ут менән каршы алырға тейеш инек. Ысынлап та, шулай булып сыкты: немецтар килә башлагас, без, әзер торған артилиристар, танкистар менән уларға каршы ут астык, артабан дошманға Мәскәү яғына һөжүм итергә мөмкинселек бирмәнек. Унан һуң беззең ғәскәрзәр, немецтарзың һөжүмен туктатып, уларзы көнбайышка табан кыуып алып киттеләр. Һөжүмде дауам итеп, Польшаның баш калаһы Варшаваны азат итеүзә катнаштык. Варшаваға без кырк дүртенсе йылда барып кергән инек. Унан һуң Висланың көнсығыш ярында урынлаштык. Висла аша үткән тимер юл күперенә барып туктаған инек, ләкин һөжүмде дауам итмәй, бер төндө беззе Варшава территорияһына кире сығарзылар. 3-4 ай Варшаваның көнсығышындағы позицияла ғынуарзың башына тиклем булдык. Ә ғынуарза Висла аша сығып, Варшаваны азат иттек. Унан һуң без Германия территорияһына инеп, Одер йылғаһына барып еттек. 1945 йылда немецтарзың оборона позицияларын емереп, Зилицкий тигән ергә барып, Одер аша сығып, Берлинды немецтарзан алыуза катнаштык. 1945 йылдың май айында һуғыш бөттө.

– **Бөйөк Ватан һуғышында күрһәткән батырлыктарығыз өсөн һезгә ниндәй мизалдар бирзеләр?**

– Һалдат бит награда өсөн көрәшмәй. Алғандары араһында Александр Невский ордены – иң иҫтәлектелә.

– **Ошо тыныс тормош өсөн, олатай, һезгә зур рәхмәт. Ак бәхет, озон ғүмер, бәхетле картлык теләйем.**

– Рәхмәт, улым! Үзең дә иҫән-һау бул. Укыуыңды һәйбәт тамамлап, юғары укыу йортонә инеп, һөнәр алып, үзеңде илебезгә хезмәт итергә әзерлә. Һеззең Әхмәтшиндәр токомә – һәйбәт током ул. Улар за һуғыш ваҡытында батырлыктар күрһәткән. Шуларзың иҫтәлектәрен юғалтырға тырышма! Әхмәтшиндарзың данын артабан да дауам ит! *(Оператор: Алтынбаева Айгөл, монтаж: Нуриев Изел)*

*Нәзерғолов Сыңғыз,
Республика башкорт лицей-
интернаты укыусыһы
(проект етәкселә
Т.М. Исламова)*

ҺӘЙКӘЛДӘРЗЕҢ ДӘ КЕШЕ ЯЗМЫШЫ КЕҮЕК ҮЗ ЯЗМЫШЫ БАҢ (интервью)

Һәр йыл һайын Бөйөк Еңеү байрамын лайыклы каршылау өсөн зур әзерлек эштәре алып барыла. Бөйөк Ватан һуғышы каһармандарына обелискилар куйыла, һәйкәлдәр яңыртыла.

Шундай һәйкәлдәрзең иң күренектеләре Өфө калаһының Еңеү паркында урынлашкан. Бында килеүселәр уларзың тарихын беләмә икән? Шундай һорау менән паркка килеүселәргә мөрәжғәт иттек.

– **Һаумыһығыз! Һез Еңеү паркына йыш киләһегеҙме?**

– Эйе, йыш киләбез. Сипайлово бистәһендә йәшәһәк тә, бында һәр ваҡыт килергә тырышабыз.

– **Еңеү паркында урынлашкан һәйкәлдәр тураһында нимәләр беләһегеҙ?**

– Һәйкәлдәр яу кырынан әйләнеп кайтмаған батыр Һалдаттар иҫтәлегенә куйылған. Мәсәлән, Миңлеғәли Шайморатов дивизияһында минең олатайым (әсәйемдең атаһы) хеҙмәт иткән, һуғыштан әйләнеп кайтмаған, вафат булып калған. Һәйкәлдәр янына килеп, олатайымды иҫкә алып, совет Һалдаттарының батырлыҡтары алдында баш әйәбез.

– **Һезгә Александр Матросовтың ысын исеме билдәләме?**

– Юк, бер зә ишеткәнем булманы.

– **Уның ысын исеме – Шәкирийән Мөхәмәтйәнов. Ул сығышы менән Учалы районынан. Милләте буйынса – башҡорт. Бөйөк Ватан һуғышы йылдарында уның һиндәй батырлыҡ эшләгәнен беләһегеҙме?**

– Эйе, Александр Матросов үз күкрәге менән дошман амбразураһын каплап, тиңһез батырлыҡ күрһәткән.

Шундай ук һорауҙар менән Еңеү паркында урынлашкан “Хәрби дан” музейы хеҙмәткәрҙәренә мөрәжғәт иттек.

– **Һаумыһығыҙ! Һез Муса Гәрәев тураһында нимәләр һөйләп китә алаһығыҙ?**

– Муса Гәрәев Башҡортостан Республикаһының Илеш районында 1922 йылда тыуған. Бөйөк Ватан һуғышы башланғас, уны фронтка алалар. Яу кырында Ил-2 штурмовигында 250 хәрби осош яһай. Ил алдындағы батырлыҡтары өсөн ике тапҡыр Советтар Союзы геройы исеменә лайыҡ була.

Паркка килеүсә йәш быуын вәкиленә һорау:

– **Ғәфү итегеҙ, Һез башҡорт телендә һөйләшәһегеҙме?**

– Эйе, һөйләшәм.

– **Таһир Күсимов тураһында нимә әйтеп китә алаһығыҙ?**

– Исемен ишеткәнем бар, әммә уның тураһында бер нимә лә әйтә алмайым...

(Өлкән йәштәге ял итеүселәр менән аңғамә).

– **Һаумыһығыҙ!**

– Иҫәнбез!

– **Александр Матросов һәм Муса Гәрәев тураһында нимәләр әйтә алаһығыҙ?**

– Муса Гәрәевтең ике тапҡыр Советтар Союзы геройы икәнен беләм, ә Александр Матросов дошман амбразураһын күкрәге менән каплаган. Улар – безең геройҙар. Озакламай Еңеүең 70 йыллығын билдәләйбез. Еңеү паркына байрамдарҙа ғына түгел, башка көндәрҙә лә кешеләр күп йөрөй. Улар һәйкәлдәргә сәскәләр гөлләмәһе һала, батырҙарҙы иҫкә ала. Тыныс күк аҫтында йәшәргә мөмкинселек биргәндәре өсөн без уларға рәхмәтлебез. Һалдаттарың батырлыҡтары алдында баш әйәбез!

(Урта быуын вәкиле менән һөйләшеү).

– **Һаумыһығыз. Һез мәңгелек ут янында урынлашкан һәйкәл тураһында нимә әйтеп китә алаһығыз?**

– Был һәйкәл, Бөйөк Ватан һуғышында катнашып, батырлыктар күрһәткән Миңлегәли Ғөбәйзуллин һәм Александр Матросовка куйылған. Ғөмүмән, был һәйкәл уларға ғына түгел, ә безҙең барлык батырҙарға арналған.

– **Ә Александр Матросовтың ниндәй батырлык эшләгәнән, уның ысын исемен беләһегеҙме?**

– Ул күкрәге менән амбразураны каплаған. Минең якташым, Учалы егете – Шәкирйән Мөхәмәтйәнов.

– **Рәхмәт!**

Һәйкәлдәрҙең дә, кеше язмышы кеүек үз тарихы бар. Тарихлы халыҡ – ул бәхетле халыҡ, ул шул тарихи үткәнән, ирек, бәхет өсөн көрәшеүсе улдарын ололауы, онотмауы менән бәхетле. (*Оператор һәм монтаж: Нуриев Изел*)

*Хисаметдинов Р. Р.,
Мостаев С. Р.,
Республика башкорт лицей-
интернаты класс укыусыһы
(проект етәксеһе Т.М. Исламова)*

“ҒАЛДАТ МӘКТӘБЕН ҮТМӘГӘН, КАРА ТИРЕН ТҮКМӘГӘН ЕГЕТ – ЕГЕТ БУЛАМЫ?”

Хәрби темаға йыр яңғырай. Республика башкорт лицей-интернаты.

– Хәйерле көн кәзерле дуһтар!

– Һаумыһығыз! Һезҙең менән репортажды алып барасактар: Мостаев Сыңғыз һәм Хисаметдинов Руслан.

– Әрме хезмәтенә саҡырылыш башланыуға күп тә ваҡыт калмаған.

– Республикабыҙың район-калаларында кызыу әзерлек эштәре бара. Әрме хезмәтенә барыу-бармау һәр кешенең намысына бәйле. Безҙең ата-бабаларыбыҙ әрме хезмәтенән, ил һаҡлау бурысынан бер касан да касып калмаған.

– Әрме хезмәте тураһында һөйләшеү өсөн тик егеттәр укыған Республика башкорт лицей-интернатына юлландыҡ.

Әрме хезмәте тураһында укыусыларҙың фекерҙәрән тыңлап үтәйек.

– **Хәйерле көн! Үзегеҙ менән таныштырып китегеҙ әле?!**

– Һаумыһығыз! Мин, Усманов Нургиз, 9-сы сиһыф укыусыһы. Сығышым менән – Әбйәлилдән.

– **Һәр егет 18 йәше тулғас, әрме хезмәтенә саҡырыла. Һез киләсәктә әрмелә хезмәт итергә теләйһегеҙме?**

– Эйе, әлбиттә! Әрмегә барыу – һәр бер ир-егеттең бурысы булып тора, тип иҫәпләйем.

– **Кайһы өлкәлә хезмәт итергә теләйһегеҙ?**

– Быныһы инде минең өсөн мөһим түгел, иң мөһиме – үз Ватаның алдында бурысыңды үтәү.

– **Яуаптарығыҙ өсөн рәхмәт. Киләһе осрашканға тиклем!**

– Һау булығыҙ!

Шундай ук һорау менән лицей директоры Нуриев Фәнил Жәмил улына мөрәжәғәт иттек. Ул әрме хезмәте тураһында нимә уйлай икән?

Директор кабинеты.

– **Һаумыһығыҙ?!**

– Хәйерле көн!

– **Фәнил Жәмил улы, һеҙ тик егеттәр укыған, тәрбиәләнгән лицей-интернат етәксеһе буларак, әрме хезмәте тураһында үзегеҙҙең фекерегеҙҙе әйтеп китегеҙ әле?**

– Фекерем минең ыңғай. Безҙең лицейҙа тик егеттәр генә укый. Улар – безҙең буласак ил һаҡлаусылары, егеттәр яҡшы укып, физик күнекмәләр эшләп, спорт менән шөгөлләнөп, үзҙәрен хәрби хезмәткә әҙерләйҙәр. Әрме хезмәте – тормош мәктәбе. Әрме хезмәтен уңышлы үткән кешеләр тормошта ла үзҙәрен яҡшы итеп күрһәтәләр һәм юғалып калмайҙар. Шуның өсөн, дөйөм әйткәндә, минең карашым – ыңғай.

– **Рәхмәт, һау булығыҙ!**

– Һау булығыҙ.

Лицейҙа практика үтәүсә Мифтахетдин Акмулла исемеңдәге Башкорт дәүләт педагогия университеты студенттары әрме хезмәте тураһында нимә уйлайҙар икән?

Башкорт теле һәм әҙәбиәте кабинеты.

– **Бөгөнгө көндә кайһы бер егеттәр әрмегә хезмәткә барыуҙан ситләшәләр, төрлө сәбәптәр табып, ялған документтар эшләтеп, бурыстарын үтәүҙән баш тарталар. Катын-кыҙҙар буларак, әрмегә бармаған егеттәргә карашығыҙ ниндәй?**

– Әлбиттә, минең карашым кире, сөнки һәр ир-егет әрмелә хезмәт итергә тейеш, тип уйлайым.

– Мин дә, шулай ук, Азалия Азамат кызы менән килешәм. Әрмелә булмаған егет-егет түгел инде. Ләкин хәзерге ваҡытта әрмегә барыу – хәүефле.

– Лицей егеттәренең хәрби әҙерлеген асыҡлау өсөн лицейҙа эшләүсә подполковник Көмөшбаев Рәжәп Рәхмәт улына мөрәжәғәт иттек.

Подполковниктың кабинеты.

– **Рәжәп Рәхмәт улы, бөгөнгө йәштәрҙең күпселеге әрмегә бармау яғында. Уларҙы хезмәткә нисек йәлеп итергә була?**

– Йәлеп итеү тигән һүҙ дөрөс түгел, сөнки безҙә бик күп закондар бар. Мәсәлән, ”О воинской обязанности”, ”Закон общевоинского устава” һәм ”Конституция”. 59-сы статьяла ла шул турала әйтелгән. Без теләмәһәк тә,

закон нигезендә хезмәт итергә сагырасактар. Әгәр хәрби комиссариатка бармаһак, беззе полиция килеп алып китә. Законды һаклаусылар кулына барып эләккәнсе, үз теләгең менән хезмәткә барырға кәрәк.

– Нисек кенә булмаһын, ун миллион халык йәшәгән Мәскәүгә карағанда, дүрт миллион ике йөз мең халкы булған Башкортостандан әрмегә егеттәр күберәк ебәрелә. Башкортостан егеттәре әрмегә сагырылыш буйынса күпселекте тәшkil итә.

– Киләсәктә беззең кеүек йәш егеттәргә һуғыш утын күрергә язмаһын. Сөнки ул мәшһәрзән рухы һүнөп кайткан кешенең киләсәге насар тамамланыуы мөмкин. Көслө рухлы йәштәр генә иленең киләсәген кайғыртасак, милләте өсөн хезмәт итәсәк.

– Хисаметдинов Руслан һәм Мостаев Сыңғыз БДПУ-ның “Илһам” видеоконкурсы өсөн. Иғтибарыз өсөн рәхмәт! (*Оператор: Исхаков А. Р. Репортажды алып барсылар: Хисаметдинов Р. Р. һәм Мостаев С.Р.*)

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

*Аблеева Диана,
10 кл. МАОУ СОШ №1
р.п. Чишмы*

***

Я в новый день открою дверь,
Это легко, мой друг, поверь!
Живи и радуйся всему,
Что происходит наяву!
Любить, дружить не это ль счастье?
Всё остальное лишь напасти.
И люди, что с тобою рядом,
Помогут лишь улыбкой, взглядом.
Быть может все лишь заблужденье,
Но я здесь поняла одно:
Ты не пренебрегай тем временем,
Которое
Тебе

дано!

***

А мне бы дотянуться лишь до люстры,
Коснуться пальцами лишь света ламп.
Я не мечтаю, чтоб до неба дотянуться,
И не поставлен здесь поэта штамп.
И не увидеть эха романтизма
В моих строках, написанных рукой.
Ведь для кого-то жизнь есть антреприза,
А для кого-то – то, на что махнул рукой.
Красиво говорить меня ты не научишь
И не научишь в облаках витать.
Кто вам сказал, кто научил, что тучи –
Причина ждать дождей и замирать?
Ты не поймешь, ты будешь отреченным,
С душою обывателя, вникать
В мои слова, что пылки, незазорны,
Что заставляли тебя вечно лгать.
Я не мечтаю до звезд дотянуться,
Не верю, что умеем мы летать.
И ты спустись на землю и попробуй
Хотя б до света лампочки достать.

***

Я скучаю по Дворцовой площади,
По морскому ветру скучаю.
Мы не видели белые ночи,

Но узрели берега рек хрустальных.
Я скучаю по людям без шапок,
По безмолвным, но добрым лицам,
По мостам чрез каналы скучаю.
Вот бы снова туда возвратиться!
Вот бы снова в тот город приехать:
Встретить летние в нем закаты,
Первый снег и морозы встретить,
И вкусить там осенней прохлады.
Вот бы теплым нам днём весенним
Улыбнуться ярчайшему солнцу.
Только здесь, мне поверь, вернувшись,
Мы с тобой будем счастливы вместе.

***

Прислушайся к пению птиц,
К дыханью прохладного ветра,
Всмотрись в хлопот пышных ресниц
И щурься от яркого света.
Ты благо природе воздай
За высшее в мире творенье,
За жизнь свою ты ей подай
Поклонное благодаренье.
Природа, по сути своей,
Лишь хрупкое мира создание.
И я так прошу: не смей
Убить ты ее увяданьем.

*Апарова Айгуль,
9 кл. МБОУ СОШ с. Белянка
Белокатайский район*

Письмо неизвестному солдату

Дорогой солдат! Пишу я Вам из далекого будущего. Передо мной лежит копия Вашего письма от 4 июля 1941 года, адресованного дочери.

Читая строки Вашего письма я представляю, о чем мечтаете Вы. В каждом слове отражена вся Ваша любовь к родным, к Родине, звучат Ваши мечты о светлом и добром будущем своей дочери. Ваше письмо – это ценнейшее послание и моему, нынешнему, поколению, и могу сказать, что, обращаясь к своей дочери, Вы обращаетесь ко всему человечеству, ко всем детям мира, призывая, пробуждая каждую частицу души к великим победам. Знаю, Вам было тяжело в эти минуты, когда уходя в бой, Вы не могли знать, вернетесь ли.... Но, несмотря ни на что, Вы верили в Великую Победу.

Нашему поколению посчастливилось обрести все прекрасное. «Вырастешь, будешь большим человеком, и тогда начнется совсем другая, новая жизнь. Только ты учись, чтоб учёба была твоим первым долгом. Учёба – твое счастье, твоё прекрасное будущее», – читая строки Вашего письма, я

представляю свою школу, своих друзей, место, где я получаю знания, – великое богатство человечества.

Мечтая о будущем своей дочери, Вы учите и нас доброте и честности: «Будь вежливой, обходительной, доброй и честной. Если враги думают о тебе плохо – ты победи их своей добротой. Ведь доброта и честность превыше всего».

Мне так хочется рассказать Вам о том, как хорошо и спокойно жить в нынешнее время в этом прекрасном мире – мире без войны. Мир без войны – это радость наступившего утра, ласковое солнышко, белоствольная берёзка за окном, смех и визг детворы на детской площадке. Это нежные, пушистые, невесомые облака-покрывала, медленно плывущие в неведомую даль. Это спорт, театр, отдых, развлечения. Это снующие по широким улицам машины, яркие витрины магазинов, фрукты, конфеты и праздники. Это улыбки, мечты, уверенность в своих друзьях и завтрашнем дне. Мир без войны – это радостная трель школьного звонка, это счастье видеть своего соседа, товарища, друга, это беззаботное детство, это переживания, волнение, первая пятерка. Спасибо вам, солдаты, за счастье детей, за счастье людей, за мир в нашей стране!

И Ваши слова – “я знаю, ты будешь счастливой...” – донеслись до нас через года и поколения.

Спасибо Вам!!! Спасибо всем, кто через усталость, голод и смерть поднимался в бой. Спасибо за то, что теряя близких, родных, друзей, любимых, Вы продолжали идти к Великой Победе, той победе, благодаря которой мир без войны вот уже 70 лет...

Низкий поклон Вам, мой дорогой мой солдат!

*Багаутдинова Эльвина,
10 кл. МБОУ СОШ №3 с.Иглино*

***

И чувствую: недолюбили,
Оставили умирать.
Вижу: недоглядела
Ребенка нерадивая мать.
Чувствую: недодали
Любви, теплоты, чувств!
НЕ дали, что предали.
С гор – все НА плечи – груз.
«Недо,» – печать отказа.
Недообняли – недо... не надо!
Не надо – в глаза – рядом,
Все камни, упавши наземь,
На дно. «Недо» – дна не достать...
Недо-верие, недо-верили.
Какое высокомерие
Недо-дать!

****

Какая жестокость – оставить, отставить.
Отставить от сухости? От пустоты?
Я – то от пустоши: «Дай им!»
Мне – кольца в персты...
Заковали! Недо – не дали!
Недолюбили. Жаль!
Как золото разменяли.
Обмен: перо – на кинжал.
Недопонятый – мертвый,
Недослушанный – тих:
В каждой строчке их сотни
В недописанный стих.
Внутри – не от А и до Я,
А от «неба» до «нЕдо».
Грань: или все, или я.
Слова – то одно – с бредом.
Страждущий и страдающий,
Недопонятый – не человек.
Просить – не доросла еще –
Как взрослая:» Отпустите грех».

***

Ветреная (любви голод!)...
Ветер во лбу, не в сердце!
В сердце – отчаянье, холод,
А вы говорите: «Ветер»!
...Ветра, холода – в спину.
Ветреные слова – за спиной!
Слезы-дожди – в глину.
Бури, ветра не во мне – за мной!
Непостоянен ветер,
Непостоянны мы.
Каждый –иначе-верен.
Ветрен – иначе – и ты...

***

Запрещено тремя заветами, семью замками,
Веретенем с иглой плетена шаль.
«К душе – не ты, нет – все, нет, не руками!
Не стынь, не рви, молись... Не жаль?!
Нет! Нет! Не то, не это, не... Оставьте!
Я – да! Я – до, я всё, я – к вам! Хочу!
Жизни во мне не гнет под вашей властью.
Хочу – молюсь, кричу и рву – лечу.
– Не вылетишь!
– А ты не вылечишь!
С рождения такая, с рождения дышу.
– За все грехи спасения не вымолишь.

– Я – вымолю! Грехи мои – все вечные «терплю».
Грехи мои – все вы, все ваши взгляды.
Запрет-обет – слащавость. Вон!
Не вы, не здесь, но в небе рады
Моим стихам со всех сторон.
Моим рукам, ежесекундно
Взмывающим порывом снов,
Моим сердцам, объемом скудным,
Наполненным не до краев.
Запрет открыт, к зажатым – ласкою,
Кулак – ладонь, взгляд отворишь – пою.
Ворот сердец чугуна-сто-раскую,
Внутри – огонь.. Дай, Сердце, Догорю!

*Байгускарова Алия,
10 кл. Башкирская гимназия № 9
им. К.Арсланова г. Мелеуз*

***

Башкортостан, ты муза сердца!
Башкортостан – республика моя!
Люблю леса, поля и горы эти,
Не видела нигде такого я!
Ах, Родина, как ты прекрасна!
Любимая и ставшая навек родной.
Здесь земляки, друзья. Меня все любят,
И никогда не назовут чужой.
...Я вспоминаю лист березовый Мустая...
А сколько рек, и травы, и цветы!
Сказал Есенин, что не надо Рая...
Я млею от подобной красоты!

Спектакль жизни.
У каждого своя история,
Свои понимания, мысли.
Холодный чай, кофе.
И начинаешь мыслить.
Спектакль жизни,
Продолжение – вечность.
И нужно помнить,
Что жизнь быстротечна.

***

А я чихи стихать-то не умею.
Я не могу торжественно сплетать
Две строчки, что так тихо млеют,
Но лишь могу с улыбкой восхищать!

***

В небо глядя, душа танцует
И тонет в облаках мечты.
Так тихо солнышко целует
Мне сердце. В лучах добра и красоты.

***

В твоих глазах я вижу грусть,
Я чувствую в твоей улыбке силу.
Ты непонятна мне, и пусть.
И нет причин кидать себя в могилу.
Не стоит укорять себя за грех,
Ведь ты справишься, я не сомневаюсь
Ни капли. Лишь твой звонкий смех
Я навсегда запомню, за себя ручаюсь.

*Бобылева Дарья,
9 кл. МОБУ СОШ № 5
г. Благовещенск*

***

Под грады пуль спешат они,
Мужчины brave в погонах.
Идут на бой за честь страны,
Летят к победе на «Бостонах».
Angreifen грозное врага
Гремит и резко оглушает.
Судьба, безжалостно строга,
Исходы боя предрешает.
Отнять свободу у людей,
Мечтают Муссолини тени.
Но стали мы сейчас сильнее.
Нас не поставишь на колени!
В бою ужаленный осколком,
Герой уставшею шинелью
Сотрет кровавые ошметки.
Они так стали пахнуть гнилью.
Пройдут года... Солдат отважный,
Прошедший гордо всю войну,
На лавке сядет пригаражной,
Расскажет нам историю свою...

*Васильева Вероника,
10 кл. МОБУ СОШ с. Языково*

ВЫБОР

Шел человек по тропинке заросшей.
Вот споткнулся, упал... и сидит.
А зачем же вставать?

Нет, не встанет он больше,
Все равно упадет ведь в пути.
Кругом темная чаща...
Смотреть даже страшно,
Заблудился когда-то давно,
И вот сколько уж лет не находит он счастья.
Но, быть может, не хочет он видеть его?
Средь сплетенных деревьев просвет виден,
Близко,
Солнца лучик глядит из него,
– Выход здесь, – говорит,
Оглянись-ка, хочешь,
Выйдем с тобою вдвоем?
Но не видит несчастный спасенья,
Говорит: «Нет, просвета тут нет,
Это кажется мне лишь, наверное,
У меня начинается бред.
Свет должен быть или справа, иль слева,
Прямо здесь он не может светить,
Я на карте смотрел, отмечал даже мелом,
Невозможно тут выходу быть.
По моим рассуждениям логическим
Повернуть надо вовсе туда,
Уж ты лучик-иллюзия мне не советуй,
Я узнаю все сам. Да-да-да.
Но устал я бродить все по лесу,
Мне бы лучше вот так посидеть.
Все может быть, света вовсе вдруг нету,
Не нашел я... А, значит, и нет».
Вдруг ребенок идет по дорожке,
Задохнувшись, вскричал он:
Ура! Дядя – поле, смотрите-ка – лучик,
Ах, пойдемте скорее туда.
Тут же выбежал он из деревьев,
Видит: море, цветы и луга,
Где-то горы синеют. Деревня,
Лучик шепчет ему: «Вон туда».
А скиталец сидел все и думал
О свободе, что так он искал,
Лучше встану, – решил он
И бодро...
В жгуч-крапиву да в лес зашагал...

Отрывок из жизни маленького пуделя (Быль)

В жизни Долли, персикового карликового пуделя, есть и радости, и огорчения. С человеческой точки зрения, огорчений, конечно, больше, но, с

собачьей, – нет. Собаки вообще редко чувствуют себя огорченными, только если они искренне считают себя виноватыми или если на них не обращают внимания. Они не думают, что их собачья жизнь бывает порой несчастной и что хозяин бывает, порой, не прав (а не прав он бывает частенько), собаки будут огорчаться, только если хозяин на них обижен. Или скучать и тосковать в разлуке с ним. Однако эти животные могут замечать несправедливость, и Долли, к своему сожалению, часто замечает ее вокруг себя, но она умеет радоваться простым вещам и видеть в жизни лучшее.

Долли очень любит спать рядом с кем-нибудь, а когда эта собачка спит, она ревностно охраняет покой и свой, и спящего (чей больше – сказать трудно).

Вика пришла с учебы очень уставшая и прилегла на диван отдохнуть. Долли тут же уютно примостилась рядом. Младшая сестренка Лена, любившая подразнить собачку, нарочно тихо, крадучись, прошла мимо дивана и выжидающе посмотрела на Долли.

– Не подходи-и-и! – очень тихо и внушительно сказала Долли и тут же получила от хозяйки щелчок, собачка обиделась, надулась и положила голову на передние лапы, не сводя глаз с Лены. Девочка остановилась и подозрительно близко протянула руку к Вике.

– Не тр-р-рогай! – Долли возмущенно зарычала, привстала и залаяла, Такое рвение ее хозяйку, хотевшую поспать спокойно, не устроило, бедный пудель был сброшен с дивана. Тут Долли дала волю гневу и с лаем побежала за довольной Леной, стараясь схватить ту зубами за пятку. После Лениного побега собачке сразу стало очень совестно и неловко за свое поведение, а, скорее, жалко свое уютное место на диване. Она подошла к дивану и жалобно и виновато посмотрела на Вику. Вглядывалась она в лицо хозяйки довольно долго, но Вика от ее взгляда не проснулась. Тогда Долли чихнула и посмотрела на реакцию – хозяйка не слышала.

– Вика-а, – тихо позвала она, немного подождала и спросила: «Можно?». Ее не удостоили ответом. Долли встала на задние лапы, а передние положила на диван. Потом, решив хоть как-то привлечь внимание, она громко потопталась на месте и тихо тявкнула.

– Идем, – сказала, наконец, разбуженная Вика, Долли обрадовалась, собралась прыгнуть и... засомневалась, может ей показалось?

– Да идем уже сюда, – Вика взяла бедую Долли за шкирку и втащила на диван. Счастливая Долли тут же пристроилась рядом и заснула со спокойной совестью...

*Васильева Мария,
МОБУ СОШ № 1 с. Бакалы*

Что такое для меня Родина?

Дорогой друг, спасибо за откровенное письмо. Уже который день я думаю о нем. Не скрою, о многом оно заставило меня задуматься... Мы растем, взрослеем и учимся делать выбор. Не спеши делать выводы и принимать поспешные решения.

У каждого из нас порой появляется желание остаться наедине с собой и со своими мыслями. В такие минуты я беру краски и альбом и иду на свое любимое место – на берег реки Сюнь. Я всегда удивляюсь исключительной красоте нашего края: каждый уголок природы – это новый этюд, который хочется тут же запечатлеть.

Мне кажется, что природа слушает и понимает меня. Она хороший слушатель. Можно часами сидеть на берегу Сюни, которая протекает вдоль нашей деревни, и смотреть, как лениво тянутся над головой белые, пушистые облака, как зеленеет трава на лугах, как ласточки беспокойно хлопчут у своих гнезд. Взять огромный лист лопуха, брызнуть на него водой и следить, как капельки воды не растекаются по его поверхности, а превращаются в перламутровые бусины и, словно ртуть, перекачиваются по шершавой поверхности листа. И, наконец, нырнуть в ласковую глубину, наслаждаясь приятной прохладой после жаркого солнца.

Хочется, чтобы время остановилось, но оно беспощадно движется вперед. Мы растем, взрослеем, но вот малую свою родину мы никогда не забудем! Понятно, что я люблю свою деревню, потому что здесь прошла вся моя, еще такая недолгая, жизнь, здесь мой дом, мои друзья, мои родственники. Говоря о своей деревне, я не могу не сказать о своей улице – Садовая. Правда, чудесно звучит! Я родилась здесь и выросла, играя с соседскими ребятами, поэтому считаю свою улицу самой красивой и уютной.

Милый друг, запомни, пожалуйста, мои слова: все жизненные мелочи, проблемы отступят вмиг, когда ты обретишь гармонию с природой. Хотя, конечно, жизнь постоянно испытывает нас, ставя на пути препятствия, но жизнь – духовное крещение, после которого становишься мудрее и чувствительнее. На мой взгляд, человек должен любить свою Родину, какой бы она ни была, потому что любовь к Родине дает силы и жажду к жизни. Родина – это жизнь.

Для меня Родина – это яркое прошлое, прекрасное настоящее, великое будущее. Счастье – жить на родной земле, чувствовать ее соки и корни и утверждать себя в единстве с ней.

***

В пустоту уходящего века
Ты позвать меня не забудь,
Не забудь первозданное эхо,
То, что ударило в грудь
Силой тысячи раскаленных,
Не ушедших с забвеньем сердец,
Обезумевших, одуренных
Золотых серебром колец,
Обхватившей неистовой силой
Путь дыханья моей души,
Вновь потерянной и забытой
В золотой середине пути,
Незаконченной лишь в начале
Уходящего века вдаль.

Позови меня радостно, без печали,
Лишь тогда попадем мы в рай.

*Габдрахманова Ляйсан,
11 кл. МБОУ СОШ № 2
с. Шаран*

***

Бывает любовь похожа
На крылышки маленькой бабочки:
Всегда нужно быть осторожной,
Вдруг попадет под тапочки.
Бывает любовь похожа
На лилию цвета луны.
Прекрасна, но временна тоже,
Цветочные дни сочтены.
А если любовь, как небо,
То яркая, то туманная,
Порою смертельно желанная,
Как кубок нектара Гебы.
И часто – пугающе-грозная,
Моментами – даже опасная.
Такая любовь очень трудная,
Но вечная и ненапрасная.

***

Чайка парила над водною бездною свободно,
Смело кричала и жизни, и небу «Виват!»
Рыбе, крик слышавшей, стало и грустно, и томно –
Ей запахи солнца и ветра хотелось познать.
Рыбе не в мочь больше прятаться в тине проклятой.
Кто же вселил в нее душу такую мятежную?
Ах, отчего, отчего же она не крылатая?
Безголосая, когда в сердце мотивы нежные.
Резвая чайка из виду давно уже скрылась,
С небом на пару травит души другим.
А рыбе сегодня опять недоступное снилось,
Она до конца будет верить в полеты мечты...

*Гиндуллина Екатерина,
8 кл., МБОУ СОШ с. Дуван*

Наступила осень в нашем городке
Наступила осень в нашем городке,
И ледок некрепкий виден на реке.
Сиротливо ветка просится в окно,
И все это вижу я через стекло.
Хочется мне выйти и глотнуть слегка

Ветра-холодрыгу, будто молока.
Я мечтаю звёзды разглядеть в ночи
И с чайком горячим кушать калачи.
Хочется мне слушать громкий птичий крик,
Хочется мне беды все забыть на миг.
Хочется мне листья в кучу все собрать
И от счастья громко-громко закричать!
Долго эту осень мне не позабыть,
В это время очень хочется любить.
Но уже свирепствует батюшка-мороз.
И всё это трогает сердце мне всерьез.
Наступила осень в нашем городке.
И зиму уж видно, правда, вдалеке.

Звезды

Почернело быстро небо,
И зажглись на нем огни —
Это звезды. Ты, наверно,
Знаешь, как горят они.
Это добрые желанья
Человеческих сердец,
Это все на свете знанья,
Что таит в душе мудрец.
Это маленькие мухи,
Что прилипли к небесам,
Это прошлых жизней духи,
Что следят за нами там.
Это звезды и созвездья,
Их в ночи узнаешь ты,
Словно маленькие гроздья,
В небесах горят они.
Вот созвездие Дракона,
А за ним есть Геркулес,
Там вдали блесит Корона...
Глаз не отвести с небес!

Родной край

Природа нашего Башкортостана
Прекрасна и мила.
Не знаю я чудесней края,
Где есть такая красота.
Красив Башкортостан в любое время года,
Не надевает все подряд,
А по сезону модница-природа,
Игриво примеряет свой наряд.
Зимой у нас метели воют,
В сугробах белый лес стоит,
Сохатый меж деревьев бродит,

Медведь в берлоге крепко спит.
Весной приходят измененья:
Длиннее день, теплее стал.
Природа после пробужденья,
И лес ожил, от сна восстал.
А летом бабочки порхают,
Трава мягка, как облака,
И птички песни распевают,
Среди холмов течет река.
Когда же к нам приходит осень,
Совсем иная красота.
В багрянце все и в позолоте,
Земля от листьев вся желта.
Вот так сменяют друг за другом
Четыре времени в году.
И красивей родного края
Нигде я в мире не найду!

Струны

Когда звучат гитары струны,
Я забываю обо всем
И представляю древних руны,
Гадали, на которых днем.
Когда играют на гитаре,
И песню запевают все,
Я представляю будто в паре
Порхают духи по земле.
Все вдруг меняется в мгновение.
Весь мир становится светлей,
И это яркое виденье
Намного станет веселей.
При звуке струн по телу дрожь,
И словно бабочки в желудке.
И ты меня всегда поймешь,
Ведь это все совсем не шутки.

*Головезникова Анастасия,
МБОУ лицей г. Янаул*

Пока дышу – надеюсь

Вы, наверно, привыкли, придя домой вечером, развалиться на диване или в кресле напротив телевизора и наслаждаться вечерним выпуском новостей или мелодрамой с тягучим сюжетом? Вы, конечно, любите все удобства в своей жизни: горячую воду, уютный дом, холодильник, полный еды, да тот же знакомый вид из окна. Нет, я вас ни в чем не упрекаю. Просто представьте свой город в руинах, а многих ваших друзей, знакомых и родственников уже нет в живых. Представьте, что любой из тех, кто выжил

вместе с вами, готов наставить на вас нож, пистолет, просто потому, что ваши запасы еды ему показались намного нужнее самому. Представьте на улице груды мертвых тел. Там ваши соседи и та милая продавщица из ближайшего магазина, что так мило улыбалась вам на кассе. Их кожа вздулась, одежда разорвана, глаза уже вытекли из глазниц, а облезлые крысы растаскивают их кишки по всей улице, распространяя смрадный запах падали и гниения. Представили?.. Дети жадно разглядывали старые, еще не потерявшие цвет снимки. Им непривычна была зеленая трава, голубое небо и красота лесных пейзажей, полей и океанов. Эти снимки возрождали в них надежду, что мы дойдем до желанных мест. Туда, где еще не побывала зараза, нарекающая себя Человек. Это слово ненавидели все. Все, кто выжил, кто хотел жить. Отправляя ракету с ядерной начинкой, люди рассчитывали вознести свою нацию. Однако при запуске произошел сбой. Я тогда была еще маленькой, но помню заголовки в газетах, большими, кровавыми буквами: «НАЧАЛО НОВОЙ ВОЙНЫ ОБЕРНУЛОСЬ КРАХОМ АГРЕССИВНОЙ СТРАНЫ!», «Они нарекали себя – ЧЕЛОВЕК», «ВОДА НЕСЕТ СМЕРТЬ!», «ХИМИКАТЫ – БУДЬ ОСТОРОЖЕН!», «ЗАПАСЫ ЕДЫ НЕ ВЕЧНЫ!»... Люди погибали каждый день. Народ обезумел. Начались грабежи, мородерства, эпидемии, вакханалия, убийства среди белого дня. К руководству приходили новые люди, проворовывались, им на смену приходили другие. Но, что толку...

– Ах, дети мои, хорошо что вам не довелось видеть ужас развала! – каждый раз повторяла я своим подопечным. А Макс однажды тихо спросил: – А сейчас-то нам лучше?

Его право в том сомневаться, руку ему когда-то отстрелили. Ее отрезали чуть ниже плечика, а мальчик ни разу не вскрикнул, не стал умолять сохранить руку. Знал, что если начнется гангрена, то крестик-распятие ему ничем не поможет...

Страшно жить, дышать, спать под открытым небом. Нет. Мы не люди, теперь мы – Выжившие.

До нашей группы, самой большой в окрестностях, дошел слух, что есть вода, еда, место для новой жизни. И не так далеко от нас! Там, за Уралом! Горы, пусть не такие великие, как в былые времена, не пропускают дым и шлак дальше. И радиация туда не доходит! И воды хватит всем! Но от поисков новой жизни на побережье больших рек отпугивает холод и неизвестность...

...И все таки это невыносимо страшно, смотреть на детей... И в такие моменты я ловлю себя на мысли, что дети, «погруженные в компьютер», – это не так страшно. Страшно, когда дети готовы есть сырое мясо, просто потому что до боли, до тошноты голодны. ...Естественный отбор. Жестоко. Спасают только мечты о мире, сохранившемся на фотографиях и на пожелтевших страницах книг...

*Давлетгареева Ляйсан,
11 кл. МБОУ лицей № 2
г. Дюртюли*

Память в сердцах

Дедушка медленно садится рядом со мной и, облокотившись на худые жилистые руки, глядит задумчиво на татуировку «Жора» на левом запястье. Наперед знаю, что сейчас дед что-нибудь да вспомнит из своей фронтовой жизни...

– Помнится, день был такой же, как сегодня: февральская метель кружила горсти снежных хлопьев. Мы сидели в окопах, жевали сухари. Ждали атаку. А ноги-то замедает. И покурить-то нельзя. Мы с Жоркой молодыми были, еще безусыми. И такого до этого дня не видали. Случилась атака ближе к вечеру, неожиданно. Страшно было, доченька, страшно. Но любовь-то к Родине сильнее. За нее сражались, за будущее страны. Вокруг гремит всё. Наверное, чудо только меня и спасло в столь жуткий вечер: я увидел внизу Жоркин крестик, нагнулся, чтобы подобрать, в это время и вражеская пуля проскочила по тому месту, где я только что был. Вскоре всё смолкло. Сколько было радости, когда я увидел Жорку живого. Мать ему с молитвами талисман-крестик давала, чтобы сберег да сохранил, получается, и меня он уберег. Тогда мы и поклялись друг другу: помнить и если живыми останемся разыскать, да сделали вот татуировки с именами. Жив ли – теперь уж не знаю, – с грустью произнес дедушка.

Ещё Александр Твардовский в своей поэме «Василий Тёркин» писал о святости фронтовой дружбы: «Нигде не сыщешь дружбы той святой, что бывает на войне...». Эти слова подтверждают многие ветераны Великой Отечественной войны. Ведь кому, как не им, знать об этом. Фронтовая дружба – выражение почти легендарное; не подлежит сомнению, что более крепкой и преданной дружбы между людьми нет, не существует. Дружба на войне – особенная: это и взаимопомощь, и взаимовыручка и братство навеки. Фронтовики с особой гордостью и уважением вспоминают своих боевых товарищей – тех людей, с которыми они делили кусок хлеба, кружку воды и папиросу. Солдатская дружба не зависит от национальной или религиозной принадлежности. Люди вместе защищают свою общую Родину.

Именно такая святая дружба на войне во многом помогла нашему многонациональному Советскому Союзу одержать победу в Великой Отечественной войне. Мне стало горестно, что дедушка потерял связь с фронтовым другом: не переписывались, не поздравляли друг друга с праздниками и не обменивались семейными фотографиями. Тогда я решила хотя бы попытаться помочь дедушке найти своего друга.

– Дедушка, давай попробуем разыскать в банке данных Мемориал. Ты же знаешь «Никто не забыт, ничто не забыто»... В глазах дедушки появился блеск надежды и радости, но, к сожалению, мы узнали, что Лопатин Григорий Иванович не дожил до победы, погиб. Мемориал – это величайший памятник всем воинам, погибшим и пропавшим без вести при защите нашей Родины, таким, как друг моего дедушки. Мемориал есть, а значит – есть и память. Сколько бы времени ни прошло, мы не перестаем чтить и помнить тех, благодаря кому наша жизнь прекрасна и удивительна: с росой на зеленой траве, с белыми пробегающими облаками на голубом небе. Я думаю, что

каждый день, проведенный на фронте, – это подвиг. Когда я говорю об этом дедушке, он меня сразу прерывает: «Нет, родная, герои не мы, герои – те, что пали в первые дни, не отступая ни на шаг. Они стали для нас примером. Победой мы обязаны им». Просматривая данные сайта Мемориал, я нахожу фамилии и имена своих родственников... Самиков Сабит... Самиков Назиф... Имена тех, кого мне не суждено было увидеть, они отдали свои жизни во имя моей жизни, во имя будущего. Не было в нашей стране ни одной семьи, которая не проводила бы солдата-защитника на поля сражений. Именно поэтому каждый из нас гордится и будет гордиться их бессмертным подвигом. Герои Великой Отечественной войны живы в наших сердцах и наша святая обязанность передать эту память грядущим поколениям.

Не все с войны пришли тогда,
О них ты вспоминай всегда.
Спасибо всем, кто воевал,
Жизнь за отчизну отдавал,
Кто и в тылу, как мог, служил...
Скажи, о них ты не забыл?

Память

*Память, память, за собою позови
В те далекие промчавшиеся дни.
Ты друзей моих ушедших оживи,
А друзьям живущим молодость
верни.*

(Р. Рождественский)

А на дворе цветет весна. Лучи солнца нежно касаются лиц прохожих, идущих беспечным шагом. По голубому небу медленно плывут облака. Трава зеленеет. Деревья пробудились – на ветках почки. Слышен птичий щебет, детский смех.

Мой дедушка, Давлетгареев Тимерьян Мухаматханович, глядит в приоткрытое окно, приговаривая тихонько: «Я встречаю семидесятую весну с величайшего дня для России – дня Победы. Пятнадцатилетним мальчишкой я ушел на фронт, положив в карман лишь огрызок карандаша и тетрадный лист в надежде написать письмо маме. Я желал защитить Родину, и в тоже время хотелось беззаботных времен: простых радостей, вроде журавлиных криков...» Я вглядываюсь в лицо дедушки... Я представляю себе молодых ребят, в глазах которых уже страх, боль и отречение. Юноши и девушки 1941-1945 годов, также как и мы, строили планы на будущее, мечтали и радовались, но им пришлось сделать самоотверженный шаг навстречу риску и смерти. Смерти ради жизни и мира. Противоречиво, не правда ли?!

В те военные годы нашему народу выпала доля испытать нечеловеческие физические и душевные муки, тяготы, терзания. Но испытания не сломали их, благодаря духовному братству. А что сегодня? Способны ли мы к самопожертвованию, состраданию, взаимопомощи, есть ли в нас духовная сила? Боюсь, что нет. Человека съела алчность. Деньги,

деньги, деньги... Мы готовы продать даже Память. Солдаты Великой Отечественной войны – сегодняшние ветераны – стали для своих детей спонсорами. Бедные старики продолжают жить в своих старых, ветхих домах, а дети, благополучно оформив сертификат на социальное жилье, припеваюче проживают в этих квартирах. Стыдно. Но ещё страшнее случаи, когда обворовывают беззащитных пожилых людей. Казалось бы, возможно ли такое, но, к моему разочарованию, мне пришлось и самой стать свидетелем подобного происшествия. Я шла, ни о чем не думая, как вдруг увидела бегущего мужчину средних лет, а вслед за ним, спотыкаясь и что-то крича, бежал старик. Я не поняла, что происходит. Когда бегущие свернули на повороте, я разобрала слова старика, он кричал: «Вор! Остановите!». Кругом был народ и никто не попытался остановить того человека. Это была война без пуль, пятисекундная война, война внутри меня. И сердце взяло своё, я помчалась вслед за вором, несмотря на риск. Я это сделала, я догнала, мои глаза встретились с его звериными, пустыми глазами. Коленки чувствовали дрожь, но я не подавала виду, губы обсохли, я вдохнула и произнесла: «Да как же вам не совестно?! Верните дедушке деньги». Стали собираться люди... Вор посмотрел на меня, бросил на землю кошелек, развернулся и... убежал... Задышавшись, подбежал и старик со словами: «Спасибо, внученька, спасибо».

Люди! Растопите же свои сердца, помните, благодаря кому мы сейчас гуляем под ясным мирным небом, улыбаемся и просто живем.

*Гусева Анастасия,
10 кл. МБОУ лицей
с. Месягутово*

Невидимка

Когда он заходит в комнату, кажется, что это всего лишь ветер прошуршал по уставшим половицам, разгоняя в стороны обертки от конфет, одинокие и непонятые миром души, скомканные бумаги, маски, которые люди надевают, выходя в свет... Но он был Никем. Хотя чем-то он все же являлся. Чем-то нематериальным, но осязаемым на уровне подсознания.

Его присутствие чувствуют только лишь тонкие личности. Чувствуют нутром. Чувствуешь, по коже пробежали мурашки и сознание вздрогнуло от чьего-то дыхания? Это он. Невидимка. Он тут, незримый, наблюдает за каждым твоим движением, выжидает, когда ты наконец поймешь, что он рядом, чтобы через несколько секунд уйти, оставив после себя некий осадок неопределенности и удивления на твоём лице.

Мгновение, и вот ты мчишься за клочком тетрадного листа и судорожно пытаешься запечатлеть все те чувства, что он оставил, что принес с собой. Ты не знаешь, когда он может навестить тебя, поэтому не можешь быть готов к этому.

Самое интересное, что не каждому удастся ухватить этот момент, чтобы подольше оставить в памяти образы, а потом душевным трудом вылить в

свое произведение. Он приходит неожиданно. Слышишь, как скрипят половицы? Невидимка.

И имя ему – Муза.

Мой прадед

Мой прадед родился в Казани,
На Волге, что долго течёт.
Мой прадед родился в Казани,
Оттуда ушёл он на фронт.
В пыли по Европе шагая,
Он Волгу свою вспоминал:
Туда он мальчишкой когда-то
Купаться тайком убегал...
Когда разрывались гранаты
И пули свистели над ним,
Лишь вера святая солдата
Идти помогала в пути.
Нелёгкие были дороги,
Пути фронтовые солдат,
Но знамя своё над Рейхстагом
Они всё равно водрузят!
Был плен, это тяжкая ноша.
Смерть рядом ходила порой.
Была неизвестность, но все же
Мой прадед вернулся домой!
Свои опустил он ладони
В великую Волгу-реку,
И слёзы скупые солдата
Катились из глаз по лицу...

***

Хороша моя сторонushка родная!
Тут мне каждый уголок знаком.
Ветви ива над прудом склоняя,
Шепчет мило ветру о былом.
Здесь так славно у воды прохладной
Посидеть вдвоем и помолчать,
Наблюдать за солнцем восходящим,
Верить, ждать, любить, страдать, мечтать...
Оказавшись вдалеке от дома
На чужой холодной стороне,
Верю, ты с любовью в сердце вспомнишь
Милый домик в маленьком селе.
Темный лес, за огородом поле;
Шелестят колосья на ветру.
Это все знакомое, до боли...
Край родной, я так тебя люблю!

Гор великих гордое молчанье
Как немой укор моей судьбе.
Обречен теперь я на страданье
На чужой прекрасной стороне.
Но вернусь, Урал мой несравненный
Грустью и смятением гоним.
Образ дома в памяти нетленный
С нежностью в душе моей храним.

*Ибатуллина Ксения,
МБОУ СОШ с. Красный Ключ*

Под звуки старого романса
Туманной дымкой мир окутан,
Поблекли яркие тона,
Как час, идет одна минута,
Застыла времени стена.
Играет вальс в темной прихожей,
Мерцает свечки огонек,
Мгновенья нет сего дороже,
Но я, боюсь, не уберег...
Кружится дева в легком танце
Под звуки вальса на пластинке,
Под звуки старого романса
Прекрасна, точно на картинке.
Взметнутся платья пышны складки,
Ударит каблучок в паркет,
От плеч её дурманит сладко
Роскошным запахом конфет.
В окно прохладный ветер дует,
Танцует, пляшет огонек,
А дева танцем околдует,
В глазах зажжётся уголек.
Под звуки старого романса
Мир уплывает из-под ног,
И вот уже кружимся в танце,
Вольемся в музыки поток,
Переплетемся с вальса нотой,
Сольемся с музыкой ночной,
С лепниной зала позолотой,
С туманной, серой, дымной мглой.
Луна пролезла в створки окон,
Но не дано рассеять ей
Гнетущей мглы тот серый кокон,
Тянущий в чрево королей.
А танец яростно кружится

Хохочет мрак, ликует мгла,
А свечка тает и искрится,
Мелькнула раз и умерла.
Танцует дева в полном мраке,
Стучит слегка лишь каблучок,
Но ни мгновения во страхе,
Танцует, а сама молчок.
Танцует тихо, взгляд пустой,
А я влюблен в сие мгновенье,
Шепчу красотке я – «Постой!
Остановись, мое виденье!
О, ангел нежный во плоти,
Мое спасение от бездны!»
Но дева взгляд лишь воротит,
Увы, мольбы здесь бесполезны...
Остановилась. Запах сладкий
Еще усилился слегка,
Я брежу, точно в лихорадке
Настолько жажда глубока.
Она предательски ступила
Назад, во мрака глубину
И взглядом молча поманила,
Я в этих безднах утону...
Ступаю вслед за тенью ясной,
Боюсь вздохнуть, чтоб не спугнуть,
Влюблен я в образ сей прекрасный,
Хочу я образ сей вернуть.
Но слышу смех её жестокий
О нет, не верю, не она!
Вдруг слышу голос, столь глубокий
Столь древний, как сама луна –
«Влюбился в тень, в виденье, в образ,
Ты жалок, милый мальчик мой! –
Услышал я презренья возглас,
Из тени вышел молодой...
Парнишка? Нет. Мужчина вроде,
Хотя, во тьме черт разберет,
Бессилен я такой природе
Подался я к нему вперед.
А он смеется надо мною,
Потешен весь мой вид ему,
«А хочешь, тайну я открою?
Но только, чур, ты никому!»
Спросил он, хитро подмигнул,
А я что? Молча согласился,
Он голову чуть повернул

И тут же дымом за клубился,
Исчез туманом в тот же миг
Был приведеньем, аль виденьем
С моих же уст сорвался крик,
Остановился я в смятенье.
«Я тут» – звучит у уха шепот.
Коснулась кисть волос моих,
Овладевает мною ропот
От сих касаний чужих.
«Не бойся, нечего бояться» –
Из мрака голос молвит мне,
«Не будем больше расставаться,
Утонем вместе в тишине».
Под звуки старого романса
Танцуют призрак и мертвец,
И околдованы сим танцем
И демон тот, и тот глупец...

*Ирдубаева Инна,
МОБУ СОШ № 1 г. Межгорье*

Между вдохами

Между первым и последним вдохом
Простирается мгновением жизнь твоя.
Улетают сквозь гортань навстречу легким
Годы жалкого земного бытия:
Тонкоструйным, серым, вязким дымом
Наполнялись бронхи – с годом год.
Оседало по стенам со склизким видом
И дарило свой отчаянный приход.
Альвеолы наотрез против работы
В сплошь прокуренном иссеченном тебе.
Они лезут вон сквозь дымоходы,
Оставляя капли крови на платке.
Самовольно самоказню удушился,
Сам себе связал петлю на свой кадык.
И, казалось, мог легко остановиться,
Но, ты сам себе обуза – ты привык.
Между первым и последним вдохом
Простирается, как мука, жизнь твоя.
Улетают сквозь гортань навстречу легким
Годы жалкого земного бытия.

Автор

Морозящими каплями по холодной ограде,
Сквозь скупые и тусклые мысли людей,

Слова автора рвутся в наши головы, ради
Просвещения чувств наших полых стеблей.
Заполняя убытки овдовевшего разума,
Он мечтает проникнуть в чужие дома.
Чтобы понял каждый, судьбою наказанный,
В чем единая суть его бытия.
В невесомости зыбкой хрупкий голос колышется,
Голос автора книг, что дает людям свет.
В необъятной чащобе одному ему слышится
На всевечный вопрос одинокий ответ.
Пролетая над небом под вершиной безумия,
Автор легким крылом чутко трогает нас.
Каждый миг каждой жизни в своей книге продуманной
Довершает до пика в свой избыточный час.
Пока сыплет песок по стеклянной породе,
Географию жизни хочет нам показать;
В жгучем море бурлит, повинуюсь природе,
Автор слова, волнуя бессмертную гладь.

Церковь на Нерли

Тихий холм, внизу речушка,
Церковь Покрова.
Пред ней добрая старушка.
Вдаль идет одна.
Незаметно ветер веет,
Речка чуть бежит.
Солнце мягко, нежно греет,
Церковь все молчит.
Солнце дня светит на купол
Церкви на Нерли.
Недалече летит сокол
На него смотри.
Церковь грустно, величаво
На холме стоит.
В колокольне запоздало
Колокол гремит.

*Козлова Любовь,
11 кл. МОБУ СОШ № 2
с. Кармаскалы*

***

...Дяденька добренький, миленький дядя!
Не погуби, площади ты меня!..-
...Мальчик бежал, спотыкался и падал.
Зло на страну надвигалось – война!..
...Лена, родная, ты всех мне дороже!

Очень прошу – выходи за меня!...
Юноши, девушки, братья и сестры!
Зло ворвалось – наступила война!..
...Слушай, Семен, прореди-ка мне грядку,
Лук посадить не успела же я.
Глянь, председатель бежит без оглядки:
– Бабка, в Советском Союзе война!..
Сколько же судеб она поломала,
Сколько людей погубила она!
Веры лишила, надежду сломала
Страшное жуткое время – война...

***

Горит лампада в красном уголке,
Лампадный свет все лики освящает.
Там Божья Мать с Господом в руке
И Серафим в молитве помогает.
Вот Царь с Царицей в том углу стоят
И перед Богом молят за Россию.
Мы недостойны их молитв за нас,
Но молим слезно:»Господи помилуй».
На полке крест и Библия лежат,
Потрепаны листы священной книги.
Но мысли грешные и в этот час не спят,
Плетет лукавый мыслей гордых нити.
«Прости, Господь, все наши прегрешенья!» –
Не прекращаю я молитвы той,
Но знаю, лишь в тебе есть путь спасенья,
Ведь Ты – Спаситель мой, Ты есть Любовь.

***

Исповедуй меня, отче,
Стала грешной я совсем.
И водой омой мне очи,
Чтобы видеть божий свет.
Доведи меня до рая
Иль дорогу покажи,
Я ведь грешница большая,
Путь одной мне не пройти.
Помолись о мне ты Богу,
Да спослет он благодать...
Ну а я, прозрев немного,
Буду Бога воспевать.

***

Колокола... Но в храме – тишина..
Спасителю – надежды, мысли, взоры...
Сегодня утром началась война.
У Бога помощь просят... Разговоры...

...Рыдают матери: «За что мне эта боль?»,
Поникли девушки: прощание с любимым...
А православные идут назавтра в бой,
Союз Советский защищать и край родимый.
Как тяжело от сердца отрывать
Все то, что близко, зная, не вернется...
Но за страну свою они должны стоять...
Их Бог помилует... И мир нам улыбнется...

***

Принеси мне из Хогвартса в клюве, сова,
Долгожданное мною письмо.
Чтоб Макгонагалл мне написала тогда:
«Поезд ждёт на вокзале Кингс-кросс...»
Буду в замке я жить, на уроки ходить
И найду настоящих друзей.
Я волшебника честь буду свято хранить,
А иначе, что чести важней?
Ты неси мне, сова, дорогие слова,
Что в письме адресованы мне...
Десять лет жду письма, не приносит сова...
Видно, все это небытие...

***

Все идёт коту под хвост,
Снова гнев и злоба,
Вновь поток обидных слов
Льется на другого.
Мы ругаемся, кричим,
Ближних словом раним.
И не думаем, что их
По чуть-чуть теряем.
Мы ломаем этот мир,
По живому скачем...
Что имеем не храним,
Потерявши – плачем...

*Кузнецова Татьяна,
МОБУ Лицей № 6 г. Сибай*

***

Воинственнен и горд глубокий взгляд.
Совсем один стоит на горном склоне
Защитник нашей Родины – солдат,
И к небесам протянуты ладони.
Зачем он здесь? Кого так долго ждет:
Старушку-мать, подругу или брата;
Того, кто никогда уж не придет,
Или того, с кем встретится когда-то?

А, может, ждет своих однопольчан,
Чтоб вместе одолеть врагов поганных,
Сразиться за свободу россиян
И отомстить за слезы их и раны.
И вдаль пока глаза его глядят,
Нам с вами обеспечена защита.
Жаль только, что они, как и солдат,
Из ледяного сделаны гранита.

Чувства свободы

Кому-то хочется воды,
Кому-то, может, хлеба...
А я от мирной суеты
Хочу подняться в небо.
Туда, где дремлют облака
В просторах снов жемчужных,
Туда, где правда далека,
От скучных дел ненужных.
Где в блеске розовой зари
Искрится лучик солнца,
Где сердце у меня внутри
Так радостно забьется!
Такие чувства испытать
Совсем не каждый может.
Не всем дано во сне летать,
Тут смелость не поможет.
А как же быть, если мечта
Из сердца в небо рвется?
Ведь внутренняя красота
Не каждому дается.
На поиски желанных чувств,
Сердечко чтоб забилося,
Отправляюсь. Может, не вернусь,
Но отыщу, что снилось.
И вот, вдали от дома я,
Средь сочных трав долины.
Присяду тихо у ручья,
Где плещутся павлины.
Конечно, показалось мне,
Но все ж душа летает,
Когда на призрачной воде
Цвет радуги играет.
Крик ястреба раздался вдруг,
Вспорхнули в небо птицы.
Долину охватил испуг,
И крыльев вереницы

Затмили перьями рассвет,
И ввысь, все ближе к солнцу,
Летит косяк от зла и бед,
Назло ветрам несется.
Забилось сердце у меня,
И в небо вместе с ними
Взлетела вдруг душа моя.
И так легко отныне!
Открылся мне простор полей,
Притоки рек бушуют.
Поет душевно соловей,
А сердце все ликует!
Почувствовала я при том,
Что счастье появилось.
Заснула будто вечным сном
И в птицу превратилась!
Очнулась я не сразу, но
Все вспомнила, что было.
На сердце странно и чудно,
Ведь душу я раскрыла!
К ногам моим прильнула кровь,
С ковра цветов вскочила!
Схватила радость меня вновь,
И жизнь я полюбила!
Я побежала наугад,
Вперед! Еще быстрее!
Не оглянусь уже назад!
Вперед! Скорей! Скорее!
Здесь надо бы затормозить:
Обрыв на горном склоне!
А мне хотелось еще жить
И бегать от погони.
Никто ведь не бежал за мной,
Но не остановиться...
И вот под ветра грозный вой
Я прыгнула, как птица!
Безумная! Как я могла
Забыть, что я живая,
Что не ушла еще пока
В бессмертный город рая!
В объятьях страха я лечу,
О глупости жалея.
Прощаться с жизнью не хочу!
Поступка нет глупее!
И вот, на счастье, на мое
Речушка подо мною.

Когда упала я в нее
Узнала, что такое
На грани смерти лютой быть,
В обрыв в испуге падать.
Такие чувства не забыть,
Но я умею плавать!
Как повезло мне с речкой той,
Я выплыла на сушу!
Решила, что пойду домой.
Пожевывая грушу,
Я поняла в минуту ту,
Что жизнь всего дороже!
И вот домой к себе бреду,
Набегалась, похоже.
Ничто нам с жизнью не сравнить,
Тем более те чувства,
Что удалось мне пережить
И выжить так искусно!
Теперь, о чем мечтала я,
Что мне так явно снилось,
Сбылось. Но, правда далека
От снов самых правдивых!
Мы можем многое во сне:
Летать, в овраги падать,
Ходить мы можем по луне
И в океане плавать.
Но в жизни не дано летать,
Ведь жизнь дана нам, чтобы
Ее спокойно проживать.
Без «подвигов» и злобы.

Стихотворение о безответной любви на расстоянии

Моя любовь во мне пылает
И разливается рекой!
И в блеске огненном мерцая,
Ступает всюду за тобой.
Ты для меня дороже клада,
Нежнее розовой зари...
Другого счастья мне не надо,
Лишь взгляд с улыбкой подари!
Хочу я петь, не умолкая,
О счастье, что судьбой дано.
Пусть птиц парящих в небе стая
Гурьбой влетит в твое окно.
Увидев их, ты удивишься,
Но все же кое-что поймешь.

Теплом душевным озаришься
И за собою позовешь.
Ты далеко, но все же рядом.
Душа твоя всегда со мной.
Когда – ни будь, под этим взглядом
Растаю в жаркий летний зной...

Творец

Когда в объятьях летней ночи
Уставший город мирно спит,
Закрыв невидящие очи,
Блаженный праведник творит.
Сидит в нетопленной каморке,
Укутавшись в дырявый плед.
Рисует кровью натюрморты,
Чтоб как-то заработать хлеб.
Его глаза давно слепые,
Но терпит он судьбы удар.
На небе ангелы решили
Открыть в блаженном божий дар.
А люди этого не знают.
И вот, за жалкие гроши
Его картины покупают,
С частичками святой души.
Когда-нибудь его не станет,
И боль ужасная пройдет.
Когда-нибудь в сердцах растает
Безжалостный холодный лед.

Счастье – жить!

Наша жизнь прекрасна, но не вечна.
Обижаться стоит на себя,
Если неудача бесконечно
Тут и там преследует тебя.
Ты попробуй перестать сердиться,
В свою душу двери отвори.
Стоит просто в этот мир влюбиться,
Чтобы сердце ёкнуло внутри.
Посмотри в безоблачное небо
И спасибо Господу скажи,
Ведь тебе всегда хватает хлеба.
В своем сердце радость освежи.
Ты скажи спасибо, ведь ты дышишь,
Беззаботно ходишь по земле.
Также видишь, ощущаешь, слышишь,
И живешь при свете, не во мгле.

У тебя есть сердце, и ты любишь,
У тебя есть дом, и есть семья.
Знаешь ты, что дальше так же будешь
В счастье жить, судьбу благодаря.
Так зачем на Бога обижаться,
Называть жестокою судьбу.
Нужно просто к цели приближаться,
Говоря себе: «Я все смогу!»

Снежинка

Стою в заснеженной ложбинке,
И щеки стылый жжет огонь.
И вот волшебная снежинка
Упала тихо на ладонь.
Мне стало очень интересно,
И задалась вопросом я –
Как появилась, если честно,
Снежинка нежная моя?
Кто знает, может, прилетела
Она из сказочной страны,
Напомнить, может, захотела,
Что люди в мире жить должны?
Наверно, хрупкая снежинка
Явилась к нам не на беду.
А может, облака слезинка
Замерзла просто на лету?
Возможно также, что скучает,
Тоскует кто-то обо мне...
И мне в снежинке посылает
Все, что не смог сказать в письме.

*Мамчур Александра,
МАОУ Лицей № 1
г. Нефтекамск*

***

Поезд скоро тронется, слышен уж гудок...
Я вложила милому в руки образок.
Ты храни, родименький, часть моей души
И домой, пожалуйста, вернуться поспеши.
«Только ты дождись меня», – ты ответил мне.
Мой кивок, как гром, звенел в этой тишине.
На прощанье ты меня нежно приобнял,
Впрыгнул в поезд, долго мне из окна махал.
Поезд уже тронулся, скрылся вдалеке...
Я за ним отправилась, босая, налегке.
Не могла сидеть и ждать, зная, что ты там,
Я войну с тобой прошла, шагая попятам!

И когда после боёв раненых несла,
О тебе молилась я, говоря слова:
Ты храни, родименький, часть моей души.
«Я вернусь, любимая», – слышала в тиши.
Воевали мы с тобой в разных сторонах
И вернулись мы домой – груди в орденах.
Но не в них награда нам, их не греет блеск...
Счастье в том, что у меня ты, любимый, есть.

Босиком по асфальту

Выжженный солнцем, растаял немного
Серый, порой нескончаемый путь.
Вот она здесь, под ногами, дорога,
С которой, пожалуй, уже не свернуть.
Девочка шла босиком по асфальту,
Гудели машины ангелу вслед.
А девочка шла, она шла без оглядки,
Неся за собою спасительный свет.
Плакало небо, по солнцу грустило,
Капли холодные резали кожу.
Небо зачем-то её отпустило,
Оно на меня чем-то похоже.
Тяжелые капли похожи на гальку,
Асфальт под ногами похож был на шёлк...
Девочка шла босиком по асфальту,
Чтобы её никто не нашёл.

Мир в масках

В мире, где давно уже забыты
Честь, отвага, верность и любовь,
Там, враждою дружба где разбита,
Эти чувства расцветают вновь.
Люди их всегда сыграть пытались,
Только искренности им не занимать.
Все до одного, как ни старались,
Не смогли их точно показать.
Всюду сценаристы, режиссёры...
Ведь давно уже Шекспир сказал:
«Весь мир – театр, люди в нём – актёры».
И надо же, ведь в точку он попал.
Мир давно уж превратился в сцену,
Возможно, все забыли, кто есть кто,
Не знают чувствам истинную цену,
Им это не покажет уж никто.
Люди, словно масками закрывшись,
Ушли в себя, их в мир уж не вернуть.

Подумай, что тут может получиться,
Подумай, только тут же и забудь.
Под масками не видно лиц несчастных,
Взгляды, уплывающие вдаль.
Ты жив, коль день твой этот не напрасен
И эти чувства: радость и печаль.
Забудь о том, что можешь быть нечестным,
Искренность свою ты не скрывай,
Маску надевай не повсеместно,
Не пытайся жизнь свою сыграть.

Осень

Что такое осень? Кто ответит?
Это лист, сорвавшийся с ветвей?
Или зябкий и промозглый ветер
Перед вереницею дождей?
Осень – это золото нарядов,
Что природой преподнесено.
Это, когда рифмы встанут рядом,
Чтоб придумать что-нибудь одно.
Осень – это множество букетов
Педагогам и учителям...
Осень – это «до свиданья, лето»,
«До свиданья» тёплым вечерам.
Осень – это солнце раз в неделю,
Дождь его давно уже сменил.
Кажется, весенние капли,
Если б мог, он тоже б заменил...
Только не охота их менять нам,
Осень будет лучше золотой,
Перевязанной пышнейшим белым бантом,
Сделанным из белых облаков.

***

Смычок прикоснулся к струне, и она задрожала.
И я затряслась вместе с ней с головы и до ног.
Не помню, когда ещё музыка так волновала,
Как скрипка в тот вечер меня (и тебя, между строк)...
Она нас связала, меня и тебя, в километры
Вперёд унося наши мысли по тексту времён...
И вот уж над нами свистят наши общие ветры,
У нас в головах муравьи не поднимут знамён.
А всё потому, что нет силы мощнее, чем эта,
И кто б в головах у людей в этом мире не жил,
Любовь, как и музыка, в сердце любого поэта.
Она единична. Она долговечна. Она старожил.

***

По серым улицам, сквозь толкотню,
Почти что в лужах марта утопая,
Ты шла, забыв мирскую суету
И серый, плотный воздух раздвигая.
Одета в чёрное, полночное пальто,
В берете чёрном, в чёрных ботильонах,
Как жаждет мода. И никто, никто
Не видел свет среди черни сотворённой.
Как слеп наш мир, раз не заметил он:
В руках, что в чёрные запрятаны перчатки,
Держала ты трепещущий бутон
Нежнейшей белой розы. Без оглядки
Беги, родная, прочь от серых лиц!
Пока цветок живой и сердце бьётся,
Пусть о его шипы, как стая чёрных птиц
О скалы, вся людская пошлость разобьётся.
Как сложно в нашем мире сохранить
Такую чистоту и обаянье,
Не очернить её, не осквернить
И от грехов держать на расстоянии...

*Морозова Евгения,
11 кл. МАОУ СОШ № 15
г. Белебей*

Будь сам собой

С ранних лет ей все твердили:
«Будь всегда сама собой:
Не улыбайся ты картинно,
Своею думай головой.
И не копируй ты актрису.
Прилипла маска к ней навек.
Сдирая с кровью, за кулису
Рыдать уходит... человек...
В толпе зевак и негодяев
Не поддавайся на обман.
Они – амёбы в океане,
Что вечно сеют стыд да срам.
Ты в человеке чувствуй душу,
Порывы сердца отследи,
В глазах найди ты море суши,
Безмерной верности, любви.
Пролей слезу, когда вонзится
Тупое остриё меча
В твоё нетронутое сердце,
И заболит душа твоя.

Мечтам отдаться ты не бойся,
Уединись в тиши ночной,
Росою утренней умойся
И будь всегда сама собой...»

* * *

Нам от рождения дается
Белоснежный, чистый лист,
Краски жизни прилагаются,
Поступков наших злая кисть.
У каждого своя картина:
У одного жизнь – светлый тон,
Но у другого – грязь и тина.
Уж боле не рисует он.
Запачкал зря он холст чистейший,
Судьбу дать просит лист второй.
Не для каждого, милейший,
Подарок делают такой!
Ты так живи, чтобы в чернила
Не окуналась кисть твоя,
Чтобы не стала вдруг картина
Надгробным камнем для тебя.

Чем я Бога прогневил?

Это был холодный летний день, когда лето подходило к своему завершению. Моросил мелкий дождь. Маша вместе с отцом отправились на рыбалку. Они нашли захолустный прудик, осмотрели его берег и стали разматывать удочки. Маша, насадив приманку, забросила удочку и, сев на заранее приготовленный раскладной стульчик, стала ждать. Погода не благоволила для рыбалки, однако рыбаки продолжали сидеть, ожидая клёва, как чуда. Отец сел немного далее Маши, и из-за кустов они не видели друг друга.

Прошло немного времени. Маша увидела идущего к ней мужичка с собакой. Она немного перепугалась, ведь в наш век не знаешь, чего ждать от людей. Когда человек подошел, то представился Сергеем и сказал, что клева не будет: рыба ушла на глубину, там теплее. У них завязался незамысловатый разговор: каждый рассказал сам о себе. О чем может рассказать Маша, шестнадцатилетний подросток? Разве о своих успехах в школе и тому подобной мелочи, не сравнимой с жизненным опытом взрослого человека.

А Сергей рассказал ей о своей жизни: «Родился я больным у совершенно здоровых родителей. У меня, как видишь, рука больная», – Маша увидела руку: худая, растянутая кисть, которая совершенно не шевелилась. Он продолжал: «Всю свою жизнь я задавал вопрос «За что?» Никто не мог на него ответить. А я просто жил, не обращая внимания на свой недостаток. Мне-то легко было свыкнуться с ним, а людям – нет. Судьба не уготовила мне роль отца и любимого мужчины: не нашлось ни одной женщины,

которая смогла бы полюбить меня душой, закрыть глаза на мое телесное увечье, принять меня таким, какой я есть. Окружающие люди слишком заняты собой, они не замечают боль других... или не хотят замечать. Был случай: я спас тонущую девочку, кое-как вытащил ее одной рукой. Да, в глазах людей я был героем, но не это мне нужно... Понимание куда важнее... Все рыбаки здесь знают меня, я им помогаю. Как я люблю вот так, с утречка, прийти сюда, сесть на бережке, закинуть удочку и болтать с другими рыбаками. Нигде я не получаю столько удовольствия, сколько здесь, в такой обстановке. Вот скажи мне, Маша, я, действительно, так отталкивающе выгляжу?»

Девочка ответила: «Нет, не нужно роптать на трудности жизни. У каждого свой крест, нести его мы должны несмотря ни на что. Душа у Вас светлая, добрая, а это – самое главное в человеке».

Природа угасала, гасли и глаза Машиного собеседника, гасла и его жизнь. Что ему оставалось сейчас делать? Маша прекрасно понимала, что этот добрый открытый человек вскоре встанет, попрощается с ней и пойдет по пустой дороге со своим псом домой, где его никто не ждет, кроме товарища современности — телевизора, перед которым тот, возможно, будет «заливать» свою несостоявшуюся жизнь...

Люди никогда не помнят сделанных для них хороших поступков. Они помнят только боль и горечь, причиненные им. Так и жизнь нашего героя будет забыта. Может быть, кто-то и вспомнит его, помянет добрым словом, скажет, что и в наше время есть праведники на русской земле. Не бывать России без них. Они, подобно Иисусу, ниспосланы с небес в земную повседневную жизнь, чтобы напомнить людям о главном их бытия: о милосердии, о сострадании, о любви к ближнему своему, о том, что все мы равны перед Богом. Своими страданиями они искупают грехи человечества, дают им еще один шанс для осознания своей роли на земле и для претворения своего предназначения в жизнь.

Праведников становится все меньше. Для людей главное — удовлетворение потребностей их тела, душа отходит на задний план. Они уже не способны не только разглядеть, но и понять «настоящих», посланных во имя их спасения чудотворцев.

Они, как Сергей, встанут и уйдут, прихрамывая и страдая за весь людской род, за все их прегрешения. Глас, воззавший ко всему человечеству, растает в воздухе, не дойдя до душ людей, которые постепенно закрываются на глухую огромную дверь с тяжелым замком. Найти ключ и сорвать замок смогут только сами земные жители, если попытаются остановиться, приглядеться, прислушаться, осознать угрозу «вымирания человека» как личности с огромной, открытой душой, до которой можно достучаться. Именно тогда население будет спасено.

Сергей встал, попрощался с Машей, пожелав ей благополучия и здоровья, стал удаляться, а за ним последовал его верный пес. Они шли долго. Собака и человек — два неразлучных спутника, вечные путешественники во времени, носители истины, время и пространство для которых неподвластны.

И если хоть одну душу затронет эта история и замок будет вскрыт, то истина сможет найти дорогу в мир людей и станет царствовать там навеки вечные...

*Мухаметов Данияр, 11В МАОУ
Башкирский лицей-интернат
№ 3 г. Стерлитамак*

Клочок бумаги

*Семья – это люди, даже лишь образ
которых заставляет нас жить и
бороться.*

Л.Н. Толстой

Уже несколько дней шёл дождь, и иногда казалось, что он усиливался с каждым часом, нарастал, порой, делался беспощадным ко всем, а иногда ласкал, баюкал и успокаивал. Именно в такие дни, когда погода играла чувствами людей, каждый думал только о себе, о своём бесконечно-эгоистичном мире, где так светло, тепло и уютно. Но, порой, в этом пространстве появлялся он, на первый взгляд, ничем не приметный человек. Каждое утро мистер Джонс, так шутливо называли его в округе, обходил свои территории: несколько небольших кварталов, старый заброшенный склад, развалившуюся уличную сцену, полуразрушенный мостик, некогда венчавший великолепный пруд. Неторопливо шагая, он осматривал всё вокруг, складывал в сумку кем-то выброшенные вещи, еду, разные обрывки бумаг и картона; затем долго сидел под каким-нибудь деревом, медленно доедал остатки найденной пищи, наблюдал своё отражение в лужах, доставал из кармана какой-то клочок бумаги, любовался им и, улыбнувшись, шёл дальше.

Никого не интересовало его происхождение, семья, имя. Никто не знал, ходил ли когда-нибудь этот человек в детский сад, ругали ли его за шалости и какие оценки красовались в дневнике маленького Джонса. Смеялся ли наш пилигрим, повзрослев, над своими фотографиями, где в запуганном лице ребёнка взрослые пытались найти сходство с плюшевым медведем, которого он всячески пытался обхватить ручонками. Кем был этот человек по образованию, в кого был влюблён, с кем долгими летними вечерами мечтал о будущем, думал о том, как назовёт своих детей... Сейчас это просто мистер Джонс, без прошлого, но со странным и необъяснимым настоящим.

Однажды, когда погода решила всех порадовать, одинокий скиталец Джонс вновь совершал обход своих территорий и медленно брёл в сторону почти разрушенного, поросшего мхом и различными кустарниками моста, он вдруг услышал чей-то голос:

– Э-э-э! Мистер Джонс, не твоя ли бумажка поплыла по ручью? Эх, набирает скорость! Неужели письмо твоих поклонников? – с неистовым смехом кричал дворник.

– Наверное, это путёвка в заморские страны! – подхватил какой-то зевака.

Обернувшись, мистер Джонс увидел, как тот самый клочок бумаги, которым он ежедневно любовался, быстро уплывал вниз по ручью. Долго бежал он вслед, падал и вновь поднимался, отчаянно тянулся рукой... Весь двор смотрел в недоумении, смеялся и язвил.

Через полчаса мистер Джонс сидел грязный, в царапинах, но с клочком бумаги в руках. Один лишь разрушенный мост знал, что пришлось пережить этому бедному скитальцу в те самые минуты.

– Держите! Держите вора! – днём следующего дня раздался крик во дворе.

Мистер Джонс мчался, весь взъерошенный и покрасневший, а за ним, пытаясь догнать, бежала продавец местного магазина.

– Держите же! Убежит! – продолжала она.

В надежде скрыться, воришка пустился в сторону мостика, но, споткнувшись, упал. В руке он держал небольшую деревянную рамку и тот самый клочок бумаги.

Долго по двору ходила легенда о странном мистере Джонсе. У него был таинственный клочок бумаги, на котором, по слухам, улыбалась красивая женщина, рядом сидел зеленоглазый мужчина, и они крепко обнимали маленького мальчика. На обороте этой потёртой фотографии корявым почерком было написано: «Люди, которые будут всегда рядом: мои мама и папа!»

**Мухаметов Оскар,
11В МАОУ Башкирский лицей-
интернат № 3 г. Стерлитамак**

История одной фотографии

*Мы будем скитаться мыслью
И в конце скитаний придём
Туда, откуда мы вышли,
И увидим свой край впервые.*

Т.С. Элиот

На дворе стоял 2557 год. Наука достигла всех мыслимых и немыслимых высот: всё – от центра Земли до далеких планет – было исследовано учеными. СМИ каждую минуту сообщали о новых открытиях. Общество процветало, как и искусство: каждый знал имена Леонардо да Винчи, Альбрехта Дюрера, Вольфганга Моцарта, Константина Станиславского, Пикассо, были отреставрированы средневековые замки, построены новые, смело задуманные архитектурные комплексы. Все создавалось с учетом психологических подходов, с использованием новейших технологий. В такой атмосфере складывалась жизнь юного Грегора. Шестнадцатилетний юноша ничем не отличался от других немецких школьников: увлекался новейшими технологиями, изучал историю азиатских народов, восхищался башнями Кельна, глубинами Мирового океана. Будучи сыном учителя истории и танцовщицы, Грегор с детства приобщился к мировой культуре: он

изучал иностранные языки, живопись, литературу, любил подолгу наблюдать за выразительной пластикой танцоров. Так протекала жизнь юноши до 18 лет, пока он не обнаружил то, что перевернуло его внутренний мир.

Наступил июль 2559 года. Грегор не любил лето и все свободное время проводил в семейной библиотеке. И однажды, перебирая документы, он обронил листок бумаги. Это была очень старая фотография, датированная 2014 годом. На ней были изображены улыбающиеся люди, во взгляде которых было что-то светлое и теплое, а позади них – широкое поле, над которым парил гордый орел, зеленый лес, освещенный полуденным солнцем и высокие горы, которые, подобно башням Кельнского собора, уходили ввысь; по чистому небу плыли облака причудливой формы, которые придавали картине легкость и нежность. Грегор не мог оторвать глаз от этой фотографии, его сердце учащенно забилося, а все его существо озарилось внутренним светом. Юноша не мог понять, чем вызвано такое состояние, но, успокоившись, положил фотографию на прежнее место и отправился в комнату.

Прошло 10 лет. Грегор окончил университет, получил ученую степень по искусствоведению, стал довольно известным живописцем. Им гордились все: родители, друзья, учителя. Грегор путешествовал в поисках новых сюжетов для своих пейзажных зарисовок. Он посетил Китай, Америку, Африку и, подумав, решил отправиться на территорию между Европой и Азией – в Россию, в Башкирию.

Так, в сентябре 2569 года Грегор Моргенштерн оказался в Башкирии. Здесь Грегор почувствовал, как в его душе рождается какое-то новое чувство, волнующее его сердце, словно какое-то далекое воспоминание стремилось вырваться из оков его памяти. И вот в сознании Грегора забрезжила картинка из архива семейной библиотеки. Да! Да, именно эти горы, леса и поля были запечатлены на той фотографии. Счастье – вот что наполняло душу Грегора, согревало его изнутри, вселяло в его сердце надежду.

Грегор проснулся рано. Он посмотрел вверх и увидел еще не погасшую звезду, поднял лежавший рядом березовый листок и произнес: «Утренняя звезда»*. В его сердце загорелся огонь, который согревал его душу; это была любовь, любовь к этой земле, освещенной светом утренней звезды, не погасающей в каждом, кто ее видел.

Прошло 50 лет. Грегор был любящим мужем и заботливым отцом. Однако он чувствовал, что силы его покидают, что постепенно угасает звезда в его душе. И он решил вновь посетить тот чудесный уголок мира, ту землю, воспоминания о которой ни на минуту не покидали его сердце. Грегор со своей семьей прибыли на юго-восток Башкирии. И он снова почувствовал то тепло, что исходит от этих полей, от прозрачных вод реки, бегущей вдоль гор и лесов, от легкого ветра, колышущего светлые колосья пшеницы. Все было наполнено величественной красотой, заставляющей замирать сердце, но было в этом и что-то родное, такое светлое и близкое. Грегор взглянул на чистое бездонное небо, на величественные леса, на пролетающую мимо стаю журавлей и почувствовал, как в его сердце вновь зажглась утренняя звезда, звезда счастья и добра. Улыбнувшись, Грегор произнес: «Утренняя звезда»*.

Вернувшись обратно в Германию, Грегор понял, что в этой любви к башкирскому краю – какая-то великая тайна, что-то крепко связывает его душу с этим живописным уголком мироздания. Образ притягательно-чудесной земли не покидал сердце мужчины. Каждый день, каждую минуту он вспоминал о густой листве лесов, освещенных солнечными лучами, о золотистых полях с колыхающимися колосьями, о величественных горных вершинах, уходящих ввысь, в бездонное чистое небо, вселяющее в человека спокойствие и умиротворенность.

Ответ на мучающий его вопрос был найден совершенно неожиданно: однажды, перебирая книги в семейной библиотеке, он обнаружил среди бумаг очень старый, пожелтевший от времени конверт, сложенный треугольником. Это было письмо, датированное маем 1945 года. Его автором был некий Ахмет Байгужин, боец 25-ой пехотной дивизии войск Красной Армии, выходец из Зианчуринского района Башкирии. И адресовано оно было Марии Роденмар, его прапрабабушке. Сердце Грегора забилося сильнее, он понял, что близок к разгадке неодолимой тяги, бесконечного влечения к краю поющих родников. Это – генетическая связь человека и земли, которая возвышает человека над обыденностью земного существования, приобщает его к чему-то высшему. Грегор опустил голову на грудь и заплакал, и в каждой его слезинке отражалось бездонное небо Башкирии, символизирующее чистоту человеческого сердца. В эту минуту он обрел родину, родину своего прапрадеда Ахмета Байгужина.

*Фамилия главного героя – Моргенштерн (нем. Morgenstern) – «утренняя звезда».

*Петрова Анна,
МОБУ СОШ № 2 с. Бижбуляк*

***

Ты только адрес свой скорей мне дай, прошу.
Я обещаю, я приду, я напишу
Ты очень рано нас оставил, замолчал,
не показал ты мне родной морской причал
и не сводил в театр и в кино.
Ну, почему так: одним нет, другим дано?
Да не нужны мне ни театры и походы,
и моя любовь – не к яхтам и пароходам.
Моя любовь к тебе – большая и глубокая,
она такая близкая, она ведь не далекая.
Мне бы тебя увидеть, расцеловать,
мне так тебе хочется всё рассказать!
Ложусь и надеюсь во сне хоть встречу искать.
Папуль, приходи. Я хочу тебя крепко обнять!

***

Закрою я на миг глаза,
Невольно просится слеза.
Как быстро годы мчатся,
Придет пора с селом расстаться.

И всё прошедшее увижу.
Упругость вспомнится ветрил,
Когда каталась я на лыжах,
Что папа сам мне смастерил.
А летом в поре босоногой,
Я вспомню, как было тепло.
И греет с тех пор понемногу
Тоска за родное село.

***

«Ты любишь дождь?» – спросила я.
Мне темнота в ответ кивнула,
И ветка ивы за окном
Листвой, как веером, махнула.
Осень пришла, и все пожелтело,
Божественный запах и вкус чистоты,
И все вокруг как будто утонуло
В твоих лучах волшебной красоты!

*Полуденная Юлия,
9 кл. МБОУ Гимназия № 3,
г. Октябрьский*

Дружба

Уж лучше иметь одного, но надёжного
Который тебя не предаст никогда.
Которому ты в ситуации сложной
Подставишь плечо без раздумья всегда.
Жизнь очень длинна, и бывает в ней всякое,
И много трудных этапов на ней.
И в море людей очень много знакомых,
Но настоящих мало друзей.
Ты друга узнаешь не сразу, не быстро,
Возможно, ты и не думал, что он,
Что именно он так по-дружески чисто
Без лжи и без лести поможет во всём.
Дружба – не шарик стеклянный, не бойся.
Ведь настоящую невозможно разбить!
И лучше иметь одного, но надёжного,
И дружбой этой всю жизнь дорожить!

***

Россия, Русь, страна моя родная!
Как много в этих вроде бы простых словах!
Судьбу благодарю, благодарю и Бога,
Что здесь однажды летом родилась.
Россия, Русь ты так могуча и красива!
Твои просторы – необъятный край.

Твои леса, поля, озера, реки,
Такое впечатление, это просто рай!
Всё это про тебя, страна моя родная!
Всего в достатке, всё в ней есть.
От самого Калининграда до Камчатки
Всего великолепия не счесть!
...Я кисть возьму и нарисую небо,
А в небе солнце, а под ним – семья.
И подпишу все это я – Россия,
Россия будет – значит, буду я!

Мой город

Есть города и больше, и красивей,
Возможно, это так, но сердцу дорог тот,
В котором родилась я и крестилась,
Где в школе первый прозвенел звонок.
Люблю за парки и аттракционы,
Машины, скверы, переулки и дома.
Мне кажется, всё это так знакомо...
И каждый раз всё ново для меня.
Мой город – это книга в лицах:
С своей историей, с своей судьбой.
Я здесь живу. Сейчас открыта та страница,
Которую я напишу своей рукой!

*Савицкая Яна,
МБОУ СОШ № 7 г. Бирск*

***

Сегодня я тоскою мерил небо,
Критически заглядывая вдаль,
Щепоточки дождя хватило мне бы,
Но колотился об висок февраль.
Я хмуро отпер дверь, но сквозь минуту,
Я замер у квартиры на краю:
Я на пороге в силуэте смутном
Приметил робко туфельку твою.
Я в мыслях уж ворвался в зал в надежде,
Что там, на подоконнике кривом,
Ты ждёшь меня, скучаешь и как прежде
С улыбкой называешь дураком.
Я импульсом, я быстротою звука,
Тебя к себе, зажмурившись, прижал.
Я говорил бы: «Это всё разлука!
Я без тебя не буду, я устал!»
Смеялась бы ты рыжими кудрями
И тонкими кистями в серебре,

Лишь счастье бы кружилось между нами,
Как кружишь ты осины в ноябре.
Я побежал!..
Я замер у гостиной.
Вся жизнь моя вдруг стала пустяком,
Какой я глупый и какой наивный –
Не вспомнил, что ты ходишь босиком...

***

Не водите детей в зоопарк,
Поглазеть на рыдающих пони,
Потравить африканских собак,
Обезьян, протянувших ладони.
Сильный тигр не может смириться
С тем, что в клетке сидит целый день.
Злой охранник мечтает напиться
И не кормит уставших зверей.
Не раскинуть широкие крылья
Гордым птицам, живущим внутри,
И кричат они: «О, Бразилия!
Забери ты меня, забери!»
Вы на миг хоть представьте, что вас
Запирают в вонючую клетку,
И десятки смеющихся глаз
Созерцают ваш хвост за монетку.

Фантазия

Когда зайдёт за тучи солнце наше,
И капли первые дождя на нас польют,
Я не найду в огромном мире краше
Для сердца и души моих приют.
Тогда я, может, выйду из квартиры,
Забросив шапку, кинув в угол зонт,
Когда все будут сонны и тоскливы,
Уйду я покорять дождливый фронт.

Спектакль осени

Вы знаете, что губы так красны,
Лишь потому, что кожа так тонка?
Но щёки не скрывают белизны,
Когда их вскользь коснётся вдруг рука.
Глаза не спрячут маской безразличья
Свой страх и ужас, улыбаясь вам.
Но разглядеть в твоих глазах двуличье,
Они лишь смогут, посвятив года трудам.
И каждый раз, всё вновь и вновь,
Бросаешь ты листок на подоконник.

И изгибаешь ты прямую бровь,
Кривишь улыбку, доставая сонник.
Всё ясно, скучно и до дрожи так смешно,
Что кажется, сведёшь меня с ума ты.
Но знаешь, я хвалю, умно.
Вновь шляпы снимут пред тобой мои солдаты.
Но ты ответь мне, хоть уж в сотый раз,
Зачем нам нужен каждый год спектакль?
Я устаю и не терплю таких вот фраз,
С которых тошно, и твоих каракуль.
И не хочу я каждый раз, смеяться, плакать,
Заранее зная исход уже давно.
Да прекратит твой «нострадамус» каркать,
Ведь сам всю жизнь клюёт одно зерно.
Не уж то будет нам в сто раз не легче
Простить и ждать друг друга за окном.
Чем вновь и вновь в безумном, страшном смерче
Носиться, начисто забывши о былом.
И догадалась ты, что я люблю, признайся.
Люблю тебя за томный хитрый взгляд,
За копну огненных волос, запястья,
В браслетах дождевых белесых пряд.
Ты плачешь, хороня своих солдат,
Но знала ведь, что в схватке проиграешь,
Зачем осинowych ты подняла ребят?
Зачем их каждый год ты поднимаешь?
Но знаешь, я люблю тебя и жду.
Ты вновь коснись моей сырой щеки,
Брось мне листок, сыграю роль, я жду.
Но впредь не отпущу твоей руки...

*Надежда Стукалова,
11 кл. МОБУ СОШ
с. Октябрьское*

***

А за окном всё также кружит снег,
Мороз целует жарко в щёки.
Привычных дней вновь суетливый бег
Влечет меня душой пройти дороги.
Признать не стыдно мне: живу воспоминаньем.
Я возродить его печалью могу.
И снова запах твой и губ твоих касанья
Из прошлого нечаянно влекут.
Я запираю свои чувства на засов,
А надо мною тоже небо, что и прежде.

Воспоминанья движут чашами весов.

Что тяжелее: ложь или надежда?

***

Обезумела наглая псина.

И, сорвавшись с звенящей цепи,

С дикой злостью и мордой невинной

Оголила кровавы клыки.

Грязный дождь из обмана и лести,

Не щадя, разъедал её плоть.

И она, умоляя о мести,

Поклялась весь мир расколоть.

Она бросилась с яростной хваткой

На свою осквернённую тень.

И собачьей мерзкой повадкой

Воскресила усопших чертей.

Подвернула иссохшие лапы.

И ободренным брюхом своим

На земле той священно-проклятой

След оставила неизгладим.

Не истлеют её содеянья

И победы кровавой мольбы.

Будут вечно скитаться терзанья

Той бессмысленной, лживой войны.

***

Жил-был носок,

Его носили,

Стирали, вешали, сушили,

Чего он только не видал:

Сидел в туфлях

И, грязный, брошенный, в углу страдал.

Но это ерунда.

Заметят, подберут

И в нужный вид обратно приведут.

Но вот однажды приключилась с ним беда:

Резинка лопнула ,на пятке светится дыра.

Куда тебе носок об обуви мечтать,

Но, в лучшем случае, забросят под кровать!

Ах, да, тебе я жизнь могу продлить.

Здесь глазки, носик, рот могу пришить,

И в кукольном театре будешь ты играть,

О сцене, детворе уж станешь ты мечтать!

Вы вещь не списывайте рано,

Ведь у неё от этого на сердце рана.

Любая вещь мечтает быть чудесной,

Пусть даже старой, но полезной.

*Типун Виктория,
МБОУ СОШ им. Д.С.Тикеева,
Иглинский р-н*

Еще зима

Еще снег под ногами шуршит,
Еще щиплет носик мороз.
Уходить зима не спешит,
Но уж виден весны обоз.
Уже вижу, как все оживает,
И ручьи, и травы, и цветы.
Только снег-то до сих пор не тает,
И ничего не увидишь здесь ты.
Я смотрю: стоит человек,
И любитесь, смотря сквозь снег.
Он, как я, наверное, художник,
Тоже видит то, чего нет...

*Шаринова Диана,
МОБУ СОШ № 2 с. Бакалы*

Родина

*Куда бы малина ни заманила,
а родное село назад привело
(пословица)*

В одном селе жил мальчик Ильнур. Рос он послушным ребёнком, у него было доброе сердце. В школе все учителя его любили, а ровесники уважали.

А ещё Ильнур мог часами слушать истории о Салавате Юлаеве, удобно устроившись на коленях дедушки, которого он так любил. Каждое лето мальчик ждал с нетерпением каникулы, чтобы вновь попасть к дедушке и бабушке в деревню.

Но это летом, а сейчас была холодная, дождливая осень. В этот день обычных туч на небе не было, они уступили место долгожданному солнцу, греющему почти по-летнему. Оставшиеся листья тихо шелестели, а по голубому небу ползли облака.

По дороге, весело смеясь, шли школьники. Наступил очередной конец учебного дня, каких ожидалось ещё бесчисленное множество. А где-то позади плёлся Ильнур, разозлённый на лучшего друга, который в последнее время всё чаще находился в компании других ребят.

– И это я-то маменькин сынок? Сам он такой! Мало того, что обидел девчонку-второклашку, так ещё и меня обозвал. А вот я вырасту, закончу институт и поеду в кругосветное путешествие. Один! Нет, даже заканчивать институт не буду! – так думал Ильнур, глядя на окружающих.

По дороге домой он зашёл в парк, решив, что дома делать всё равно нечего. Правда, надо было написать сочинение на свободную тему... Но именно сейчас у него нет вдохновения!

– Мальчик, – услышал он вдруг рядом с собой. Удивлённо подняв голову, увидел пожилого статного мужчину в чёрном расстёгнутом пальто, белой рубашке, галстук. Тёмные волосы мужчины, в которых без труда можно было увидеть несколько седых прядок, растрепал ветер.

– Вы мне? – Ильнур даже по сторонам посмотрел, но в парке были лишь они и несколько девчонок, сидящих поодаль.

– Да, – слегка улыбнулся мужчина, обнажая свои белые зубы. – Я так устал, что навряд ли дойду до другой скамейки. Можно, я тут присяду?

– Конечно, – тут же закивал мальчик, вставая.

– Спасибо. Но ты сиди, зачем же мне тебя прогонять?

– Хорошо, – Ильнур послушно сел на место. – А Вы откуда-то приехали, дяденька? Или уезжаете? – Он посмотрел на потёртый коричневый чемодан, который совершенно не подходил костюму мужчины. Такие чемоданы обычно показывали по телевизору, когда шли старые фильмы.

– Приехал, – сказал мужчина, вытянув немного вперед ноги. – Меня, кстати, зовут Ринат Гарипович. А тебя?

– Ильнур, – сказал мальчик, внимательно рассматривая пожилого мужчину. На вид ему было лет шестьдесят, но выглядел он очень даже ничего. Пусть на его лице залегли глубокие морщины, нос был немного горбат, зато светло-карие глаза горели совсем по-мальчишески. – А откуда Вы приехали?

– Сейчас из Италии. А до этого был в Азии... Я много где побывал...

– Вот это да! – мальчик аж дыхание задержал. Его новый знакомый говорил так просто о том, что побывал в разных странах, о которых он, Ильнур, только мечтал. – А зачем же вернулись?

– А что мне там делать? – мужчина даже удивился. – Здесь мой дом, а в чужом месте, что в лесу.

– Так значит, вы везде уже побывали?

– Почему? – мужчина приподнял густые чёрные брови.

– Ну, раз вы сюда уже вернулись... А Италия и Азия находятся далеко друг от друга, – пожал плечами мальчик, страстно любивший путешествия.

– Я вот сейчас решил вернуться. Тут похоронены мои родители. И воздух лучше, и природа завораживает. Захотелось поближе к родным местам.

– Но ведь там больше возможностей! И куда интереснее, чем тут, – не унимался любопытный мальчонка.

– Интереснее. Россия тоже очень и очень известна. О Башкирии нашей с тобой знают в Европе. Ты только посмотри, сколько известных людей прославили нашу землю! Они талантливы, умны и смелы.

– Да, но ведь там... там... – мальчик понял, что аргументы у него закончились. А ведь и правда, чем его родной край хуже других. Ничем!

– Когда я подошёл, ты сидел такой хмурый. Что-то случилось? – прервал мужчину затянувшееся молчание.

– Поссорился с лучшим другом. И зачем он связался с этим Лёшей? Он ведь, по-моему, в каждом классе по два раза оставался!

– А может он хотел лучше запомнить школьную программу? Или познакомиться с новыми «личностями»? – лукаво поинтересовался старичок.

– Наизусть, что ли? – тихонько фыркнул мальчик. – А эти самые личности его ещё и обзывали. Пока он не стал тем ещё хулиганом, конечно.

– А может потому и стал, что обзывали?

– Может... Но причём тут Алан? Вот и ходил бы этот Алексей в своей сомнительной компании, но нормальные-то люди тут причём?

– А может этот твой Алан понравился ему как умный человек, – продолжал Ринат Гарипович оправдывать школьного хулигана.

– Да домашнюю работу он у него списывать будет, – отмахнулся мальчик. – А Алан не понимает этого. И вообще в последнее время он слабых обижает. И зачем? Они ведь ему ничего не сделали! А ещё и меня маменькиным сыночком обозвал. И сказал, что я не смогу даже в соседний город без мамы съездить. А вот я вырасту и поеду в кругосветное путешествие! И никогда не вернусь сюда!

– Ну, зря ты так говоришь, – тихо рассмеялся мужчина, а Ильнур, удивлённый реакцией нового знакомого, забыл даже о негодовании.

– Я сказал что-то смешное? – спросил мальчик.

– Нет, что ты, – наконец перестал смеяться Ринат Гарипович. – Просто ты говорил это так серьёзно, что я вспомнил себя в юности. Знаешь, когда я поспорил с учителем, то твёрдо решил, что уеду во что бы то ни стало... Закончил школу, университет... Правда, к тому времени уже забыл про обещание самому себе. Просто устроился на работу. И как-то пересёкся со своим школьным другом. Он закончил военную академию, а когда ему пришла повестка, уехал в Афганистан. Мы и договорились по глупости: если он вернётся, то вместе поедём путешествовать. А если нет – я поеду один.

– Вот это да, – повторил Ильнур, затаив дыхание. – А где сейчас ваш друг?

– Я давно уже его не видел. Очень хотел бы посмотреть, каким он стал. Он сирота, родился и воспитывался в детском доме, мечтал стать военным, как отец, объездить мир, принести пользу людям.

– А сколько вам понадобилось времени, чтобы объездить все те страны, что вы посетили? Ведь война в Афганистане закончилась уже давно...

– Я не сразу поехал. Сначала долго работал на заводе, затем женился... Моя жена хотела побывать в Греции. Я тогда не смог поехать с ней из-за работы, а она поехала. И не вернулась... Именно тогда я и решил, что больше меня ничего не держит здесь, лучше уж уехать за границу.

Однажды в Италии, прогуливаясь по парку, я встретил одного мужчину – американца в инвалидной коляске. Мы разговорились. Он сказал, что многое бы отдал за возвращение на свою родину. Но не может, потому что болен. Тогда в его голосе я почувствовал нестерпимую боль и страдание. К моему горлу подкатил комок, на глазах появились слезы. Не могу объяснить словами, что я пережил в этот момент. Именно на чужбине все больше начинаешь понимать и ценить все родное и близкое. И тогда же он сказал, что мечтает о том, чтобы его потомки жили там, где вырос он. Чтобы они

бегали по той же земле, по которой бегал он. Чтобы однажды он со своими детьми вошёл в дом, где родился, и рассказал им историю о своём детстве.

– А что же дальше?

– А дальше я вернулся в отель. Долго ворочался, но уснуть всё не мог, мысли путались, слова американца не давали покоя. И уже под утро я подумал: а так ли я желал уехать? Может, просто хотел убежать от проблем, забыть. Вспомнил о своём сыне, которого в пятнадцатилетнем возрасте оставил у бабушки. Сейчас у него, наверное, есть свои дети... Подумал, что тоже очень хочу побывать в родном селе, в тех местах, где вырос. И решил, что надо проверить дерево, которое когда-то посадил сам еще в детстве.

– Личное дерево?

– Да. Дерево у реки. Оно было высокое, с двумя стволами. Мы любили там сидеть и рыбачить с друзьями. Я подумал, что хорошо бы сходить на реку, как в детстве, поплескаться, взять с собой коня и пробежаться галопом по краю реки Сюнь теперь уже с внуком. А ещё в сотый раз поругал себя за столь необдуманное решение – покинуть родину, оставив мать и сына.

– И поэтому вы решили вернуться в родные места? – спросил мальчик.

– Да. Сейчас вот с автовокзала. И, идя по этой земле, я ощутил, как соскучился по родным местам. А ещё сейчас я понял, что тут моё место. Не в Италии, не в Англии или Франции. А именно тут, рядом со своим сыном и внуком. И даже сейчас, разговаривая с тобой, я понял, каким одиноким был. А разговаривать с тем, кто родился тут, в нашем селе, кажется каким-то чудом. Разговаривать с кем-то на своём родном языке тоже кажется чудом. Только сейчас я понял цену этому всему. И ты помни, что родная земля и в горсти мила, что в родном краю ты сокол, в чужом – ворона. Иметь родину бесценно. Не зря ведь когда-то наши предки воевали. Они это делали ради того, чтобы мы могли насладиться чистым воздухом, запахом скошенной травы, пением птиц. Родным языком. Цените всё это.

Находясь под впечатлением от слов Рината Гариповича, Ильнур задумался.

– Куда бы малина ни заманила, а родное село всегда назад приведет. И не надо стремиться уехать куда-то далеко, а, напротив, надо стараться вернуться. Помни это!

– Хорошо, – зачем-то кивнул мальчик, слегка нахмутив лоб.

– Ты совсем как маленький взрослый, – вновь засмеялся мужчина, поднимая глаза к небу. Последние птицы покидали село, чтобы вернуться весной и вновь напевать радостные песни.

– И вовсе я не маленький, – тут же обиделся Ильнур.

– Хорошо-хорошо, – кивнул мужчина, продолжая весело смеяться, напоминая Ильнуру мальчишку, который каким-то неизвестным образом оказался в теле пожилого мужчины, вытерпевшего на своём веку немало. – Ну, я пойду. Надеюсь, сын ещё не переехал.

– Может вас проводить? – забеспокоился мальчик о далеко не молодом мужчине.

– Нет-нет, я и так тебя задержал, – сказал мужчина, легко подхватывая потрёпанный чемодан. – Пока, мой новый знакомый. И не задерживайся, а то родители будут беспокоиться.

– До свидания, – сказал мальчик, смотря на удаляющегося Рината Гариповича.

Через пару минут со скамейки поднялся и Ильнур, уже точно зная, о чём будет его сочинение. Теперь-то он точно знает, что нет ничего роднее и ближе, чем родное село, люди, живущие в нем. И обязательно расскажет об этом Алану, когда они помирятся. А в том, что они помирятся, мальчик не сомневался. А ещё расскажет об этом младшему брату.

Прошли годы... Ильнур вырос, выучился и устроился в родной колхоз комбайнером и совсем не собирается покидать село. Теперь уже женился, построил дом, посадил дерево. Сам не зная зачем, он стремился исполнить мечту человека, которого даже не знал, но которому был искренне благодарен. Ведь как бы ещё он, Ильнур, узнал о том, что родина – это не просто место, где ты родился и вырос, где жили твои предки. Родина – это то место, которому ты необходим, как и оно тебе. И самое малое, что он может сделать – это славить и любить её.

*Шуберт Анна,
МБОУ Гимназия
с. Кушнареново*

***

Мы красим парты,
С непривычки уже болит чуть-чуть спина,
Уничтожаем чьи-то клички, инициалы, имена.
Долой чернильные пейзажи,
Цветки и чертики долой!
И вычисления, и даже
Сердца, пронзенные стрелой.
Ты в краску вязкую сначала
Опустишь кисточку на треть.
И нет любви, и нет печали.
Как быстро можно все стереть...

ЙӨКМӨТКЕҢЕ

«Илһам» канат нығыта.	3
ХИКӘЙӘЛӘР. ШИҒЫРҒАР	
<i>Азаматов Байрас. Киләсәктән сәйер зат</i>	5
<i>Базалова Дилә. Бер кем дә, бер нәмә лә онотолмай</i>	7
<i>Солтанова Дилә. Тереклек уяна</i>	8
Ат башындай бүләк	8
<i>Аскарова Йәнгүзәл. Безгә йәнлектәр кәрәк!</i>	9
<i>Солтанова Динә. Белемле барза теленде тый</i>	10
<i>Салауатова Физәлиә. Баш ваткыс хикәйә</i>	11
<i>Ғәлиева Алһыу. Әбейем тураһында</i>	12
<i>Локманова Айлина. Ни өсөн эт менән бесәй дуҫ түгел?</i>	13
<i>Ирнарзәрова Әзилә. Ғайләм — кәлгәм!</i>	14
<i>Камилов Илшат. Сыҙамлыҡтың сиге бармы икән?</i>	15
<i>Бураканов Алмаз. Мөгжизәле ер</i>	17
<i>Мөфтәхитдинова Эльвина. Назлыгөл</i>	18
<i>Нигәмәтуллина Әзилә. Куркак куян нисек итеп батыр булған?</i>	20
<i>Тимербаева Регина. Башҡортостандың халыҡ шағиры Рауил Бикбаевка асыҡ хат</i> . . .	21
<i>Хәсәнов Азамат. Гүзәл Башҡортостаныбыз — изге төйәгебез</i>	22
<i>Шәрәфетдинова Миләүшә. Әмир суҡыһы</i>	24
Исмәғил койоһо	24
Кәзәһуыған яланы	24
Бөйөк Еңеү	25
Мин киләсәктә буласаҡ ғайләмде нисек күз алдыма килтерәм	26
<i>Шәйхетдинова Айзирә. Әгәр зә Салауат тере булһа...</i>	27
<i>Ғайсин Динар. Башҡортостан</i>	28
Рәми Ғариповка	29
Көз	30
«Бер тигәс тә ни яман?» кобайырына эйәрәп	31
Яугир егет — ил күрке	32
Мин — кадет	32
<i>Ғелметдинов Динар. Акмулла</i>	33
<i>Азнабаева Алһыу. Карға һәм һандуғас</i>	34
<i>Әхмәтшина Әзилә. Өфө</i>	35
Башҡортостан	35
<i>Ғимәзиева Карина. Илһам көтөп ултыра, ти...</i>	36
<i>Зәйзуллина Диана. Кошсок</i>	37
<i>Ғәлин Линар. Кыш</i>	37
<i>Ижбаева Азалия. Тәүге кар</i>	38
Дуҫым	38
<i>Карамова Лиана. Минең олатай</i>	38
Тыуған ергә гел ынтылам...	39
<i>Кирәева Фирүзә. Акмулла әле лә иҫән!</i>	39
<i>Миңнуллина Люциә. Безҙең ауыл</i>	40

Кыш	41
Укытыусым	41
Нуриәхмәтов Мансур. Без исләйбез...	41
Һин үзең киттең ...	42
Булғаныңа рәхмәтлемен!	43
Әсәй, кәзерлем!	43
Кустыма!	44
Халкым батырзарына!	44
Хасанова Азалия. Беренсе ямғыр	45
Тормош	45
Шәрәфетдинова Миләүшә. Бакса	46
Мин бәхетле	46
Йәшәгәс һин янып, дөрләп йәшә!	46
Базалова Дилә. Һуғыш...	47
Яз килде ергә	47
Бондарь Милена. Весна	47
Мамочка	48
Мои мечты	48
Голубь	49
Йәйге кис	50
Михеенко Дмитрий. День Победы	50
Дедушка	51
Сәлихов Рәстәм. Еңеү язы	51
Хәйруллина Әлиә. Бөйөк шағирға	52
Берзәмлектә – көс	53
Акмуллаға эйәрәп	54
Өй	55
Атайыма	55
Солтанов Денис. Мостай ағай – үлемһез шәхес	56
Көз йыры	56

ЖУРНАЛИСТИКА

Азаматов Байрас. Кара эттең бәләһе – ак эткә	57
Хозайғолов Азат. Уян, халкым, кузғал, милләтем!	60
Минемөхәмәтова Лилиә. Башкорт халкының мирасы	62
Корамшина Айһылыу. Чемпиондар төйәге	64
Моратова Зәриә. Рәми рухы – күңелдәрзә	65
Бәхтийәрова Айгөл. Етмеш төрлө һөнәр зә аз	67
Әхмәтшин Ғәзизйән. Бөйөк Ватан һуғышы ветераны Ишберзин Сәғит Ғәтият улы менән осрашыу	68
Нәзерғолов Сыңғыз. Һәйкәлдәрзең дә кеше язмышы кеүек үз язмышы бар	70
Хисаметдинов Руслан, Мостаев Сыңғыз. Һалдат мәктәбен үтмәгән, кара тирен түкмәгән егет – егет буламы?	72

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Аблеева Диана. Я в новый день открою дверь...	74
А мне бы дотянуться...	74
Я скучаю...	75

Прислушайся к пению птиц...	75
<i>Апарова Айгуль. Письмо неизвестному солдату</i>	76
<i>Багаутдинова Эльвина. И чувствую: недолюбили...</i>	77
Какая жестокость — оставить...	77
Ветреная...	78
Запрещено тремя заветами, семью замками...	78
<i>Байгускарова Алия. Башкортостан, ты муза сердца!</i>	79
Спектакль жизни	79
А я чихи стихать-то не умею...	79
В небо глядя, душа танцует...	79
В твоих глазах я вижу грусть...	79
<i>Бобылева Дарья. Под грады пуль спешат они...</i>	80
<i>Васильева Вероника. Выбор</i>	80
Отрывок из жизни маленького пуделя	82
<i>Васильева Мария. Что такое для меня Родина?</i>	83
В пустоту уходящего века...	83
<i>Габдрахманова Ляйсан. Бывает любовь похожа...</i>	84
Чайка парила над водною бездной свободно...	84
<i>Гиндуллина Екатерина. Наступила осень в нашем городке</i>	85
Звезды	85
Родной край	86
Струны	87
<i>Головезникова Анастасия. Пока дышу — надеюсь</i>	87
<i>Давлетгареева Ляйсан. Память в сердцах</i>	88
Память	90
<i>Гусева Анастасия. Невидимка</i>	91
Мой прадед	92
Хороша моя сторонущка родная!	92
<i>Ибатуллина Ксения. Под звуки старого романса</i>	93
<i>Ирдубаева Инна. Между вдохами</i>	95
Автор	96
Церковь на Нерли	96
<i>Козлова Любовь. Дяденька добренький, миленький дядя!</i>	97
Горит лампада в красном уголке...	97
Исповедуй меня, отче...	98
Колокола... Но в храме — тишина...	98
Принеси мне из Хогвартса в клюве, сова...	98
Все идёт коту под хвост...	99
<i>Кузнецова Татьяна. Воинственнен и горд глубокий взгляд...</i>	99
Чувства свободы	100
Стихотворение о безответной любви на расстоянии	102
Творец	103
Счастье — жить!	103
Снежинка	104
<i>Мамчур Александра. Поезд скоро тронется, слышен уж гудок...</i>	105

Босиком по асфальту	105
Мир в масках	106
Осень	106
Смычок прикоснулся к струне, и она задрожала...	107
По серым улицам, сквозь толкотню...	107
<i>Морозова Евгения. Будь сам собой</i>	108
Нам от рождения дается...	108
Чем я Бога прогневил?	109
<i>Мухаметов Данияр. Клочок бумаги</i>	111
<i>Мухаметов Оскар. История одной фотографии</i>	112
<i>Петрова Анна. Ты только адрес свой скорей мне дай, прошу...</i>	114
Закрою я на миг глаза...	115
«Ты любишь дождь?» – спросила я...	115
<i>Полуденная Юлия. Дружба</i>	115
Россия, Русь, страна моя родная!	116
Мой город	116
<i>Савицкая Яна. Сегодня я тоскою мерил небо...</i>	117
Не водите детей в зоопарк...	117
Фантазия	118
Спектакль осени	118
<i>Стукалова Надежда. А за окном всё также кружит снег...</i>	119
Обезумела наглая псина...	119
Жил-был носок...	120
<i>Титун Виктория. Еще зима</i>	121
<i>Шарипова Диана. Родина</i>	121
<i>Шуберт Анна. Мы красим парты...</i>	126

ИЛҺАМ. И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Творческие работы слушателей очных творческих школ –
семинара «Илһам» и литературной мастерской
«И творчество, и чудотворство»

Подписано в печать 02.07.2015. Формат 60х84 ¹/₁₆.
Усл. печ. л. 7,55. Тираж 150 экз. Заказ № 150814.

Отпечатано в КП РБ Издательство «Мир печати».
450076, г. Уфа, ул. Аксакова, 45. Тел. 251-72-95.